



Reforma subvențiilor energetice în Republica Moldova

ACCESIBILITATEA LA ENERGIE, IMPACTUL FISCAL ȘI
DE MEDIU



Reforma subvențiilor energetice în Republica Moldova

ACCESIBILITATEA LA ENERGIE, IMPACTUL
FISCAL ȘI DE MEDIU

Prezentul document este publicat sub egida Secretarului General al OCDE. Opiniile exprimate și argumentate folosite în materialul de față nu reflectă neapărat poziția oficială a statelor membre ale OCDE.

Prezentul document, precum și orice hartă sau date incluse nu aduc atingere statutului sau suveranității vreunui teritoriu, delimitării frontierelor și granițelor internaționale și denumirii vreunui teritoriu, oraș sau zone.

Vă rugăm să citați această publicație ca:
OECD (2018), *Reforma subvențiilor energetice în Republica Moldova: Accesibilitatea la energie, impactul fiscal și de mediu*, OECD Publishing, Paris.
<https://doi.org/10.1787/9789264306462-ro>

ISBN 978-92-64-30639-4 (print)

ISBN 978-92-64-30646-2 (PDF)

Seria: (in English) Green Finance and Investment

ISSN 2409-0336 (print)

ISSN 2409-0344 (online)

Datele statistice referitoare la Israel sunt furnizate de către autoritățile israeliene și intră în aria de competență a acestora. Utilizarea datelor respective de către OCDE nu aduce atingere statutului regiunii Înălțimile Golan, Ierusalimul de Est și așezărilor israeliene din Cisiordania, în conformitate cu normele de drept internațional.

Credite foto: Cover © mika48/Shutterstock.com.

Eratele la publicațiile OCDE pot fi consultate online, la adresa: www.oecd.org/about/publishing/corrigenda.htm.

© OECD 2018

Puteți copia, descărca sau printa conținutul OCDE pentru uz personal și puteți include extrase din publicațiile, bazele de date și produsele multimedia ale OCDE în propriile documente, prezentări, blog-uri, site-uri și materiale didactice, cu condiția citării corespunzătoare a OCDE ca sursă și titular al drepturilor de autor. Orice solicitare privind utilizarea în scop public sau comercial și drepturile de traducere trebuie transmisă la adresa rights@oecd.org. Solicitățile referitoare la permisiunea de a fotocopia porțiuni ale prezentului material în scop public sau comercial trebuie adresate direct următoarelor centre: Copyright Clearance Center (CCC) la adresa info@copyright.com sau Centre francais d'exploitation du droit de copie (CFC) la adresa contact@cfcopies.com.

Cuvânt înainte

Acest raport prezintă principalele constatări și concluzii ale analizei consecințelor sociale, fiscale și de mediu ale reformării schemelor majore de subvenționare a energiei destinate susținerii utilizatorilor casnici în Republica Moldova. Măsurile majore de subvenționare includ: (i) o rată redusă a taxei pe valoarea adăugată (TVA) pentru consumul de gaze naturale; (ii) scutirea de TVA pentru consumul de energie electrică; și (iii) scutirea de TVA pentru consumul de energie termică. Studiul a fost efectuat ca un răspuns al Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE) la solicitarea înaintată de către guvernul Moldovei de a primi asistență în realizarea unei analize a accesibilității la energie.

Acest raport se bazează pe metodologia special concepută pentru analiza accesibilității la energie și pe un model de calcul aferent care permite evaluarea impactului unei posibile creșteri a TVA asupra accesibilității gospodăriilor din Moldova pentru a consuma niveluri adecvate de gaze naturale, energie electrică și termică, precum și asupra emisiilor de gaz cu efect de seră (GES) și economiilor bugetare.

Raportul curent a fost discutat cu reprezentanții guvernului Republicii Moldova în două runde: în iulie 2017 și începutul lunii martie 2018 și reflectă sugestiile și comentariile oferite de partenerii noștri din Moldova. Deosebite mulțumiri aducem Secretarului General al Guvernului, Lilia Palii, pentru sprijinul său de durată în această lucrare, precum și Ina Crețu, Consilier pe politici pentru Cancelariei de Stat, care a ajutat echipa OCDE pe tot parcursul implementării proiectului. Comentariile și sugestiile pentru îmbunătățirea analizei din partea Călin Negură, Șeful Departamentului pentru Politică Energetică, și Denis Tumuruc, Șef Adjunct al Departamentului pentru Politică Energetică, din cadrul Ministerului Economiei și Infrastructurii, au fost deosebit de apreciate de întreaga echipă a proiectului.

Proiectul a fost gestionat de Nelly Petkova (OCDE). Rafal Stanek (SST-Consult, Polonia) a conceput modelul analitic și a elaborat analiza. Această lucrare nu ar fi fost posibilă fără sprijinul lui Mihai Roșcovan (Business Consulting Institute, Moldova) care a furnizat multe informații generale și a colectat date la nivel național, precum și a contribuit la organizarea consultărilor cu Guvernul la Chișinău. Mulțumiri speciale sunt adresate lui Krzysztof Michalak (OCDE Directoratul de Mediu) și Florens Flues (Centrul OCDE pentru politică fiscală și administrație), pentru feedback-ul său constructiv asupra cercetării noastre.

Suntem, de asemenea, recunoscători lui Irina Belkahia (OCDE) care a oferit proiectului un sprijin administrativ considerabil și lui Olga Driga care a tradus raportul în limba română. Autorii ar mai dori să o mulțumească și pe Maria Dubois pentru ajutorul ei în formatarea raportului, pe Victoria Elliott care a editat raportul în limba engleză și pe Peter Vogelpoel, pentru tipărirea și structura manuscrisului final. Janine Travers și Lupita Johanson, de la OCDE, au asistat la prelucrarea publicației.

Studiul a fost elaborat în cadrul proiectului „Economii verzi în vecinătatea estică” (EaP GREEN), finanțat de Uniunea Europeană și coordonat cu guvernele țărilor Parteneriatului estic. EaP GREEN a fost implementat de OCDE în parteneriat cu partenerii ONU: Comisia Economică pentru Europa a ONU, Organizația Națiunilor Unite pentru Mediu și Organizația Națiunilor Unite pentru Dezvoltare Industrială. Opiniile exprimate aici nu vizează în nici un fel să reflecte opinia oficială a Uniunii Europene.

Cuprins

Abrevieri și acronime	9
Sumar	11
Capitolul 1. Reforma subsidiilor energetice: premise analitice cheie	15
1.1. Schemele majore de subvenționare a energiei în Moldova	16
1.2. Intensitatea energetică și emisiile de GES	17
1.3. Datoria publică.	18
Note	20
Referințe	20
Capitolul 2. Măsurarea sărăciei energetice și măsuri de protecție a grupurilor vulnerabile în Uniunea Europeană.	21
2.1. Practica Uniunii Europene	22
2.2. Inegalitatea veniturilor și averilor	23
2.3. Definirea grupurilor vulnerabile.	24
2.4. Tipuri de măsuri pentru protejarea grupurilor vulnerabile folosite în Uniunea Europeană.	26
2.5. Experiența țărilor vecine și a celor în tranziție	28
Note	28
Referințe	29
Capitolul 3. Prețurile la energie din Moldova și accesibilitatea energetică	31
3.1. Politica în domeniul TVA pentru prețurile la energie pentru consumatorii casnici	32
3.2. Prețurile la electricitate și accesibilitatea la energie electrică	32
3.3. Gaz natural pentru gătit.	37
3.4. Gazele naturale pentru gătit și încălzire	40
3.5. Încălzire	41
3.6. Utilizarea combinată a energiei electrice și a gazelor naturale pentru gătit și încălzire	42
3.7. Concluzii	43
Note	44
Referințe	44
Capitolul 4. Evitarea sărăciei energetice în Moldova	47
4.1. Prezentare generală a posibilelor măsuri de protecție	48
4.2. Identificarea măsurilor de protecție pentru a fi modelate și testate	49
4.3. Principalele rezultate ale modelării măsurilor de protecție propuse	53
4.4. Concluzii	55
Note	56
Referințe	56

Capitolul 5. Modelarea impactului reformei subsidiilor în Moldova 57

5.1. Introducere în modelul și scenariile de compensare analizate	58
5.2. Rezultatele modelării	65
Note	82
Referințe	83

Capitolul 6. Concluzii și recomandări pentru Moldova 85

6.1. Concluzii	86
6.2. Selectarea măsurilor optime de protecție socială	86
6.3. Recomandări principale	90

Figuri

Figura 2.1	Coeficientul Gini pentru statele membre UE selectate, EECAC și SUA	23
Figura 3.1	Consumul de energie electrică pentru electrocasnice și iluminat în țările selectate, kWh anual per gospodărie	33
Figura 3.2	Accesibilitatea energiei electrice – % din cheltuielile pentru energia electrică din venitul disponibil al gospodăriei și cheltuielile medii anuale pentru energia electrică, EUR	35
Figura 3.3	Accesibilitatea energiei electrice, consum mai mare – % din cheltuielile pentru energia electrică din venitul disponibil al gospodăriei și cheltuielile medii anuale pentru energia electrică, EUR	36
Figura 3.4	Accesibilitatea energiei pentru gazele naturale – Ponderea cheltuielilor pentru gazele naturale din venitul disponibil al gospodăriei și cheltuielile medii anuale pentru gazele naturale, EUR	39
Figura 3.5	Accesibilitatea energiei pentru gazele naturale folosite la gătit și încălzire – % din cheltuielile pentru gazele naturale din venitul disponibil al gospodăriei și cheltuielile medii anuale pentru gazele naturale, EUR	40
Figura 3.6	Accesibilitatea energiei pentru încălzire – % cheltuielilor pentru încălzire din venitul disponibil al gospodăriei și cheltuielile medii anuale pentru încălzire, EUR	42
Figura 3.7	Accesibilitatea energiei pentru utilizarea combinată a energiei electrice și a gazelor naturale pentru gătit și încălzire – % cheltuielilor pentru energie electrică și gaze naturale pentru gătit și încălzire din venitul disponibil al gospodăriei, EUR	43
Figura 5.1	Ilustrație a modelului de algoritm	58
Figura 5.2	Ilustrație a modelului de echilibru parțial	59
Figura 5.3	Ilustrația creșterii prețului într-un model de echilibru parțial	59
Figura 5.4	Impactul reformei subvențiilor în sectorul energetic asupra prețului pentru consumatorii finali, MDL	65
Figura 5.5	Impactul reformei subvențiilor în sectorul energetic asupra emisiilor de GES în diferite scenarii, tCO ₂ anual (TVA 20%)	67
Figura 5.6	Impactul reformei subvențiilor în sectorul energetic asupra bugetului național – venituri bugetare, cheltuieli și surplus în diferite scenarii, MDL	69
Figura 5.7	Impactul social al reformei subvențiilor – Ponderea cheltuielilor la electricitate din venitul disponibil al gospodăriei în diferite scenarii, %	71
Figura 5.8	Impactul reformei subvențiilor asupra prețului la gazele naturale pentru gătit pentru consumatorul final, MDL	72
Figura 5.9	Impactul reformei subvențiilor asupra prețului la gazele naturale pentru gătit și încălzire pentru consumatorul final, MDL	73
Figura 5.10	Impactul reformei subvențiilor în sectorul gazelor asupra emisiilor de GES în diferite scenarii, tCO ₂ anual	74
Figura 5.11	Impactul reformei subsidiilor în sectorul gazelor asupra bugetului public – venituri, cheltuieli și surplus de pe urma reformei pentru diferite scenarii, MDL	75
Figura 5.12	Impactul social al reformei subvențiilor – Ponderea cheltuielilor la gaze naturale din venitul disponibil al gospodăriei în diferite scenarii, %	76
Figura 5.13	Impactul reformei subvențiilor asupra prețului pentru utilizatorii finali la încălzire, MDL	76

Figura 5.14	Impactul reformei subsidiilor în sectorul termic asupra emisiilor de GES în diferite scenarii, tCO ₂ anual	77
Figura 5.15	Impactul reformei subsidiilor în sectorul termic asupra bugetului public – venituri, cheltuieli și surplus de pe urma reformei pentru diferite scenarii, MDL	79
Figura 5.16	Impactul social al reformei subvențiilor – Ponderea cheltuielilor pentru încălzirea centralizată din venitul disponibil al gospodăriei în diferite scenarii, %	81

Tabele

Tabelul 1.1	Prezentarea generală a subvențiilor	16
Tabelul 1.2	Intensitatea energetică	17
Tabelul 1.3	Emisiile de GES în Moldova, milioane de tone pe an	17
Tabelul 1.4	Evoluția datoriei în sectorul public, pe componente, 2014-16, milioane MDL	18
Tabelul 1.5	Evoluția datoriilor din sectorul public, externe față de cele interne, 2014-16, milioane MDL	19
Tabelul 1.6	Evoluția datoriei în sectorul public ca pondere în PIB, 2014-16, %	19
Tabelul 3.1	Accesibilitatea energiei electrice, 2016	34
Tabelul 3.2	Accesibilitatea energiei pentru gazele naturale, 2016	37
Tabelul 3.3	Accesibilitatea energiei pentru încălzire, 2016	41
Tabelul 4.1	Programul de sprijin energetic, Chișinău, 2008-13	50
Tabelul 4.2	Măsuri financiare și investiționale	53
Tabelul 5.1	Distribuția veniturii disponibil al gospodăriei pe cap de locuitor, %	62
Tabelul 5.2	Mărimea medie a gospodăriei, numărul de oameni	62
Tabelul 5.3	Impactul reformei subvențiilor în sectorul energetic asupra emisiilor de GES în diferite scenarii, tCO ₂ anual (TVA 20%)	66
Tabelul 5.4	Impactul reformei subvențiilor în sectorul energetic asupra emisiilor de GES în diferite scenarii, tCO ₂ anual (TVA 8%)	67
Tabelul 5.5	Impactul reformei subvențiilor în sectorul energetic asupra emisiilor de GES în diferite scenarii, tCO ₂ anual (TVA 5%)	68
Tabelul 5.6	Impactul reformei subvențiilor în sectorul energetic asupra bugetului național în diferite scenarii, MDL anual (TVA 20%)	68
Tabelul 5.7	Impactul reformei subsidiilor în sectorul energetic asupra bugetului public în diferite scenarii, MDL anual (TVA 8%)	69
Tabelul 5.8	Impactul reformei subsidiilor în sectorul energetic asupra bugetului public în diferite scenarii, MDL anual (TVA 5%)	69
Tabelul 5.9	Impactul social al reformei subvențiilor – Ponderea costurilor electricității din venitul disponibil al gospodăriei în diferite scenarii (TVA 20%)	70
Tabelul 5.10	Impactul social al reformei subvențiilor – Ponderea costurilor electricității din venitul disponibil al gospodăriei în diferite scenarii (TVA 8%)	71
Tabelul 5.11	Impactul social al reformei subvențiilor – Ponderea costurilor electricității din venitul disponibil al gospodăriei în diferite scenarii (TVA 5%)	72
Tabelul 5.12	Impactul reformei subvențiilor în sectorul gazelor asupra emisiilor de GES în diferite scenarii, tCO ₂ anual	73
Tabelul 5.13	Impactul reformei subsidiilor în sectorul gazelor asupra bugetului public în diferite scenarii, MDL anual	74
Tabelul 5.14	Impactul social al reformei subvențiilor – Ponderea costurilor la gaze naturale din venitul disponibil al gospodăriei în diferite scenarii, %	75
Tabelul 5.15	Impactul reformei subsidiilor în sectorul termic asupra emisiilor de GES în diferite scenarii, tCO ₂ anual (TVA 20%)	77
Tabelul 5.16	Impactul reformei subsidiilor în sectorul termic asupra emisiilor de GES în diferite scenarii, tCO ₂ anual (TVA 8%)	78
Tabelul 5.17	Impactul reformei subsidiilor în sectorul termic asupra emisiilor de GES în diferite scenarii, tCO ₂ anual (TVA 5%)	78
Tabelul 5.18	Impactul reformei subsidiilor în sectorul termic asupra bugetului public în diferite scenarii, MDL anual (TVA 20%)	79

Tabelul 5.19	Impactul reformei subsidiilor în sectorul termic asupra bugetului public în diferite scenarii, MDL anual (TVA 8%)	80
Tabelul 5.20	Impactul reformei subsidiilor în sectorul termic asupra bugetului public în diferite scenarii, MDL anual (TVA 5%)	80
Tabelul 5.21	Impactul social al reformei subvențiilor – Ponderea cheltuielilor pentru energia termică din venitul disponibil al gospodăriei în diferite scenarii, % (TVA 20%)	81
Tabelul 5.22	Impactul social al reformei subvențiilor – Ponderea cheltuielilor pentru încălzire din venitul disponibil al gospodăriei în diferite scenarii, % (TVA 8%)	82
Tabelul 5.23	Impactul social al reformei subvențiilor – Ponderea cheltuielilor pentru încălzire din venitul disponibil al gospodăriei în diferite scenarii, % (TVA 5%)	82
Tabelul 6.1	Evaluarea comparativă a scenariilor de protecție socială în sectorul energiei electrice	87
Tabelul 6.2	Evaluarea comparativă a ratei TVA	88
Tabelul 6.3	Evaluarea comparativă a scenariilor de protecție socială în sectorul gazelor naturale	89

Casete

Caseta 4.1	Prezentare generală a programului de sprijin în Chișinău	50
Caseta 5.1	Explicarea modelului de echilibru parțial	58

Abrevieri și acronime

AC	Asia Centrală
AIE	Agenția Internațională pentru Energie
BERD	Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare
BNM	Banca Națională a Moldovei
EE	Eficiență Energetică
EECAC	Europa de Est, Caucaz și Asia Centrală
EUR	Euro
GC	Gospodărie casnică
GES	Gaze cu efect de seră
MDL	Leu moldovenesc
OCDE	Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică
OMS	Organizația Mondială a Sănătății
PE	Parteneriatul Estic al UE
PIB	Produs intern brut
PPC	Paritatea puterii de cumpărare
RTCN	Republica Turcă din Ciprul de Nord
SUA	Statele Unite ale Americii
TVA	Taxa pe valoare adăugată
UAT	Unitate administrativ-teritorială
UE	Uniunea Europeană
UK	Regatul Unit al Marii Britanii
USD	Dolar american
UTSDTS	Utilizarea terenurilor, schimbarea destinației terenurilor și silvicultura

Unități de măsură

Gcal	Giga calorie
koe	Kilogram de echivalent de petrol
kV	Kilovolt

kWh	Kilowatt oră
l	Litru
m³	Metru cub
MkWh	Milioane kilowatt oră
Mt	Milioane de tone
Mtoe	Milioane de tone de echivalent petrol
MW	Megawatt
MWh	Megawatt oră
t	tonă
toe	Tone de echivalent petrol
TWh	Terawatt oră

Poluanți

CO	Monoxid de carbon
CO₂	Dioxid de carbon
NO₂	Dioxid de azot
SO₂	Dioxid de sulf

Sumar

Creșterea prețurilor energiei poate avea un sens economic și ecologic, dar nu ar trebui să ducă la provocări sporite privind accesibilitatea atunci când reforma politică este privită în întregime. Folosirea unei părți a veniturilor suplimentare generate de impozitele mai ridicate și punerea în aplicare a unor măsuri bine definite de protecție socială poate contribui la evitarea riscului crescut de accesibilitate la energie și poate chiar reduce acest risc, dacă se alocă suficiente venituri pentru a sprijini gospodăriile vulnerabile.

O analiză anterioară a subvențiilor energetice în țările Parteneriatului Estic (PE) ale Uniunii Europene (UE) desfășurate de Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE) în anii 2016-17 a identificat trei mari scheme de sprijin guvernamentale care reprezintă cea mai mare parte din subvenționarea consumatorilor de combustibili fosili în Moldova: (i) rata redusă a taxei pe valoarea adăugată (TVA) pentru consumul de gaze naturale, (ii) scutirea de TVA pentru energia electrică și (iii) scutirea de TVA pentru consumul de căldură de către utilizatorii casnici. Rata standard a TVA în Moldova este de 20%, dar TVA pentru gazele consumate de gospodării este de 8%, iar pentru consumul de energie electrică și termică 0%. Venitul estimat pe care Guvernul îl pierde ca urmare a ratei reduse a TVA pentru consumul de gaze, electricitate și energie termică în 2015 a fost de 48.6 milioane USD.

Analiza din acest studiu ne demonstrează că reforma subvențiilor energetice cu privire la rata TVA în Moldova, adică o creștere a cotei TVA și o creștere ulterioară a tarifelor la gaz, electricitate și căldură pentru gospodării casnice, merită implementată, deoarece poate genera venituri bugetare semnificative și o scădere (deși modestă) a emisiilor de gaze cu efect de seră (GES). Cu toate acestea, având în vedere impactul semnificativ al creșterii TVA asupra prețului final al consumatorului și a cheltuielilor gospodăriilor aferente energiei, reforma nu ar trebui pusă în aplicare înainte de instituirea unui sistem fiabil de măsuri de protecție socială.

Accesibilitatea energiei este o preocupare politică esențială pentru factorii de decizie din Moldova. Analiza arată că ponderea costurilor energiei electrice în veniturile gospodăriilor casnice din Moldova este mult mai mare (3,4%) decât în alte țări din UE și Europa de sud-est (de exemplu, 1,6% în Bulgaria, 2,6% în România, 0,7% în Slovenia) și unele țări din Parteneriatului Estic (de exemplu, 2,2% în Ucraina). Această situație este similară și sectorului gazelor naturale și al energiei termice.

Raportul analizează creșterea ratei TVA în ceea ce privește cele trei impacte principale: (i) modificarea fluxului de venituri către bugetul public; (ii) costurile care vor trebui suportate de bugetul public pentru a proteja gospodăriile vulnerabile care vor fi afectate de creșterea TVA; și (iii) impactul asupra cheltuielilor gospodăriilor pentru energie.

Creșterea TVA este, de asemenea, modelată pentru trei rate diferite de TVA introduse în mod treptat: 5%, 8% și 20% dar cea mai mare parte a analizei este axată pe impactul majorării ratei TVA de până la 20%, după cum este stipulat în Acordul de asociere cu Uniunea Europeană. În același timp, analiza arată că principalele constatări sunt relevante

pentru toate cele trei creșteri ale ratei TVA (5%, 8% și 20%) în ceea ce privește impactul lor social asupra prețurilor la energie ale utilizatorilor finali și impactul asupra mediului. Principala diferență observată se referă la impactul asupra excedentului bugetar, care este în mod evident mult mai mare în cadrul scenariului de creștere a TVA la cota de 20%.

Experiența altor țări demonstrează că cea mai simplă măsură de protecție socială de implementat (administrativ) ar fi un sistem de vouchere (certificate) care va compensa gospodăriile vulnerabile pentru creșterea ratei TVA. Acest fapt este demonstrat în analiza noastră care arată că acest scenariu are cele mai mici costuri administrative (aproximativ 1.3 milioane USD, în cazul TVA de 20%). Cunoașterea costului administrativ al fiecărei măsuri de protecție este crucială, deoarece numărul persoanelor care vor avea nevoie de sprijin în cazul implementării reformei este semnificativ și acest lucru va avea un impact direct asupra bugetului.

În cadrul scenariului de creștere a TVA de 20%, dacă se va introduce un sistem de vouchere pentru gaz, energie electrică și termică, costul total al bugetului public (transferul social) va fi estimat la aproximativ 47 milioane USD. Venitul suplimentar care poate fi colectat de la bugetul public ca urmare a creșterii ratei TVA este estimat la aproximativ 77 milioane USD. Excedentul bugetar net este semnificativ și constituie aproximativ 30 milioane USD. Reforma este justificată și din punct de vedere social, deoarece este mai bine să protejăm doar gospodăriile vulnerabile decât să menținem o subvenție de care să beneficieze toate gospodăriile, inclusiv cele care sunt asigurate. Cu privire la impactul asupra mediului, în special în ceea ce privește emisiile de gaze cu efect de seră, analiza arată că, în toate scenariile, acest impact este destul de limitat comparativ cu nivelul actual al emisiilor din sectorul energetic.

Rezultatele analizei arată că creșterea ratei TVA pentru consumul de energie electrică va fi ușor de implementat. Acest lucru va avea un impact minor asupra consumului de energie electrică și asupra cheltuielilor/eniturilor gospodăriilor. Pe de altă parte, creșterea ratei TVA pentru consumul de energie termică, va spori semnificativ costurile pentru gospodării. Gospodăriile sunt divizate în 16 grupe de venit, iar impactele sunt analizate pentru fiecare grup în parte. Grupurile cu venituri mici (cu venituri variind de la 0 la 1 000 MDL pe cap de locuitor pe lună) vor fi puternic afectate de o astfel de creștere. Dacă rata TVA pentru încălzire va crește, ponderea facturii pentru consumul de energie termică în venitul casnic disponibil va crește cu peste 20% pentru acest grup de venituri.

Rezultatele simulării noastre arată că o reformă care mărește rata TVA la electricitate și gaze poate reduce riscul de accesibilitate a energiei dacă o parte din veniturile suplimentare generate din creșterea TVA sunt transferate înapoi către gospodării folosind o compensație prin vouchere în funcție de venit. În cazul energiei electrice și al gazelor naturale, cea mai bună măsură de protecție socială recomandată în acest studiu este „Testarea venitului, compensarea TVA cu voucher”.

În același timp, reformarea schemei de subvenționare pentru consumul de căldură nu este recomandată la această etapă. În primul rând, creșterea prețului la energia termică (care este deja foarte ridicat în Moldova) ca urmare a majorării ratei TVA poate determina utilizatorii finali să treacă de la încălzirea centralizată (bazată pe cogenerarea eficientă a energiei electrice și termice) către alte surse de energie, ceea ce va face producția de energie termică mai puțin eficientă. Acest lucru implică faptul că un preț mai mare nu va fi un stimulent pentru utilizatori pentru a face economii care ar putea duce la o scădere a facturilor la căldură.

Procesul de implementare a reformelor nu va fi unul ușor și va necesita o voință politică. Pentru a pune în aplicare aceste măsuri de reformă, Moldova va trebui să depună

mai multe eforturi pentru a transpune analiza în propuneri legislative actuale. Orice pachet nou de politici fiscale ar trebui să includă, printre altele, o definiție clară a gospodăriilor cu venituri reduse și un sistem de livrare de sprijin atent proiectat și asigurat cu resursele necesare.

Capitolul 1

Reforma subsidiilor energetice: premise analitice cheie

Acest capitol prezintă și analizează succint principalele scheme de subvenționare a energiei în Moldova, intensitatea energetică și emisiile de gaze cu efect de seră în Moldova și problemele legate de datoria publică a Republicii Moldova. Aceste aspecte au o importanță deosebită, deoarece fac parte din informațiile și datele de bază necesare evaluării impactului reformei subvenției energetice în Moldova.

Moldova este un importator net de energie, care, în mare măsură depinde de Federația Rusă (prin Ucraina) pentru aprovizionarea cu gaze naturale, care determină și structura subvențiilor sale energetice. Moldova nu are scheme mari de subvenționare pentru energie. Cu toate acestea, principala provocare în analiza subvențiilor energetice în Moldova este lipsa transparenței și a informațiilor disponibile publicului privind nivelul de sprijin pentru consumul și producția de combustibili fosili în legătură cu statutul regiunii Transnistriei.

1.1. Schemele majore de subvenționare a energiei în Moldova

Analiza anterioară a subvențiilor energetice efectuată de de Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare (OCDE) în 2016 și 2017 a evidențiat o serie de scheme de sprijin guvernamental în sectorul energetic al Moldovei. Analiza a arătat că cea mai mare parte a sprijinului este acordată consumatorilor. Cele trei mari scheme de sprijin guvernamental care reprezintă majoritatea subvențiilor pentru consumatorii de combustibili fosili sunt cota redusă a taxei pe valoare adăugată (TVA) pentru consumul de gaze naturale și scutirea de TVA pentru consumul de energie electrică și termică de către utilizatorii casnici. Cota standard a TVA în Moldova este de 20%. TVA pentru gazele consumate de gospodării este de 8%, iar pentru consumul de energie electrică și termică – 0%. Venitul estimat pe care guvernul îl pierde ca urmare a ratei reduse a TVA pentru consumul de gaze, electricitate și energie termică în 2015 a fost de 48.6 milioane USD.

Tabelul 1.1 însumează principalele tipuri de subvenții energetice identificate în analiza anterioară pe tipul de subvenție.

Tabelul 1.1. **Prezentarea generală a subvențiilor**

Subvenții pentru energie	Constatări preliminare
Transferul direct de fonduri și pasive	<ul style="list-style-type: none"> Sunt incluse parțial în definițiile subvențiilor naționale (cu excepția pasivelor) Compensații gospodăriilor pentru prețurile ridicate la energie
Veniturile fiscale pierdute (veniturile pe care guvernul le-ar fi primit în cazul în care ratele de impozitare ar fi fost mai mari)	<ul style="list-style-type: none"> Nu sunt incluse în definițiile subvențiilor naționale Nicio cheltuială fiscală publicată de Guvernul Republicii Moldova Cota redusă a TVA pentru electricitate (0%), încălzire (0%) și pentru gaze naturale (8%) pentru utilizatorii casnici Rata scăzută a accizelor la benzină și motorină Scutirea de taxe ecologice Scutirea de taxe pentru Moldovagaz (întreruptă începând cu 2014)
Transferuri induse (venituri sau sprijin la costuri furnizate producătorilor sau consumatorilor prin diverse reglementări)	<ul style="list-style-type: none"> Nu este inclusă în definiția subvențiilor naționale Nu sunt disponibile estimări privind diferențele de prețuri de la Agenția Internațională a Energiei (AIE) sau de la alte surse internaționale Subvenție indusă prin neaplicarea unui calcul corect al tarifelor și prin neacordarea tarifelor pentru o perioadă lungă de timp
Transferul de risc	<ul style="list-style-type: none"> Nu este inclusă în definiția subvențiilor naționale Problema nu a fost discutată în mod semnificativ (cu excepția investițiilor publice în rețelele de gaze și de electricitate)

Sursa: OCDE (2018).

Având în vedere importanța lor, acest studiu analizează reforma schemelor de subvenționare a energiei care rezultă din rata redusă a TVA la electricitate (0%), încălzire (0%) și gaze naturale (8%) pentru utilizatorii casnici.

1.2. Intensitatea energetică și emisiile de GES

Economia Moldovei este atât mare consumatoare de energie, cât și intens emițătoare de carbon. În 2013, intensitatea energetică a Republicii Moldova a fost de 427 kilograme echivalent petrol (koe) pentru 1 000 EUR sau 139 koe pentru 1 000 USD (Paritatea puterii de cumpărare (PPP) ajustată) (CE, 2015). Acest nivel este mai mare decât media intensității energetice a țărilor din Uniunea Europeană (UE) care, în 2014, a fost de 121.7 koe pentru 1 000 USD (PPP ajustată) (Eurostat, 2016). Intensitatea energetică a Moldovei în prețuri reale este de peste patru ori mai mare decât media UE, ceea ce este ilustrat în Tabelul 1.2.

Tabelul 1.2. **Intensitatea energetică**

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Consumul intern [ktoe]	2 209.0	2 237.0	2 145.0	2 160.0	2 319	2 350
PIB în Moldova, mil. EUR	4 383	4 658	4 997	5054	4 799	4 226
Intensitatea energetică în Moldova, toe/1 000 EUR	0.504	0.480	0.429	0.427	0.483	0.556
Intensitatea energetică în EU, toe/1 000 EUR	0.1376	0.1303	0.1299	0.1282	0.1216	0.1204
Raportul intensității energetice în Moldova/EU	3.66	3.69	3.30	3.33	3.97	4.62

Sursa: Oficiul Schimbarea Climei din Moldova www.clima.md. Accesat în Septembrie 2017.

Intensitatea emisiilor de carbon în Moldova (măsurată în kilograme de CO₂ din utilizarea energiei per USD din produsul intern brut [PIB]) a scăzut semnificativ de la 4.4 la începutul anilor 1990 la 1.9 kg de CO₂ pe PIB real în 2013 (2010 USD, fără utilizarea terenurilor, schimbarea destinației terenurilor și silvicultura (UTSDTS)¹. Și totuși, intensitatea de carbon este mai mare chiar și în comparație cu majoritatea țărilor din Europa de Est, Caucaz și Asia Centrală (AIE, 2016).

Tabelul 1.3. **Emisiile de GES în Moldova, milioane de tone pe an**

	1990	2000	2010	2011	2012	2013	2014	2015
CO ₂ fără UTSDTS	34.8952	6.4504	9.6570	9.8288	9.5065	8.4882	9.2609	9.3956
CO ₂ cu UTSDTS	29.0128	0.3199	6.3596	7.1157	6.4892	5.8716	6.5376	6.4910
Emisii agregate (echivalente CO ₂)	43.4000	11.2078	14.2635	14.5031	13.7486	11.4349	14.1995	13.9533
Emisii nete (UTSDTS)	-5.8197	-6.0570	-3.2301	-2.6440	-2.9451	-2.5470	-2.6610	-2.8454
Emisii agregate inclusiv emisiile/eliminările din UTSDTS (echivalente CO ₂)	37.5804	5.1507	11.0334	11.8591	10.8034	8.8878	11.5384	11.1079

Sursa: Oficiul Schimbarea Climei din Moldova www.clima.md. Accesat în Septembrie 2017.

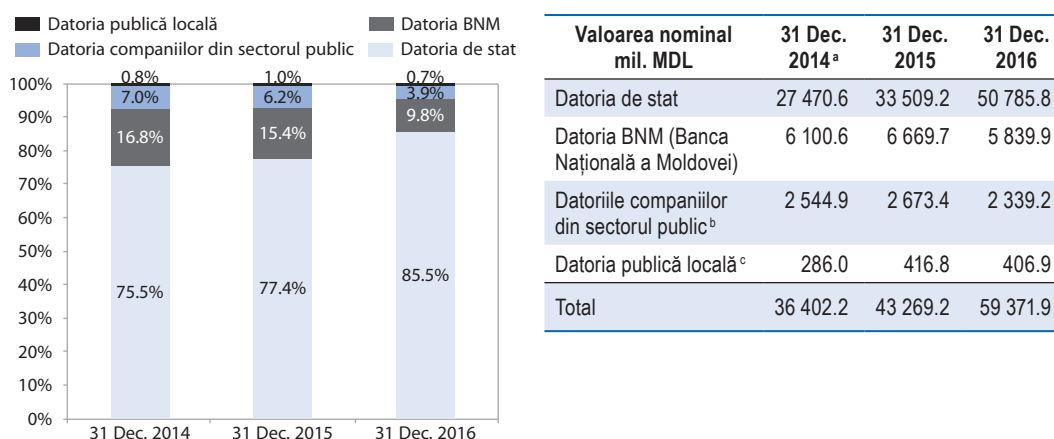
AIE estimează că emisiile de CO₂ pe cap de locuitor provenite din arderea combustibililor fosili în 2013 în Moldova au fost de 2.12 tone. Pentru 2011, Raportul Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare (BERD) privind tranziția la emisii reduse de carbon estimează 2 tone de CO₂ pe cap de locuitor pe an, ca obiectiv al emisiilor durabile (BERD, 2011). În timp ce Moldova se apropie de acest obiectiv, nivelurile ridicate de energie și intensitatea carbonului din economie necesită măsuri urgente.

1.3. Datoria publică

Următoarea secțiune se bazează pe raportul public al Ministerului Finanțelor pentru anul 2016 (MoF, 2017)².

În anul 2016, soldul datoriei sectorului public a crescut cu 16 102.6 milioane MDL sau cu 37,2 % față de sfârșitul anului 2015 și a constituit 59 371.9 milioane MDL. Conform datelor privind PIB-ul pentru anul 2016, ponderea datoriei publice în PIB, la 31 decembrie 2016, a fost de 37,8%, de ex. cu 8.8 puncte procentuale mai mult decât cea înregistrată la sfârșitul anului 2015.

Tabelul 1.4. Evoluția datoriei în sectorul public, pe componente, 2014-16, milioane MDL



Valoarea nominal mil. MDL	31 Dec. 2014 ^a	31 Dec. 2015	31 Dec. 2016
Datoria de stat	27 470.6	33 509.2	50 785.8
Datoria BNM (Banca Națională a Moldovei)	6 100.6	6 669.7	5 839.9
Datoriile companiilor din sectorul public ^b	2 544.9	2 673.4	2 339.2
Datoria publică locală ^c	286.0	416.8	406.9
Total	36 402.2	43 269.2	59 371.9

Note: a. Soldul datoriei sectorului public la 31 decembrie 2014 a fost actualizat în cursul anului 2016, ca urmare a informațiilor suplimentare furnizate de unele întreprinderi din sectorul public.

b. Include datoriile contractate direct de întreprinderile din sectorul public cu scadența ≥ 1 an.

c. Include datoria contractată direct de unitățile administrativ-teritoriale (UAT) cu scadența ≥ 1 an.

Sursa: Biroul Național de Statistică a Moldovei. www.statistica.md/index.php?l=en. Accesat în Septembrie 2017.

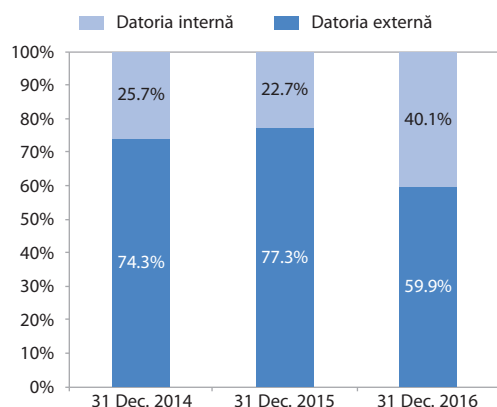
Creșterea soldului datoriei sectorului public la sfârșitul anului 2016 comparativ cu sfârșitul anului 2015 este condiționată de creșterea soldului datoriei de stat cu 17 276.6 milioane MDL. În aceeași perioadă, celelalte componente ale datoriei din sectorul public au scăzut. Respectiv, soldul datoriei BNM a scăzut cu 829.8 milioane MDL, datoria întreprinderilor din sectorul public a scăzut cu 334.2 milioane MDL și datoria unităților administrativ-teritoriale (UAT)³, care a scăzut cu 10 milioane MDL.

La 31 decembrie 2016, datoria externă a sectorului public s-a ridicat la 1 778.9 milioane USD (echivalentul a 35 544.7 milioane MDL) sau 59,9% din totalul datoriei publice, iar datoria internă a sectorului public a constituit 23 827 milioane MDL (40,1%). În 2016, datoria sectorului public a crescut și a fost influențată în principal de datoria internă a sectorului public, care a înregistrat o creștere ascendentă de aproximativ 143%.

În ceea ce privește arieratele la împrumuturile entităților din sectorul public, acestea au înregistrat la 31 decembrie 2016 suma de 299.7 milioane MDL, fiind alcătuită în totalitate din arieratele la împrumuturile interne ale sectorului public și întreprinderilor UAT. Comparativ cu sfârșitul anului 2015, valoarea arieratelor la creditele acordate pe piața internă a crescut cu 67.9 milioane MDL sau cu 29,3%, iar față de aceeași perioadă a anului 2014 s-a majorat cu 10,9%. Restanțele la împrumuturile externe din sectorul public nu au fost înregistrate.

La sfârșitul anului 2015, datoria de stat s-a ridicat la 50 785.8 milioane MDL, majorându-se cu 17 276.6 milioane MDL sau cu 51,6%, influențată în special de majorarea datoriei de stat interne cu 14 294.2 milioane MDL și respectiv a datoriei externe de stat cu 2 982.4 milioane MDL.

Tabelul 1.5. Evoluția datoriilor din sectorul public, externe față de cele interne, 2014-16, milioane MDL



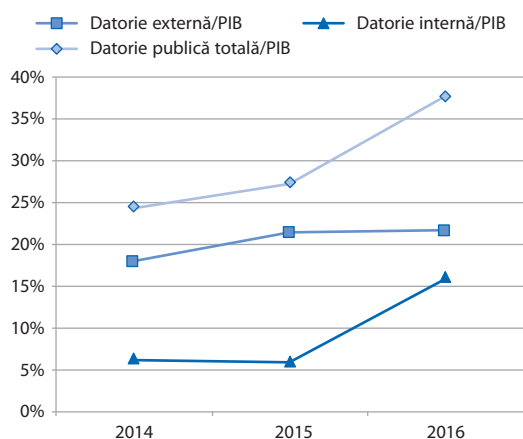
Valoare nominală	31 Dec. 2014	31 Dec. 2015	31 Dec. 2016
Datorie externă	27 029.6	33 459.1	35 544.7
Datorie internă	9 372.6	9 810.1	23 827.2
Total	36 402.2	43 269.2	59 371.9

Sursa: Biroul Național de Statistică a Moldovei. www.statistica.md/index.php?l=en. Accesat în Septembrie 2017.

Conform datelor privind PIB-ul pentru anul 2016, ponderea datoriei publice în PIB, la 31 decembrie 2016 a constituit 37,8%, în creștere cu 10,4 puncte procentuale în comparație cu sfârșitul anului 2015.

În 2016 s-a înregistrat o creștere a ponderii datoriei interne în PIB, care la sfârșitul anului 2016 a constituit 16%, în creștere cu 10.1 puncte procentuale față de aceeași perioadă a anului 2015 și cu 9.7 puncte procentuale față de sfârșitul anului 2014. Această majorare este explicată în special prin emiterea, în octombrie 2016, a titlurilor de stat în sumă de 13 341.2 milioane MDL pentru Ministerul Finanțelor pentru executarea obligațiilor de plată derivate din garanțiile de stat acordate Băncii Naționale a Moldovei pentru garantarea împrumuturilor de urgență.

Tabelul 1.6. Evoluția datoriei în sectorul public ca pondere în PIB, 2014-16, %



Valori nominale milioane MDL	31 Dec. 2014	31 Dec. 2015	31 Dec. 2016
Datoria externă/PIB	18.2%	21.4%*	21.8%
Datoria internă/PIB	6.3%	5.9%	16.0%
Totalul datoriei publice/PIB	24.5%	27.3%*	37.8%
PIB (milioane MDL)	112 049.6	122 563.0*	134 476.0

* PIB-ul final pentru 2015.

Sursa: Biroul Național de Statistică a Moldovei. www.statistica.md/index.php?l=en. Accesat în Septembrie 2017.

Note

1. GoM (2015).
2. www.mf.gov.md/files/files/Datoria%20de%20Stat/raport%20dat%20publ/Raport%202016.pdf.
3. UAT este un termen comun pentru toate unitățile teritorial-administrative (la nivel subnațional). În Moldova, acestea includ primul nivel – sate și comune, orașe și municipii – și al doilea nivel – raioane (32) și municipiile Chișinău și Bălți. Aici se includ și cele două unități teritoriale autonome: Găgăuzia și Transnistria.

Referințe

- BERD (2011), *Tranziția către emisii scăzute de carbon*, Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare, Londra.
- EC (2015), *Comunicare a Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European, Comitetul Regiunilor și Banca Europeană de Investiții – O strategie-cadru pentru o uniune energetică rezilientă cu o politică prospectivă în domeniul schimbărilor climatice*, COM (2015) 80 finală, Comisia Europeană, Bruxelles. http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:1bd46c90-bdd4-11e4-bbe1-01aa75ed71a1.0001.03/DOC_1&format=PDF.
- Eurostat (2016), *Intensitatea Energetică a Economiei, kg echivalent petrol/1 000 EUR*, Eurostat, Bruxelles. <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tsdec360&plugin=1>.
- GoM (2015), *Contribuția națională determinată intenționat a Republicii Moldova*, Guvernul Republicii Moldova, Chișinău.
- IEA (2016), *Statisticile și balanțele energetice mondiale*, Serviciul de date online, Ediția 2017, Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică/Agenția Internațională pentru Energie, Paris. <https://www.iea.org/statistics/relateddatabases/worldenergystatisticsandbalances/>.
- MoF (2017), *Raport privind situația în domeniul datoriei sectorului public, garanțiilor de stat și recreditării de stat pe anul 2016*, Ministerul Finanțelor a Republicii Moldova, Chișinău. http://mf.gov.md/sites/default/files/raport_pe_anul_2016.pdf.
- NBS (2017), *Datoria sectorului public* Biroul Național de Statistică din Moldova, Chisinau. www.statistica.md/index.php?l=en. Accesat în Septembrie 2017.
- OECD (2018), *Inventarierea subvențiilor pentru energie în țările din cadrul Parteneriatului Estic ale UE*, Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică, Paris.
- Oficiul Schimbarea Climei din Moldova (2017), *GES emisii în Moldova* Oficiul Schimbarea Climei din Moldova, Chisinau. www.clima.md. Accesat în Septembrie 2017.

Capitolul 2

Măsurarea sărăciei energetice și măsuri de protecție a grupurilor vulnerabile în Uniunea Europeană

Acest capitol prezintă definiția sărăciei energetice pe baza experienței diferitor state membre ale UE. De asemenea, sunt analizate succint câteva tipuri majore de măsuri pe care țările UE le utilizează pentru a proteja grupurile vulnerabile care sunt expuse riscului de sărăcie energetică.

2.1. Practica Uniunii Europene

Există două directive cheie ale UE care oferă cadrul de identificare a consumatorilor vulnerabili și de abordare a acestei vulnerabilități. Acestea sunt directivele privind normele comune pentru piața internă în sectorul gazelor naturale (2009/73/EC)¹ și energiei electrice (2009/72/EC)².

În ceea ce privește energia electrică, articolul 3 (punctele 7 și 8) prevăd că³:

Statele membre vor întreprinde măsuri corespunzătoare pentru a proteja clienții finali și, în special, se vor asigura că există garanții adecvate pentru a proteja clienții vulnerabili. În acest context, fiecare stat membru își va defini conceptul de clienți vulnerabili care se poate referi la sărăcia energetică și printre altele, la interzicerea deconectării energiei electrice la acești clienți în perioade critice. Statele membre se vor asigura de aplicarea drepturilor și obligațiilor legate de clienții vulnerabili. În special, se vor lua măsuri pentru a proteja clienții finali din zone îndepărtate...

Mai mult decât atât, numărul statelor membre ale Uniunii Europene care au introdus conceptul de clienți vulnerabili în domeniul energiei sau al altor legi relevante a crescut de la opt în 2009 până la 17 în 2013 (VCWG, 2013). Consumatorii vulnerabili sunt de obicei definiți în termeni de accesibilitate a energiei. Mai multe tipuri de criterii sunt folosite pentru a clasifica consumatorii ca fiind vulnerabili la riscul de a avea probleme la plata facturilor la energie. Acestea includ:

- praguri de venit (de exemplu, așa cum se întâlnesc în Grecia, Malta și România);
- ponderea veniturilor necesare pentru satisfacerea cerințelor adecvate privind combustibilii (cum ar fi în Regatul Unit);
- caracteristicile consumatorului, de exemplu: vârsta, boala etc. (cum ar fi în Belgia, România, Slovenia și Spania, precum și plățile pe timp de iarnă și vreme rece în Regatul Unit).

O Comunicare a Uniunii Energetice din 2015 începe discuția despre consumatorii vulnerabili la sărăcia energetică, ale căror cauze sunt considerate ca „o combinație între condițiile scăzute de venit și condițiile generale de sărăcie, case ineficiente și un sistem de locuințe care nu încurajează eficiența energetică”. Conform comunicării, protejarea consumatorilor vulnerabili este principalul mijloc de a operaționaliza lupta împotriva sărăciei energetice:

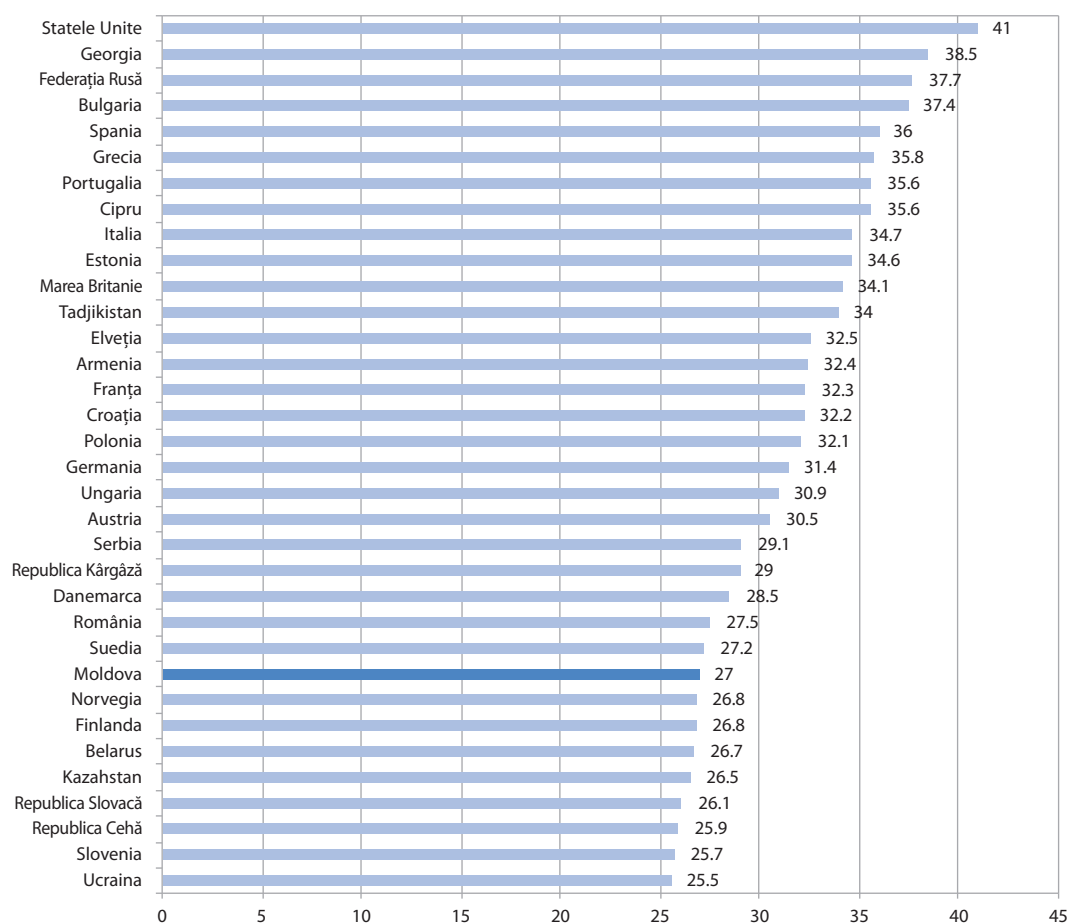
Atunci când se elimină treptat prețurile reglementate, statele membre trebuie să propună un mecanism de protecție a consumatorilor vulnerabili, care ar putea fi, de preferință, asigurat prin intermediul sistemului general de protecție socială. Dacă este oferit prin intermediul pieței energiei, acesta ar putea fi implementat prin scheme precum un tarif de solidaritate sau o reducere a facturilor la energie. Costul acestor scheme trebuie să fie acoperit colectiv de către consumatorii neeligibili. Prin urmare, este important ca un astfel de sistem să fie bine orientat spre menținerea costurilor totale reduse și să limiteze denaturările care decurg din prețurile reglementate (de exemplu, să nu crească și alte deficite tarifare în statele membre)⁴.

2.2. Inegalitatea veniturilor și averilor

Distribuția veniturilor și averilor populației este de obicei calculată de coeficientul Gini. Coeficientul Gini, creat de statisticianul și sociologul italian Corrado Gini în 1912, măsoară inegalitatea nivelurilor de venit. Coeficientul Gini poate lua valori cuprinse între 0 și 1 (sau 0% și 100%). Valoarea 0 (zero) presupune egalitatea completă (toată lumea primește aceleași venituri) și 100 este o inegalitate perfectă (o singură persoană obține tot venitul). O valoare mai mică a coeficientului implică o distribuție mai egală a veniturilor. La nivel mondial, coeficientul Gini are o valoare relativ mare, cauzată în principal de inegalitatea ridicată a veniturilor, în special în rândul populațiilor mari din țările BRIC (Brazilia, Rusia, India, China). În Europa și comunitățile Europei de Est, Caucaz și Asia Centrală (EECAC), coeficienții Gini ating o valoare mai scăzută.

Moldova, cu un coeficient Gini de 27% în 2015, se numără printre țările cu cea mai mică inegalitate. În Figura 2.1 sunt prezentați coeficienții Gini pentru anumite state membre UE, țările EECAC și Statele Unite ale Americii (SUA).

Figura 2.1. Coeficientul Gini pentru statele membre UE selectate, EECAC și SUA



Sursa: Banca de date a Băncii Mondiale, <https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.GINI/?end=2015&start=2015&type=shaded&view=bar>. Accesat pe 15 Martie 2018.

Acest nivel scăzut al inegalității în Moldova reprezintă faptul că impactul reformei subvenției energetice va fi distribuit relativ egal între diferitele grupuri de venituri ale societății moldovenești. Acest lucru nu înseamnă totuși că multe dintre aceste grupuri nu se califică drept clienți vulnerabili. Legislația în vigoare din R.Moldova nu oferă definiții specifice privind sărăcia energetică sau consumatorii vulnerabili.

Definirea populațiilor vulnerabile, în statele membre ale Uniunii Europene (UE), este discutată în următoarea secțiune a acestui capitol.

2.3. Definirea grupurilor vulnerabile

În Uniunea Europeană, populațiile expuse riscului sărăciei sunt definite ca gospodării cu un venit de 60% din venitul național median. Cotele principale ale sărăciei energetice în Europa sunt identificate ca o combinație între nivelurile scăzute ale veniturilor, prețurile ridicate ale energiei și nivelurile reduse de eficiență energetică (în special în clădiri). În anul 2012, dintre toate țările membre ale UE, România s-a dovedit a avea populația cea mai expusă riscului de sărăcie (40-50% din populație). În acest context, situația României ar putea fi folosită ca bază de comparație sau ca un indicator în analiza situației Republicii Moldova.

În ceea ce privește sărăcia față de combustibil și cea energetică, statele membre ale UE folosesc o serie de definiții. În general, aceste definiții se concentrează asupra *pragului de venit*, sub care gospodăriile sunt considerate a fi expuse riscului sărăciei energetice/sărăciei față de combustibil și a *pragului de cheltuieli pentru energie*, mai sus de care gospodăriile sunt considerate a fi expuse riscului sărăciei energetice/față de combustibil. Cea mai obișnuită măsură utilizată este **procentul veniturilor disponibile cheltuit pentru serviciile energetice; de obicei, această rată este de 10%**⁵. **În plus, în Regatul Unit, utilizarea nivelurilor de confort definite de Organizația Mondială a Sănătății (OMS) este un tip de prag relativ al sărăciei care definește nivelurile minime de consum necesare pentru menținerea statutului social. Acești indicatori sunt analizați mai jos.**

În scopul analizei acestui studiu, folosim **procentul veniturilor disponibile ale gospodăriilor cheltuit pentru servicii energetice ca măsură a accesibilității la energie.**

Analiza ce urmează în acest capitol și discuțiile asupra definițiilor statelor membre UE sunt realizate în baza Pye, S. et al. (2015).

Definițiile țărilor UE

În **Austria**, gospodăriile sunt definite ca fiind expuse riscului pe baza unui prag de venit, sub care gospodăria este considerată ca fiind expusă riscului sărăciei energetice luat împreună cu un prag de cheltuieli. Cel din urmă prag se bazează pe faptul că gospodăriile cu venituri mici cheltuiesc un procent mai mare decât media din venitul disponibil al gospodăriei pentru energie. Sunt luați în considerare și alți indicatori, inclusiv informațiile despre facturile anterioare și deconectările, precum și indicatori subiectivi, cum ar fi dificultățile financiare permanente ale gospodăriilor.

În **Cipru**⁶, gospodăriile pot fi considerate ca fiind în sărăcie energetică având la bază mai mulți factori, printre care venitul scăzut (pe baza declarațiilor privind impozitul pe venit), statutul profesional, starea civilă și condițiile specifice de sănătate care pot face utilizatorii incapabili să plătească costurile pentru nevoile rezonabile de aprovizionare cu energie electrică datorită faptului că aceste costuri reprezintă un procent ridicat al venitului disponibil.

În **Franța**, deși nu se utilizează pragul cantitativ, se consideră că sărăcia energetică apare atunci când o persoană are dificultăți în alimentarea cu energie suficientă pentru a satisface nevoile elementare, fie din cauza unor resurse insuficiente (venituri mici) sau a unor condiții de locuit necorespunzătoare.

În **Italia**, conform definiției propuse de autoritatea națională de reglementare, gospodăriile sunt definite ca fiind vulnerabile atunci când cheltuiesc mai mult de 5% din venitul disponibil pentru energie electrică și 10% pentru gaze.

În **Republica Irlanda**, sărăcia energetică este asociată cu gospodăriile care nu pot atinge un nivel acceptabil al serviciilor energetice (încălzire, iluminat, gaze, etc.) din cauza preocupărilor privind accesibilitatea. Conform definițiilor oficiale, sărăcia energetică este definită ca fiind cheltuirea a mai mult de 10% din venitul disponibil al gospodăriei pentru serviciile energetice.

În **Slovacia**, o păropunere a fost propusă potrivit căreia sărăcia energetică este asociată cu cheltuielile medii lunare ale gospodăriilor pentru energie electrică, gaze și căldură care depășesc o anumită cotă din venitul mediu lunar al gospodăriei. Pragul este stabilit pe baza statisticilor naționale.

Anglia definește o gospodărie săracă față de combustibil ca fiind una cu venituri reziduale (după costurile de combustibil) sub pragul sărăciei și cu costuri la energie mai mari decât media pentru o gospodărie tipică de acest gen. Anglia continuă, de asemenea, să raporteze pragul de 10% pentru comparație, definind o gospodărie „săracă față de combustibil” ca fiind una care are nevoie să cheltuiască mai mult de 10% din venitul său pentru utilizarea tuturor combustibililor, cu scopul încălzirii locuinței până la un standard adecvat de căldură (21°C în camera de zi și 18°C în celelalte camere, conform recomandărilor OMS). Astfel, în Anglia nu numai cheltuielile influențează definiția gospodăriilor aflate în risc, dar și nivelul standard al căldurii.

În **Irlanda de Nord**, o gospodărie se află în sărăcie față de combustibil dacă trebuie să-și cheltuiască mai mult de 10% din veniturile sale pentru consumul total al combustibilului în scopul menținerii unui nivel acceptabil de temperatură în casă. Acest lucru este similar cu recomandările OMS privind „regimul de încălzire satisfăcător”.

Scotia definește sărăcia față de combustibil ca fiind cheltuirea a mai mult de 10% din venit (inclusiv alocațiile pentru locuințe) pentru utilizarea tuturor tipurilor de combustibil pentru a menține un „regim de încălzire satisfăcător”, care este definit ca 23°C în sufragerie și 18°C în celelalte camere menținute timp de 16 din 24 de ore pentru gospodăriile cu persoane în vârstă, persoane cu boli cronice sau persoane cu handicap și 21°C și 18°C timp de nouă ore în fiecare 24 de ore în alte gospodării (16 ore din 24 în weekend-uri).

Țara Galilor definește sărăcia față de combustibil, ca fiind cheltuirea a mai mult de 10% din venit (inclusiv alocațiile pentru locuință) pentru folosirea totală a combustibilului în scopul menținerii unui „regim de încălzire satisfăcător”, definit ca în cazul Scoției. De asemenea, reglementările prevăd o definiție a sărăciei extreme față de combustibil în cazul în care cheltuielile gospodăriilor ajung la mai mult de 20% din totalul veniturilor.

Pe lângă toate acestea, în Regatul Unit per ansamblu, alocațiile pe timp de iarnă și vreme rece se plătesc anumitor grupuri de oameni (de exemplu, pensionari cu vârstă înaintată, persoane cu handicap etc.) indiferent de venituri. Pentru a se califica, beneficiarii trebuie să fie rezidenți ai zonei din care ei aplică, la o anumită dată de referință din toamnă.

Sărăcia energetică ar putea fi de asemenea definită ca incapacitatea de a menține un nivel acceptabil al temperaturii în locuință. Ponderea gospodăriilor care nu sunt capabile să mențină o temperatură adecvată a locuinței variază în țările europene, însă este, în general, semnificativă. Statisticile pentru anul 2013 indică că peste 30% din populația Turciei, Bulgariei și Lituaniei s-a aflat în sărăcie energetică. În cazul Italiei și Greciei, această cotă a fost de peste 20%.

2.4. Tipuri de măsuri pentru protejarea grupurilor vulnerabile folosite în Uniunea Europeană

În statele membre ale UE, o măsură menită să protejeze consumatorii vulnerabili și să abordeze sărăcia energetică este cea care oferă în mod explicit o protecție suplimentară a consumatorilor grupurilor vulnerabile și are un aspect orientat spre îmbunătățirea izolării termice a clădirilor (pentru reducerea consumului de energie), furnizarea informațiilor suplimentare, suportului sau ajutorului financiar la plata facturilor pentru energie.

Sunt folosite, de asemenea, o serie de măsuri de susținere care nu vizează în mod explicit consumatorii, ci sprijină alte măsuri specifice. Printre exemple se numără îmbunătățirea utilizării energiei în locuințele sociale, îmbunătățirea accesului la informații privind tarifele, asistența socială și protecția împotriva deconectării.

Tipurile de măsuri folosite în UE pot fi împărțite în patru tipuri diferite, după cum urmează:

1. **Asistență financiară** – acestea includ susținere la plata facturilor. În mod obișnuit, aceste măsuri se concentrează pe asistență pe termen scurt.
2. **Susținerea investițiilor** – aceasta include măsuri și programe menite să îmbunătățească eficiența energetică a clădirilor și a aparatelor electrocasnice.
3. **Protecția consumatorilor** – aceste măsuri protejează consumatorii pe piața cu amănuntul, de exemplu, prin protejarea clienților vulnerabili de la deconectări.
4. **Creșterea gradului de conștientizare** – aceste măsuri vizează îmbunătățirea înțelegerii drepturilor consumatorilor și a informațiilor privind tarifele de piață, precum și măsurile de economisire a energiei.

A fost realizat un studiu a peste 280 de măsuri din toate statele membre ale UE (Pye, S. et al., 2015). Dintre acestea, 40% au fost identificate ca fiind orientate în mod specific către consumatorii vulnerabili sau cei aflați în situație de risc față de sărăcia energetică⁷.

Măsuri financiare

Peste 40% din statele membre utilizează măsurile financiare de intervenție ca instrument principal pentru susținerea clienților vulnerabili⁸. Principalul obiectiv este de a oferi o reducere a costurilor, mai degrabă decât de abordare a problemei care stă la bază în ceea ce privește motivul pentru care costurile la energie nu sunt accesibile pentru anumite grupuri. Tipurile de măsuri utilizate sunt după cum urmează (numărul dintre paranteze indică aplicarea procentuală a tipului de măsură dat ca un sub-set de măsuri financiare):

- Asistență socială – pentru costuri la locuințe și energie (36%) – transferate ca plăți generale de bunăstare;
- Subvenții la costurile energiei și plăți (32%) – plăți destinate costurilor energiei;

- Subvenții la costurile energiei și plăți, pentru clienții vârstnici (7%);
- Tarife sociale (20%) – acesta este un tarif specific pentru clienții vulnerabili. Aceasta, desigur, necesită definirea clientului vulnerabil. Ar putea însemna, de exemplu, un client care face deja parte dintr-un program de suport în caz de sărăcie, persoană cu handicap, persoană în vârstă sau persoană care domiciliază în locuințe sociale cu încălzire pe bază de gaz;
- Tarife negociate cu un producător de energie (5%)⁹.

Una dintre principalele provocări de acordare a unui astfel de sprijin este dacă ajutorul financiar trebuie să fie subvenționat sau dacă politica ar trebui aplicată folosind o abordare generalizatoare (de exemplu, toți utilizatorii care sunt sub un anumit prag de venit beneficiază de suport). Prima metodă impune o povară administrativă semnificativă, pe când cea de-a doua prezintă riscul de acordare a sprijinului acelor clienți ce nu au nevoie.

În plus, dacă cheltuielile sociale generale se bazează pe un coș minim de consum considerat necesar pentru o viață decentă, cheltuielile pentru energie vor fi incluse într-un astfel de coș. În cazul creșterii prețurilor la energie, prețul coșului de consum va crește și, prin urmare, cheltuielile sociale vor crește. În acest caz, există o ajustare automată a creșterii prețurilor la energie. Dacă sistemul general de asistență socială funcționează bine (adică sprijină gospodăriile sărace care au nevoie de suport), nu ar fi necesară nicio măsură suplimentară pentru accesibilitatea energiei. Integrarea sprijinului pentru creșterea prețurilor la energie în sistemul general de asistență socială ar reduce nevoia unui nou sistem de transfer de numerar sau de emitere a voucherelor, adică ar trebui să reducă în mod semnificativ costurile administrative. Germania este un astfel de exemplu în care creșterea prețurilor la energie electrică (creșterea a fost de aproximativ 100% în ultimii 15 ani) nu a fost problematică, deoarece prețurile mai ridicate pentru energia electrică declanșează în mod automat plăți sociale mai mari.

Programe de eficiență energetică

Toate statele membre implementează un anumit tip de măsuri privind eficiența energetică, deși nu se adresează întotdeauna consumatorilor vulnerabili sau gospodăriilor cu venituri mici în risc de sărăcie energetică. Tipurile de măsuri includ:

- Granturi, împrumuturi sau stimulente fiscale pentru rețehnologizări, nesubvenționate (42% dintre cele revizuite);
- Granturi, împrumuturi sau stimulente fiscale pentru rețehnologizări, subvenționate pentru consumatorii vulnerabili (21% dintre cele revizuite);
- Granturi, nesubvenționate (8%) și subvenționate (4%), pentru înlocuirea instalațiilor;
- Îmbunătățirea eficienței energetice pentru proprietățile închiriate (%);
- Îmbunătățirea eficienței energetice a locuințelor sociale (8%);
- Consiliere privind eficiența energetică (6%), inclusiv susținere pentru auditurile energetice¹⁰.

Protecția suplimentară a consumatorilor

Patruzeci la sută din statele membre ale UE utilizează garanțiile de deconectare ca măsuri primare pentru protejarea clienților vulnerabili.

Campanii de informare și sensibilizare

Aceste tipuri de măsuri includ organizarea centrelor de consiliere naționale, municipale și locale, promovând facturarea transparentă, contorizarea inteligentă, certificarea eficienței energetice a clădirilor și compararea prețurilor.

2.5. Experiența țărilor vecine și a celor în tranziție

Reformele în curs de implementare în **Ucraina** oferă un exemplu interesant pentru Republica Moldova. În Ucraina, reformele privind eficiența energetică sunt planificate să treacă printr-o tranziție spre „monetizarea subvențiilor”. Atunci când vor fi pe deplin implementate, în cadrul acestei scheme, clientul va avea posibilitate să aleagă cum să cheltuiască sprijinul primit, de exemplu prin achitarea costurilor la energie, prin investirea în îmbunătățirea eficienței energetice sau ambele. Aceasta necesită multe condiții, inclusiv reforma în sectorul de încălzire, de electricitate și combustibil, dezvoltarea și testarea infrastructurii necesare (conturi și centru de procesare), recuperarea financiară a sectorului de încălzire centrală (disciplina și colecțiile de plată adecvate), crearea și verificarea unei singure baze de date a beneficiarilor de subvenții și a nivelului de lichiditate sustenabil necesar în bugetul de stat, astfel încât să nu apară întârzieri de recuperare.

Reforma sectorului energetic din **Armenia** este considerată una de succes. Elementele fundamentale ale reformei au fost trecerea treptată la tarifele bazate pe costuri, separarea unei părți a statului, utilității integrate pe verticală și introducerea unui nou cadru de reglementare. În cele din urmă, reformele au adus o rată de colectare de aproape 100% din vânzări, cu doar 4% pierderi comerciale. Tarifele evoluează spre niveluri de recuperare integrală a costurilor. Serviciul a fost îmbunătățit, devenind în esență, neîntrerupt. Este important de remarcat faptul că guvernul Armeniei a renunțat la sprijinul fiscal și cvasi-fiscal în sectorul energetic. La sfârșitul anilor 1990, în faza incipientă a acestui proces, majorarea tarifelor a dus la faptul că aproximativ 80% din gospodăriile chestionate să treacă la surse de combustibil mai ieftine, adesea mai murdare. De exemplu, 60% din gospodării au înlocuit combustibilul din lemn și 24% gazele naturale cu încălzirea electrică. În anul 1999, Armenia a introdus un program de beneficii familiale care oferea plăți în numerar familiilor sărace. Până în anul 2006, acest serviciu era disponibil doar pentru 18% din gospodării, deși aproape 43% se aflau sub pragul sărăciei. În plus, transferurile sociale au fost insuficiente pentru a avea un impact semnificativ asupra costurilor de încălzire¹¹. Această situație s-a îmbunătățit constant în timp. Exemplul dat, ilustrează necesitatea de a lucra în mod consecvent asupra reformelor sectoriale, optimizând în același timp sprijinul social pentru a se asigura că costurile reformelor nu afectează enorm grupurile cu venituri mai mici.

Note

1. Parlamentul European și Consiliul Uniunii Europene (2009a).
2. Parlamentul European și Consiliul Uniunii Europene (2009b).
3. Pentru gazele naturale, aceeași dispoziție se regăsește în Dispoziția (2009a) a Parlamentului European și a Consiliului Uniunii Europene în articolul 3 (punctele 3 și 4).

4. EC (2015), p. 12.
5. Venitul disponibil din gospodărie are mai multe definiții posibile. Cele mai importante sunt: venitul gospodăriilor după impozitare și veniturile gospodăriilor după impozitare, dar nete de beneficiile sociale. Pentru cea mai bună analiză posibilă a impacturilor sociale potențiale ale programelor de sprijin pentru consumatorii vulnerabili, venitul disponibil al gospodăriei ar trebui împărțit în diferite grupuri de venit, cum ar fi 10 (decile), în 5 (chintile) sau în 4 (cvarteli), precum și raportat ca medie și mediană pentru fiecare dintre aceste grupuri. Cu toate acestea, datele nu sunt întotdeauna disponibile, așa cum se întâmplă în Moldova, unde datele privind venitul gospodăriilor sunt raportate pe regiuni, cu excepția orașelor Chișinău și Bălți. Conform unui studiu național recent efectuat, în Republica Moldova venitul disponibil al gospodăriilor este dificil de măsurat. În acest studiu, respondenții au enumerat principalele surse de existență: salariul sau venitul unei ferme de întreprinderi sau de familie (35%), salariul sau venitul dintr-o mică afacere sau fermă agricolă (45%), vânzarea produselor agricole obținute la o fermă sezonieră (9%), utilizarea produselor obținute la o fermă sezonieră (41%), beneficii sociale (42%) și asistență din partea prietenilor și rudelor (10%) (CISR, 2017).
6. Nota din partea Turciei: Informațiile din acest document cu referire la „Cipru” se referă la partea de sud a insulei. Nu există o singură autoritate care să reprezinte atât cetățenii turci cât și ciprioții greci de pe insulă. Turcia recunoaște Republica Turcă din Cipru de Nord (RTCN). Până la găsirea unei soluții durabile și echitabile în cadrul Organizației Națiunilor Unite. Turcia își va păstra poziția privind „problema Ciprului”.

Nota din partea tuturor Statelor Membre a Uniunii Europene din OCDE și a Uniunii Europene: Republica Cipru este recunoscută de toți membrii Organizației Națiunilor Unite, cu excepția Turciei. Informațiile din acest document se referă la zona aflată sub controlul efectiv al Guvernului Republicii Cipru.
7. Pye, S. et al. (2015).
8. Pye, S. et.al. (2015).
9. Pye, S. et.al. (2015), op. cit.
10. Ibid.
11. Sargsyan, G, et. al. (2006).

Referințe

- Banca Mondială (2018), Banca de Date a Băncii Mondiale: *Indicele Gini*, Banca Mondială, Washington, DC. <https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.GINI/?end=2015&start=2015&type=shaded&view=bar>. Accesat pe 15 Martie 2018.
- CEER (2012), *Revizuirea situației clienților și a prevederilor pieței cu amănuntul din cel de-al treilea pachet de la 1 ianuarie 2012*, CREE – Consiliului Reglementatorilor Europeni în domeniul Energiei. Ref: C12-CEM-55-04. Noiembrie 2012, Bruxelles. <https://www.ceer.eu/documents/104400/-/-/f82e3e15-db9d-1017-7b20-c787da279bd7>.
- CISR (2017), *Sondaj de opinie publică: Locuitorii Republicii Moldova, Septembrie – Octombrie 2017*, Center for Insights in Survey Research. www.iri.org/sites/default/files/wysiwyg/2017-11-8_moldova_poll_presentation.pdf.

- EC (2015), *Comunicarea Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor – O strategie-cadru pentru o Uniune energetică rezistentă, cu o politică prospectivă în domeniul schimbărilor climatice*, COM(2015) 80 final, Comisia Europeană, Brussels. http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:1bd46c90-bdd4-11e4-bbe1-01aa75ed71a1.0001.03/DOC_1&format=PDF.
- OECD (2015), *Impactul impozitelor energetice asupra accesibilității energiei interne*, Centrul de Politică și Administrare Fiscală, Direcția de Mediu, COM/ENV/EPOC/CTPA/CFA(2015)13/REV2, Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică, Paris.
- Parlamentul European și Consiliul Uniunii Europene (2009a), *Directiva 2009/73/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 iulie 2009 cu privire la normele comune pentru piața internă în sectorul gazelor naturale și de abrogare a Directivei 2003/55/CE*, Jurnalul Oficial al Uniunii Europene. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:211:0094:0136:en:PDF>.
- Parlamentul European și Consiliul Uniunii Europene (2009b), *Directiva 2009/72/EC a Parlamentului European și a Consiliului din 13 iulie 2009 cu privire la normele comune pentru piața internă în sectorul energiei electrice și de abrogare a Directivei 2003/54/CE*, Jurnalul Oficial al Uniunii Europene. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009L0072&from=EN>.
- Pye, S. et.al. (2015), *Sărăcia energetică și consumatorii vulnerabili din sectorul energetic în UE: Analiza politicilor și a măsurilor*, „Înțelegerea E. https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/INSIGHT_E_Energy%20Poverty%20-%20Main%20Report_FINAL.pdf.
- Sargsyan, G, et. al. (2006), *De la criză la stabilitate în sectorul energetic din Armenia. Lecții învățate din experiența reformei energetice a Armeniei*, Banca Mondială, Washington, DC. <http://siteresources.worldbank.org/INTARMENIA/Resources/Armenia-power-sector-reform.pdf>.
- VCWG (2013), *Document de orientare privind consumatorii vulnerabili, Noiembrie 2013, Grupul de lucru a consumatorilor vulnerabili*. https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/20140106_vulnerable_consumer_report_0.pdf.

Capitolul 3

Prețurile la energie din Moldova și accesibilitatea energetică

Acest capitol prezintă prețurile la energia electrică, gazele naturale și încălzire în Republica Moldova și analizează accesibilitatea gospodăriilor de a consuma energie. Pentru a defini accesibilitatea energiei, costurile medii anuale ale energiei sunt comparate cu venitul mediu anual al gospodăriei. Pentru a oferi o înțelegere mai bună a situației Moldovei față de alte țări, am analizat și accesibilitatea energiei într-un număr selectat de țări din Uniunea Europeană (UE), Europa de Sud-Est, Parteneriatul Estic al UE (PE) și Regiunea Asiei Centrale (AC).

Pentru a defini nivelul accesibilității energiei, comparăm costurile medii anuale ale energiei cu venitul mediu anual al gospodăriei. Costurile medii anuale ale energiei depind de prețurile la energie și de consumul de energie a unui anumit transportator energetic. Prețurile de vânzare cu amănuntul a energiei sunt afectate de mai mulți factori (de exemplu, prețul combustibililor fosili, costurile de transport și de distribuție etc.). Majoritatea țărilor impun taxa pe valoarea adăugată (TVA) și accize atât pentru gazele naturale, cât și pentru electricitate, care contribuie la creșterea prețurilor pentru energie. Acest aspect are o importanță deosebită în această analiză, dat fiind faptul că cotele reduse de TVA pentru transportatorii de energie reprezintă un sistem major de subvenții în multe țări, inclusiv în Republica Moldova.

Nivelurile actuale ale consumului de energie depind, de asemenea, de numeroși factori. Unii dintre acești factori includ:

- veniturile populației (veniturile mai mari au ca rezultat un consum mai mare);
- prețurile la energie (prețurile mai ridicate la energie duc la scăderea consumului);
- eficiența energetică (o izolare termică mai bună duce la un consum mai redus);
- metodele de facturare (facturarea volumetrică, în special facturarea efectuată lunar, induce un comportament favorabil economisirii de energie);
- tipul de energie utilizat;
- condițiile climatice.

Atunci când analizăm prețurile la energie și accesibilitatea energiei în Republica Moldova, este important, de asemenea, să comparăm situația Moldovei cu alte țări, deoarece acest lucru poate oferi o imagine mai clară despre situația curentă a țării. Analizăm accesibilitatea energiei într-un număr selectat de țări din Uniunea Europeană (UE), Europa de Sud-Est, Parteneriatul Estic al UE (PE) și Asia Centrală (AC). Având în vedere complexitatea care determină nivelurile de consum real și pentru a facilita comparația, în acest capitol, folosim același nivel de consum pentru toate țările incluse în această analiză.

3.1. Politica în domeniul TVA pentru prețurile la energie pentru consumatorii casnici

Statele membre ale UE stabilesc cota taxei pe valoare adăugată (TVA) și accizele la energia electrică și gazele naturale. Majoritatea țărilor UE utilizează cote maxime ale TVA pentru energia electrică. Excepțiile sunt: Irlanda (13,5%), Grecia (5,5%), Franța (5,5%), Italia (10%), Luxemburg (8%), Malta (5%) și Regatul Unit (5%). Majoritatea acestor țări stabilesc aceeași rată scăzută a TVA pentru energia termică, cu excepția Maltei, Italiei și Regatului Unit, care au stabilit cote mai mari. Adițional, rate mai mici a TVA pentru energia termică au fost stabilite de Letonia – 12%, Lituania – 9%, și Ungaria – 5%. În ceea ce privește gazele naturale, țările UE care au stabilit cote reduse ale TVA sunt Irlanda, Grecia, Franța, Italia, Letonia, Malta și Regatul Unit (CE, 2017)¹.

Referitor la țările din afara UE, Serbia impune o rată redusă a TVA la gaze naturale și energie termică de 10%, iar Republica Kârgâză impune o rată TVA de 0%².

3.2. Prețurile la electricitate și accesibilitatea la energie electrică

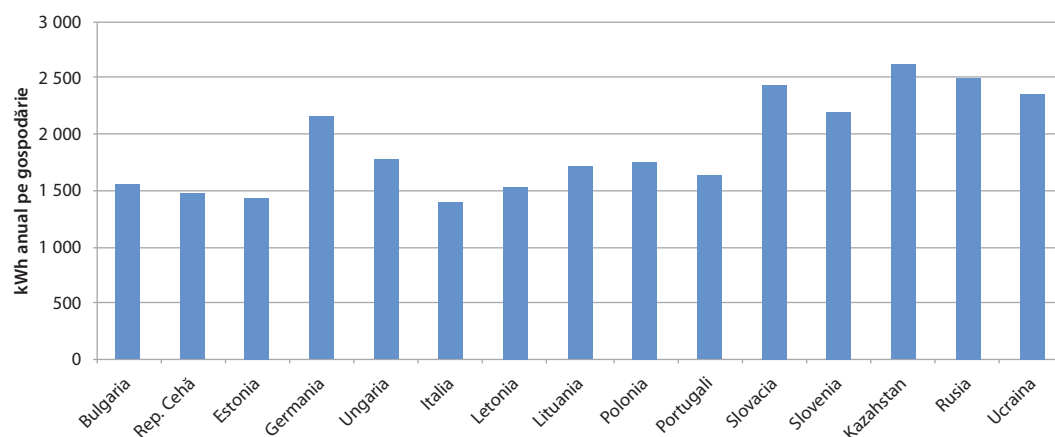
Analiza cuprinde 44 de țări, toate statele membre ale UE și un număr selectat de țări din Europa de Sud-Est. Dintre țările Parteneriatului estic și Asiei Centrale, date detaliate pentru această prezentare comparativă au fost disponibile doar pentru Armenia, Georgia, Moldova, Ucraina și Kârgâzstan. Prețurile la electricitate variază de la 0.01 EUR/kWh în Kârgâzstan la 0.30 EUR/kWh în Danemarca.

Prețurile la electricitate în Moldova pentru consumatorii casnici sunt similare cu cele din Bosnia și Herțegovina, Bulgaria și Muntenegru. Prețurile la energia electrică pentru consumatorii casnici din majoritatea țărilor Parteneriatului estic, AC și din Serbia sunt mai mici decât prețurile din Moldova. Prețurile la energia electrică pentru consumatorii casnici din noile state membre ale UE sunt doar puțin mai ridicate decât cele din Moldova, pe când aceste prețuri sunt semnificativ mai mari în toate celelalte țări ale UE, în special în cele care au creat tarif verde, cum ar fi Germania sau Danemarca.

Totuși, prețul la energia electrică nu furnizează nici o informație privind accesibilitatea energetică a consumatorilor. Pentru a defini accesibilitatea energiei în ceea ce privește consumul de energie electrică, trebuie să calculăm costul mediu anual al consumului de energie electrică al gospodăriei medii (consumul mediu anual x prețul mediu al energiei electrice) și să-l comparăm cu venitul mediu anual al gospodăriei.

În Moldova, în conformitate cu Strategia Energetică a Republicii Moldova până în 2030 (GoM, 2013), consumul mediu anual al energiei electrice pentru anul 2016 este de 1 277 kWh per persoană. În țările mai bogate, consumul anual de energie electrică al populației se presupune a fi mai mare, însă pentru comparație utilizăm același nivel de consum pentru toate țările incluse în această analiză. Trebuie să subliniem faptul că în unele țări energia electrică este folosită pentru încălzire sau răcire și atunci consumul mediu este mai mare. Pentru comparație, Figura 3.1 prezintă consumul mediu de energie electrică pentru aparatele electrice și de iluminat.

Figura 3.1. Consumul de energie electrică pentru electrocasnice și iluminat în țările selectate, kWh anual per gospodărie



Sursa: Consiliul Mondial al Energiei, Baza de date privind indicatorii de eficiență energetică. <https://www.worldenergy.org/data/efficiency-indicators/>. Accesat pe 10 Iunie 2017.

Ținând cont de venitul mediu anual, reiese că „cele mai ieftine” țări sunt Norvegia și Liechtenstein, unde costurile medii anuale la energie reprezintă doar 0,23%, respectiv 0,24% din venitul disponibil al gospodăriei. În majoritatea țărilor, costurile la energie reprezintă 1-2% din venitul disponibil al gospodăriilor. În Moldova – 3,39% și în România – 2,56%, sunt cele două țări din setul de date în care populația își cheltuie cel mai mult din venitul disponibil pe energie electrică. În timp ce în Danemarca, de exemplu, consumatorii plătesc cel mai mare cost mediu anual pentru energia electrică, aceste costuri reprezintă mai puțin de 1% din veniturile populației. Această comparație este ilustrată în Tabelul 3.1 și Figura 3.2.

Tabelul 3.1. Accesibilitatea energiei electrice, 2016

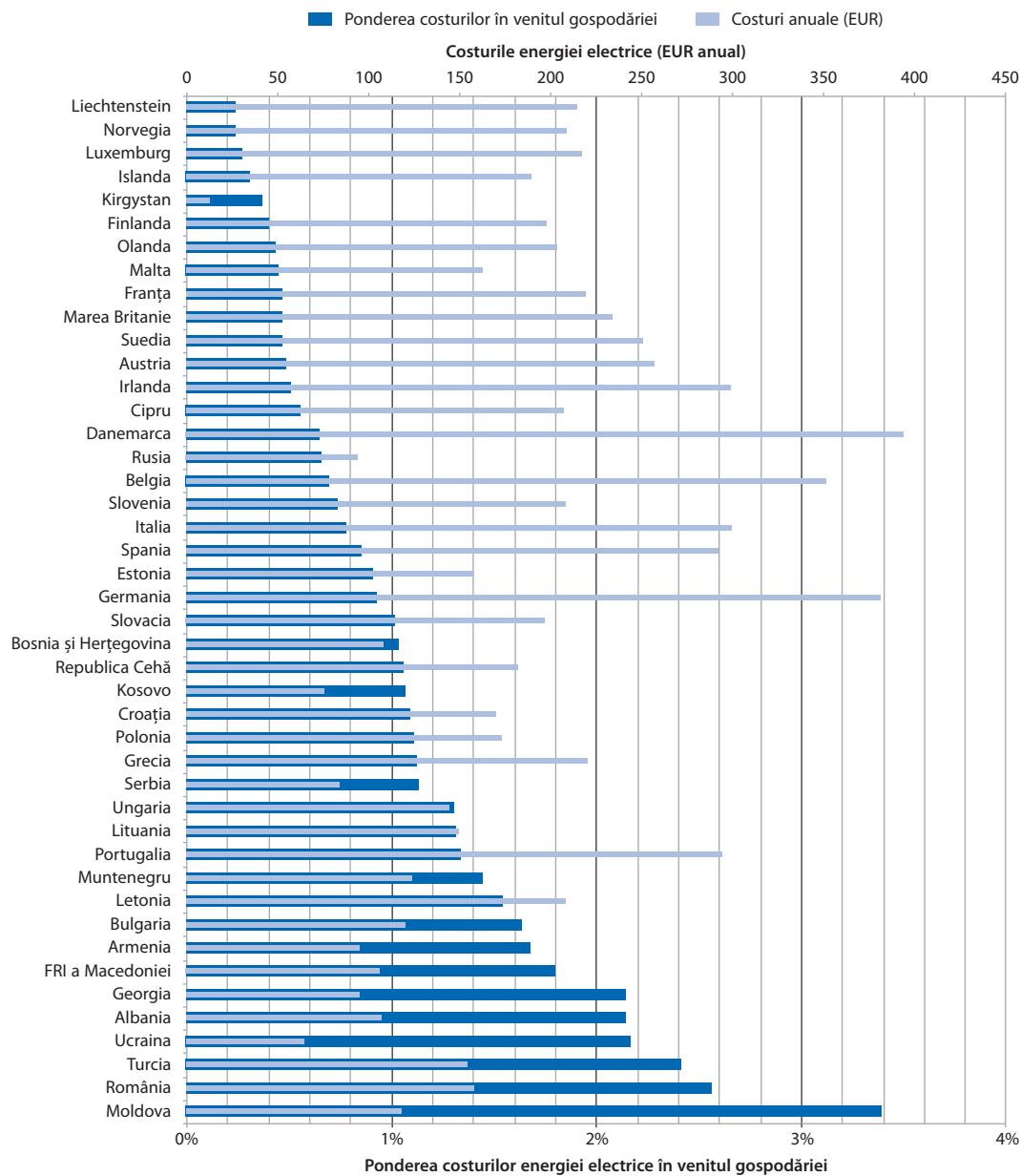
Tara	Media tarifului la energie electrică pentru gospodăria EUR/kWh	Venitul mediu al gospodăriei EUR anual	Costurile anuale la electricitate EUR anual	Ponderea cheltuielilor din veniturile gospodăriei %
Moldova**	0.092	3 474.30	117.92	3.39
România*	0.123	6 157.90	157.53	2.56
Turcia*	0.121	6 379.20	153.95	2.41
Ucraina	0.050	2 973.81	64.39	2.17
Albania*	0.084	4 972.79	106.68	2.15
Georgia	0.074	4 406.85	94.51	2.14
FRI Macedonia*	0.083	5 880.34	105.79	1.80
Armenia	0.074	5 654.93	94.54	1.67
Bulgaria*	0.094	7 330.40	119.84	1.63
Letonia*	0.162	13 432.00	207.48	1.54
Munte negru*	0.097	8 570.40	123.93	1.45
Portugalia*	0.230	21 931.00	293.60	1.34
Lituania*	0.117	11 396.00	149.61	1.31
Ungaria*	0.113	11 006.47	143.73	1.31
Serbia*	0.065	7 377.60	83.56	1.13
Grecia*	0.172	19 570.20	220.13	1.12
Polonia*	0.135	15 568.00	172.73	1.11
Croația*	0.133	15 595.58	170.05	1.09
Kosovo*	0.059	7 120.00	75.63	1.06
Republica Cehă*	0.142	17 221.36	181.55	1.05
Bosnia și Herțegovina*	0.084	10 433.43	107.83	1.03
Slovacia*	0.154	19 404.00	196.37	1.01
Germania*	0.298	41 288.00	380.35	0.92
Estonia*	0.124	17 340.40	158.17	0.91
Spania*	0.228	34 314.64	291.81	0.85
Italia*	0.234	38 664.24	298.96	0.77
Slovenia*	0.163	28 363.60	208.12	0.73
Belgia*	0.275	50 754.60	350.71	0.69
Rusia	0.074	14 302.26	94.01	0.66
Danemarca*	0.308	61 266.24	394.01	0.64
Cipru* ^a	0.162	37 241.10	207.10	0.56
Irlanda*	0.234	59 210.97	298.70	0.50
Austria*	0.201	53 730.60	256.80	0.48
Suedia*	0.196	53 544.39	250.67	0.47
Regatul Unit*	0.183	50 063.33	233.93	0.47
Franța*	0.171	47 113.00	218.60	0.46
Malta*	0.127	36 431.10	162.77	0.45
Olanda*	0.159	47 485.62	203.40	0.43
Finlanda*	0.155	49 902.30	197.39	0.40
Kârgâzstan	0.010	3 413.25	12.38	0.36
Islanda*	0.148	61 601.80	188.83	0.31
Luxemburg*	0.170	81 121.00	216.94	0.27
Norvegia*	0.163	87 729.96	208.38	0.24
Liechtenstein*	0.168	91 361.60	214.38	0.23

Notă: a. Nota din partea Turciei: Informațiile din acest document cu referire la „Cipru” se refer[la partea de sud a insulei. Nu există o singură autoritate care să reprezinte atât cetățenii turci cât și ciprioții greci de pe insulă. Turcia recunoaște Republica Turcă din Ciprul de Nord (RTCN). Până la găsirea unei soluții durabile și echitabile în cadrul Organizației Națiunilor Unite. Turcia își va păstra poziția privind „problema Ciprului”.

Nota din partea tuturor Statelor Membre a Uniunii Europene din OCDE și a Uniunii Europene: Republica Cipru este recunoscută de toți membrii Organizației Națiunilor Unite, cu excepția Turciei. Informațiile din acest document se referă la zona aflată sub controlul efectiv al Guvernului Republicii Cipru.

Sursa: * Eurostat: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Electricity_price_statistics_și ** Eurostat: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_di04&lang=en_și www.statistica.md. Georgia: www.telasi.ge/en/customers/tariffs. Kârgâzstan: <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/97149>. Rusia: www.mosenergosbyt.ru/website/content/conn/UCM/uuid/dDocName%3aMP047298. Ucraina: <http://kyivenergo.ua/ru/tarifi>. Datele pentru toate țările accesate pe 8 aprilie 2017.

Figura 3.2. Accesibilitatea energiei electrice – % din cheltuielile pentru energia electrică din venitul disponibil al gospodăriei și cheltuielile medii anuale pentru energia electrică, EUR

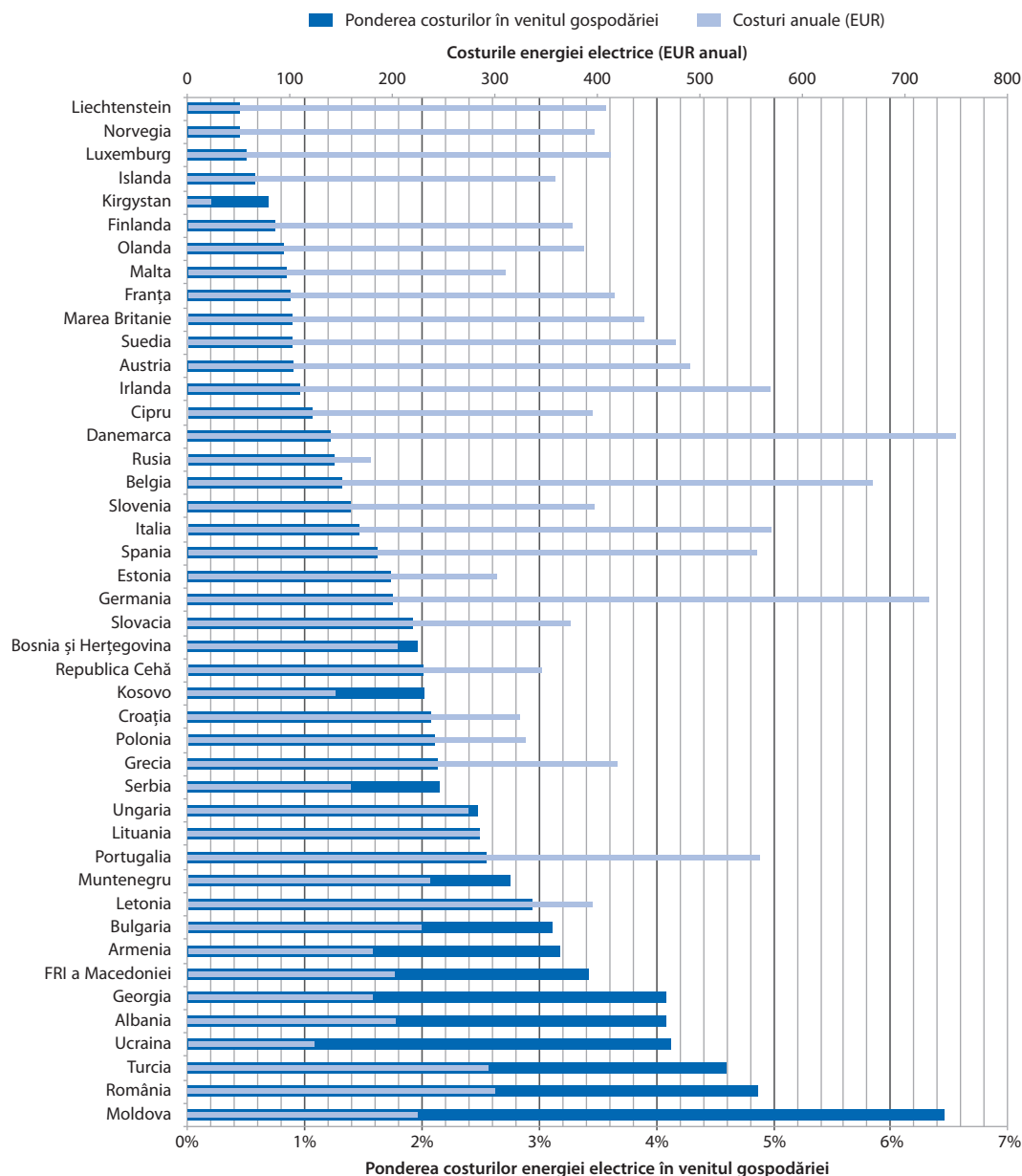


Sursa: * Eurostat: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Electricity_price_statistics și ** Eurostat: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_di04&lang=en și www.statistica.md. Georgia: www.telasi.ge/en/customers/tariffs. Kârgâzstan: <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/97149>. Rusia: www.mosenergosbyt.ru/website/content/conn/UCM/uuid/dDocName%3aMP047298. Ucraina: <http://kyivenergo.ua/ru/tarifi>. Datele pentru toate țările accesate pe 8 aprilie 2017.

Deoarece consumul prezentat al energiei electrice poate induce în eroare, Figura 3.3 prezintă aceleași date, dar un consum mai mare, mult mai relevant pentru orașele din Moldova, în special pentru Chișinău. Pentru această comparație a fost utilizat consumul mediu anual în Italia de 2 432 kWh pentru gospodărie. Considerăm că Italia, fiind o țară OCDE, reprezintă un bun punct de referință deoarece are un nivel moderat al consumului

de energie electrică, în timp ce, ca exemplu, țările din Europa Centrală au un consum mult mai redus ca cel al Republicii Moldova, și sunt mai puțin relevante pentru această analiză. Pentru acest nivel ridicat al consumului, ponderea cheltuielilor pentru energia electrică din venitul gospodăriilor în Republica Moldova rămâne în principiu aceeași și este cea mai mare în toate țările analizate.

Figura 3.3. Accesibilitatea energiei electrice, consum mai mare – % din cheltuielile pentru energia electrică din venitul disponibil al gospodăriei și cheltuielile medii anuale pentru energia electrică, EUR



Sursa: * Eurostat: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Electricity_price_statistics și ** Eurostat: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_di04&lang=en și www.statistica.md. Georgia: www.telasi.ge/en/customers/tariffs. Kârgâzstan: <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/97149>. Rusia: www.mosenergosbyt.ru/website/content/conn/UCM/uuid/dDocName%3aMP047298. Ucraina: <http://kyivenergo.ua/ru/tarifi>. Datele pentru toate țările accesate pe 8 aprilie 2017.

3.3. Gaz natural pentru gătit

Analiza cuprinde 33 de țări, majoritatea cărora sunt membre ale UE și un număr selectat de țări din Europa de Sud-Est. Din țările Parteneriatului estic, informația detaliată era disponibilă doar pentru Armenia, Georgia, Moldova și Ucraina. Prețurile la gazele naturale variază de la 0.07 EUR/kWh în Federația Rusă până la 0.1142 EUR în Suedia.

Moldova se numără printre țările cu cele mai scăzute prețuri la gazele naturale pentru consumatorii casnici (de menționat, că cea mai recentă creștere semnificativă a tarifelor la gaze pentru populația din Ucraina a fost în 2016). Prețurile în Moldova sunt similare cu cele din Turcia și Bulgaria. Majoritatea țărilor Parteneriatului estic au stabilit prețurile la gazele naturale pentru consumatorii casnici la un nivel mai înalt decât cele din Moldova. Prețuri la gazele naturale pentru consumatorii casnici, mai mari decât cele din Moldova, pot fi observate în țările UE și în Federația Rusă.

Pentru a defini accesibilitatea energiei în ceea ce privește consumul de gaze naturale, la fel ca și în cazul analizei energiei electrice, am comparat costul mediu anual al consumului de gaze naturale al gospodăriei medii cu venitul mediu anual al gospodăriei. Este dificil de a face o distincție dintre consumul de gaze pentru gătit și cel pentru gătit și alte scopuri, astfel încât s-a presupus că consumul mediu pentru gătit ajunge la 15 m³ pentru o lună, adică 2 027.34 kWh pe an³. Trebuie totuși de remarcat faptul că acest nivel al consumului reflectă consumul de gaze utilizate numai pentru gătit. Pentru comparație și simplitate, folosim același nivel de consum pentru toate țările din setul de date.

Analiza consumului mai mare de gaze, atât pentru gătit, cât și pentru încălzire, la fel, este posibilă. Totuși, așa cum majoritatea țărilor au introdus un preț volumetric (și doar un număr mic de țări mențin încă un tarif mic fix), aceasta va aduce analiza la aceleași concluzii.

Ținând cont de venitul mediu anual, „cea mai ieftină” țară este Luxemburgul și Federația Rusă, unde facturile la gazele naturale reprezintă doar 0,1% din venitul disponibil al gospodăriei. În majoritatea țărilor, consumul de gaze naturale reprezintă mai puțin de 1% din venitul disponibil al gospodăriilor. Cele două țări în care populația plătește cel mai mare preț ca pondere din venitul disponibil sunt Moldova – 1,72% și Ucraina – 1,62% (înainte de majorarea tarifului la gaze din 2016). Comparația este ilustrată în Tabelul 3.2 și în Figura 3.4.

Tabelul 3.2. Accesibilitatea energiei pentru gazele naturale, 2016

Țara	Prețul mediu al gazelor naturale pentru gospodăriei EUR/kWh	Venitul mediu al gospodăriei EUR anual	Costurile anuale la gaze naturale EUR anual	Ponderea cheltuielilor din veniturile gospodăriei %
Moldova**	0.030	3 474.30	59.81	1.72
Ucraina	0.024	2 973.81	48.25	1.62
România*	0.032	6 157.90	65.48	1.06
Turcia*	0.030	6 379.20	61.02	0.96
Serbia*	0.033	7 377.60	66.09	0.90
Bulgaria*	0.031	7 330.40	63.05	0.86
Georgia	0.017	4 406.85	34.88	0.79
Portugalia*	0.082	21 931.00	165.23	0.75
Lituania*	0.039	11 396.00	78.46	0.69
Grecia*	0.065	19 570.20	132.18	0.68

Tabelul 3.2. Accesibilitatea energiei pentru gazele naturale, 2016 (continuare)

Țara	Prețul mediu al gazelor naturale pentru gospodării EUR/kWh	Venitul mediu al gospodăriei EUR anual	Costurile anuale la gaze naturale EUR anual	Ponderea cheltuielilor din veniturile gospodăriei %
Ungaria*	0.036	11 006.47	72.98	0.66
Republica Cehă*	0.056	17 221.36	114.14	0.66
Bosnia și Herțegovina*	0.034	10 392.57	68.12	0.66
Letonia*	0.041	13 432.00	82.31	0.61
Armenia	0.017	5 654.93	34.46	0.61
Polonia*	0.044	15 568.00	89.41	0.57
Spania*	0.086	34 314.64	173.74	0.51
Croația*	0.037	15 595.58	75.01	0.48
Slovacia*	0.045	19 404.00	90.22	0.46
Italia*	0.084	38 664.24	169.89	0.44
Suedia*	0.114	53 544.39	231.52	0.43
Slovenia*	0.056	28 363.60	114.14	0.40
Estonia*	0.033	17 340.40	66.50	0.38
Olanda*	0.081	47 485.62	163.81	0.34
Germania*	0.064	41 288.00	130.16	0.32
Franța*	0.068	47 113.00	137.05	0.29
Austria*	0.067	53 730.60	136.64	0.25
Danemarca*	0.074	61 266.24	150.23	0.25
Irlanda*	0.068	59 210.97	137.45	0.23
Belgia*	0.053	50 754.60	108.26	0.21
Regatul Unit*	0.050	50 063.33	101.57	0.20
Liechtenstein*	0.082	91 361.60	166.85	0.18
Rusia	0.008	14 302.26	16.19	0.11
Luxembourg*	0.042	81 121.00	84.74	0.10

Sursa: * Eurostat: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Natural_gas_price_statistics.

** Eurostat: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_di04&lang=en și www.statistica.md.

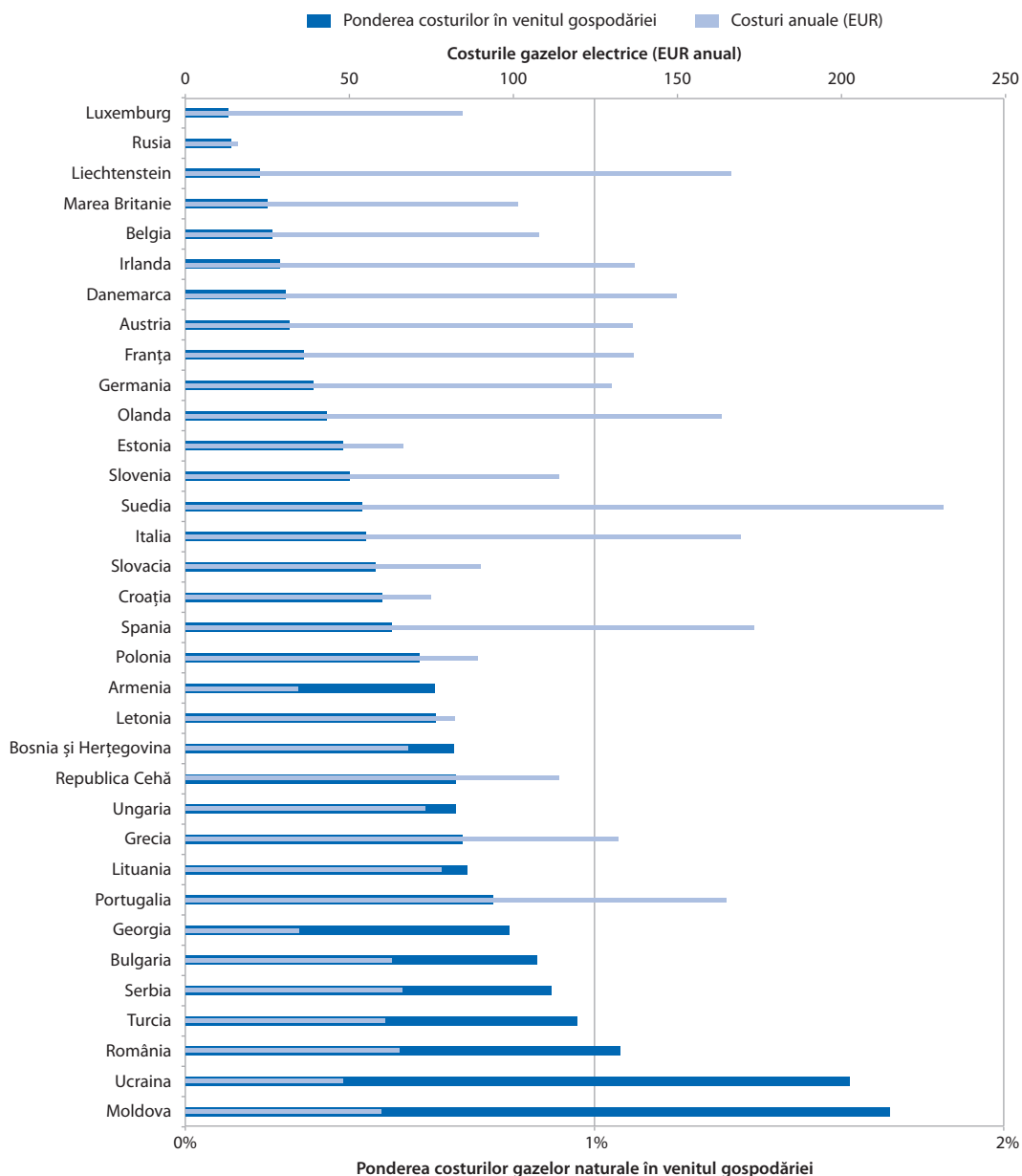
Georgia: www.statistica.md.

Kârgâzstan: stat.kg/en/statistics/ceny-i-tarify/.

Rusia: <http://energovopros.ru/spravochnik/gazosnabzhenie/tarify-na-gaz/moskva/41171/>.

Ucraina: <http://index.minfin.com.ua/tarif/gas/>. Datele pentru toate țările accesate pe 10 aprilie 2017.

Figura 3.4. Accesibilitatea energiei pentru gazele naturale – Ponderea cheltuielilor pentru gazele naturale din venitul disponibil al gospodăriei și cheltuielile medii anuale pentru gazele naturale, EUR



Sursa: * Eurostat: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Natural_gas_price_statistics.

** Eurostat: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_di04&lang=en și www.statistica.md.

Georgia: www.newsgeorgia.ge/tarify-na-prirodnyj-gaz-v-gruzii-mogut-velichitsya/.

Kârgâzstan: stat.kg/en/statistics/ceny-i-tarify/.

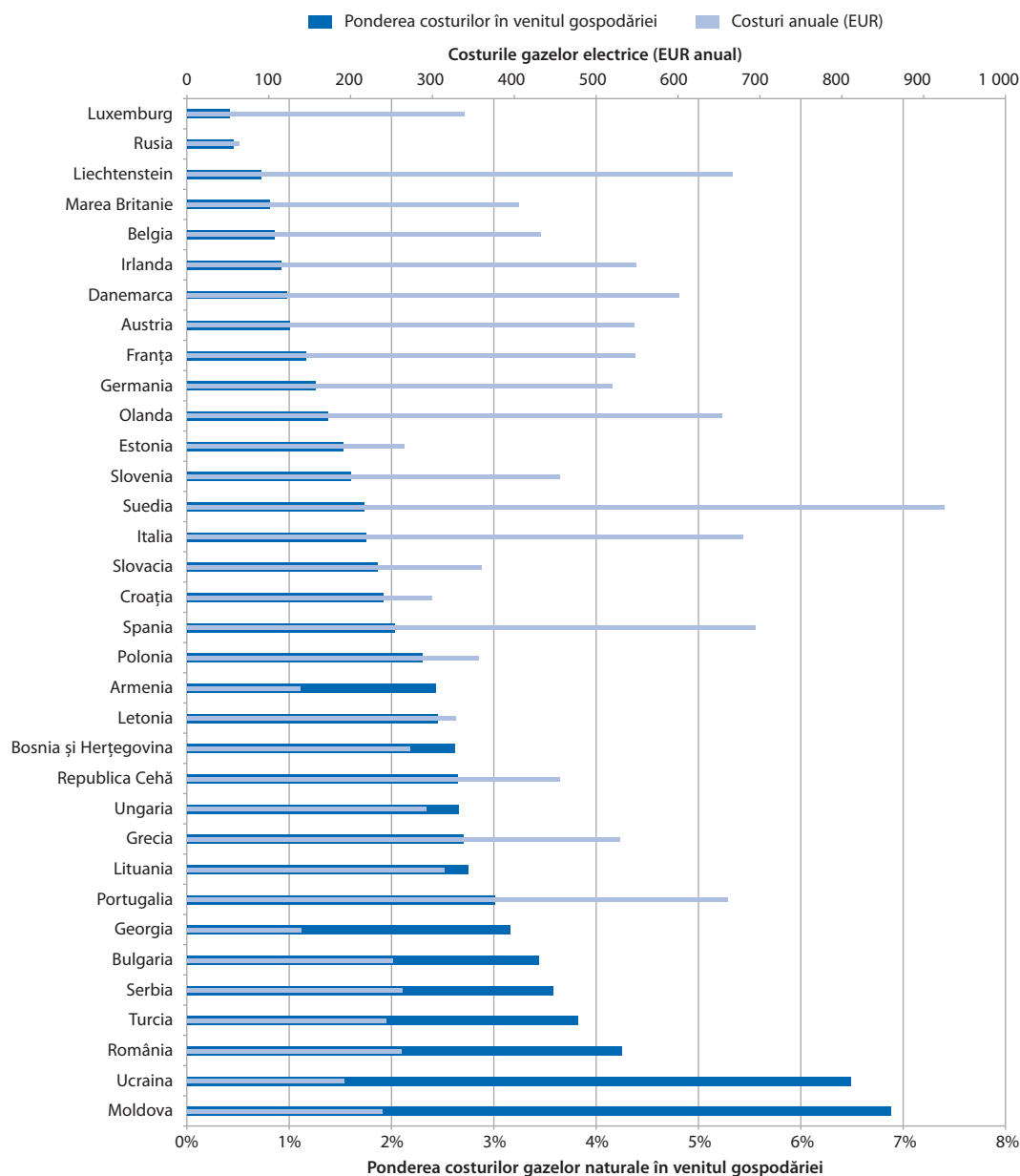
Rusia: <http://energovopros.ru/spravochnik/gazosnabzhenie/tarify-na-gaz/moskva/41171/>.

Ucraina: <http://index.minfin.com.ua/tarif/gas/>. Datele pentru toate țările accesate pe 10 aprilie 2017.

3.4. Gazele naturale pentru gătit și încălzire

Deoarece consumul de gaze naturale numai pentru gătit este destul de mic, Figura 3.5 îl recalculază pentru un consum mai mare de gaze, adică atât pentru gătit, cât și pentru încălzire. Pentru comparație, a fost utilizat consumul mediu anual de 8 109.36 kWh pe gospodărie.

Figura 3.5. Accesibilitatea energiei pentru gazele naturale folosite la gătit și încălzire – % din cheltuielile pentru gazele naturale din venitul disponibil al gospodăriei și cheltuielile medii anuale pentru gazele naturale, EUR



Sursa: * Eurostat: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Natural_gas_price_statistics.

** Eurostat: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_di04&lang=en și www.statistica.md.

Georgia: www.newsgeorgia.ge/tarify-na-prirodnyj-gaz-v-gruzii-mogut-uvelichitsya/. Kârgâzstan: stat.kg/en/statistics/ceny-i-tarify. Rusia: <http://energovopros.ru/spravochnik/gazosnabzhenie/tarify-na-gaz/moskva/41171>.

Ucraina: <http://index.minfin.com.ua/tarif/gas/>. Datele pentru toate țările accesate pe 10 aprilie 2017.

Trebuie de subliniat faptul că consumul de gaze naturale pentru încălzire variază în funcție de țări și depinde de următoarele trei variabile:

- cât de accesibil este gazul natural;
- condițiile climatice care determină nivelul consumului de gaze naturale;
- consumul de energie pentru un apartament sau o casă care depinde de izolarea termică a clădirii sau de alte măsuri de eficiență energetică, în special dacă energia ar putea fi monitorizată.

Prin urmare, pentru efectuarea comparației, folosim același nivel de consum pentru toate țările incluse în această analiză.

3.5. Încălzire

În general, sectorul termoficării este mai restrâns decât piața energiei electrice și gazelor naturale. În majoritatea țărilor, încălzirea centrală este disponibilă numai în anumite orașe, iar tarifele sunt adesea reglementate la nivel local. Din acest motiv, doar câteva țări au fost selectate pentru această parte a analizei.

Prețurile pentru energia termică variază de la o țară la alta, de la cele mai mici în Kârgâzstan (0.01 EUR/kWh) la cele mai înalte în Austria (0.09 EUR/kWh). Prețul mediu al gazelor naturale pentru încălzire în Republica Moldova, de 0.049 EUR/kWh, nu este deosebit de mic și se situează mai degrabă în mijlocul intervalului de prețuri. Acesta este mai mare decât prețurile din toate celelalte țări ale Parteneriatului estic și al AC, dar este mai mic decât în țări precum Estonia, Germania sau Austria.

Tabelul 3.3. Accesibilitatea energiei pentru încălzire, 2016

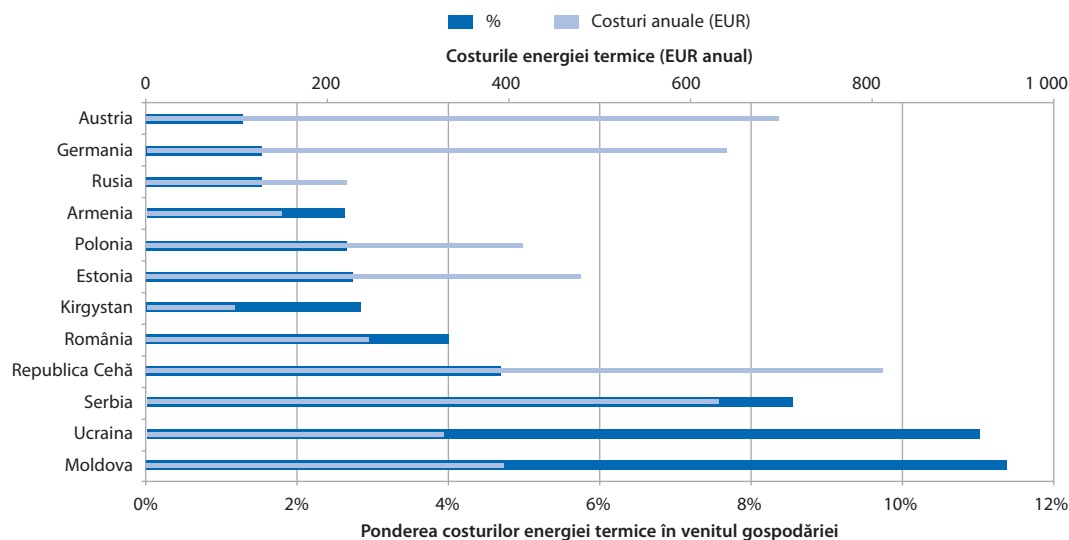
Țara	Prețul mediu al gazelor naturale pentru încălzire EUR/kWh	Venitul mediu al gospodăriei EUR anual	Costurile anuale la energia termică EUR anual	Ponderea costurilor din veniturile gospodăriei %
Moldova	0.049390548	3 474.30	395.1244	11.37
Ucraina	0.040937107	2 973.81	327.4969	11.01
Serbia	630.3924 ^a	7 377.60	630.3924	8.54
Republica Cehă	0.101444043	17 221.36	811.5523	4.71
România	0.030839725	6 157.90	246.7178	4.01
Kârgâzstan	0.012196475	3 413.25	97.5718	2.86
Estonia	0.0597	17 340.40	477.6	2.75
Polonia	0.032414816	15 568.00	416.3185	2.67
Armenia	0.018669964	5 654.93	149.3597	2.64
Rusia	0.027813805	14 302.26	222.5104	1.56
Germania	0.08	41 288.00	640	1.55
Austria	0.08724	53 730.60	697.92	1.30

Notă: Tariful la încălzire în Serbia este per m², nu volumetric, din cauza lipsei de contorizare chiar și la intrarea în clădire. Astfel, tariful prezentat reprezintă un cost anual pentru un apartament de 55 m².

Sursa: * Cercetarea autorilor bazată pe date de la Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică a Republicii Moldova și <http://statistica.md>. Ucraina: kyivenergo.ua/ru/te-home/opalennya. Serbia: www.beoelektrane.rs/wp-content/uploads/2011/01/A-SI-List-BGD-br-56-od-30-septembar-2015-Saglasnost-gradonacelnika-na-cene-toplotne-energije.jpg. Republica Cehă: www.ptas.cz/cs/dodavky-tepla/ceny-a-obchodni-podminky/ceniky/. România: www.radet.ro/tarife-radet-bucuresti.php. Kârgâzstan: cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/97149. Estonia: www.utilitas.ee/soojuse_hinnad/. Polonia: www.energiadlawarszawy.pl/sites/default/files/pismo_warszawa_zmiana_taryfy_2_0.pdf. Armenia: www.habitat.org/sites/default/files/heating20-armenia_uh_analysis.pdf. Rusia: depr.mos.ru/upload_local/iblock/e2b/e2bc9ae862273b6bfa7fdff55aa46b50/848_pp.pdf. Germania: <https://warme.vattenfall.de/berlin/produkte/fernwaerme-natur-mix>. Austria: www.energie-graz.at/upload/file/Preisblatt%20Fernwaerme_2016_screen.pdf. Datele pentru toate țările accesate pe 12 aprilie 2017.

Facem aceeași analiză a accesibilității energiei aici, ca și pentru electricitate și gaze pentru gătit, și același consum de 8 000 kWh a fost utilizat pentru comparație. Analiza ne demonstrează că, dintre toate țările analizate, populația Republicii Moldova cheltuiește cea mai mare parte din venitul disponibil al gospodăriei pe energie termică. Comparația este ilustrată în Tabelul 3.3 și Figura 3.6.

Figura 3.6. Accesibilitatea energiei pentru încălzire – % cheltuielilor pentru încălzire din venitul disponibil al gospodăriei și cheltuielile medii anuale pentru încălzire, EUR



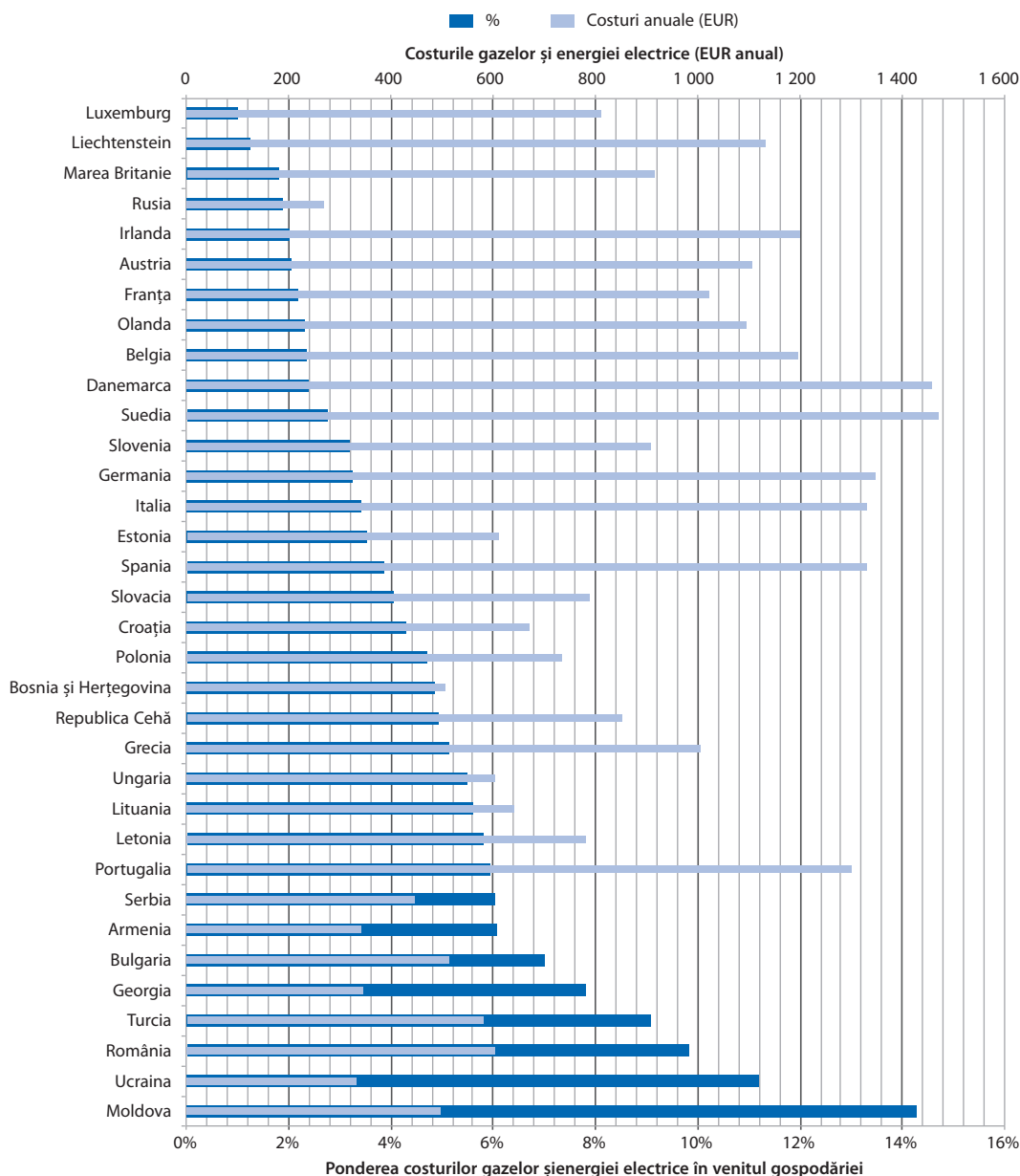
Sursa: *Cercetarea autorilor bazată pe date de la Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică a Republicii Moldova și <http://statistica.md>. Ucraina: kyivenergo.ua/ru/te-home/opalennya. Serbia: www.beoelektrane.rs/wp-content/uploads/2011/01/A-SI-List-BGD-br-56-od-30-septembar-2015-Saglasnost-gradonacelnika-na-cene-toplotne-energije.jpg. Republica Cehă: www.ptas.cz/cs/dodavky-tepla/ceny-a-obchodni-podminky/ceniky/. România: www.radet.ro/tarife-radet-bucuresti.php. Kârgâzstan: cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/97149. Estonia: www.utilitas.ee/soojuse_hinnad/. Polonia: www.energiadlawarszawy.pl/sites/default/files/pismo_warszawa_zmiana_taryfy_2_0.pdf. Armenia: www.habitat.org/sites/default/files/heating20-armenia_uh_analysis.pdf. Rusia: depr.mos.ru/upload_local/iblock/e2b/e2bc9ae862273b6bfa7fdff55aa46b50/848_pp.pdf. Germania: <https://w%C3%A4rme.vattenfall.de/berlin/produkte/fernwaerme-natur-mix>. Austria: www.energie-graz.at/upload/file/Preisblatt%20Fernwaerme_2016_screen.pdf. Datele pentru toate țările accesate pe 12 aprilie 2017.

3.6. Utilizarea combinată a energiei electrice și a gazelor naturale pentru gătit și încălzire

Analiza de mai jos rezumă costurile energiei electrice și a gazelor naturale utilizate pentru gătit și încălzire și reprezintă utilizarea surselor combinate de energie folosite în mod obișnuit de către gospodăriile. Această analiză este prezentată în Figura 3.7.

În ceea ce privește costurile anuale pentru electricitate și gaz, gospodăriile moldovenești nu se regăsesc în topul utilizatorilor, ca pondere din venitul disponibil al gospodăriilor, în Moldova aceste costuri sunt cele mai mari în comparație cu toate celelalte țări comparate.

Figura 3.7. Accesibilitatea energiei pentru utilizarea combinată a energiei electrice și a gazelor naturale pentru gătit și încălzire – % cheltuielilor pentru energie electrică și gaze naturale pentru gătit și încălzire din venitul disponibil al gospodăriei, EUR



Sursa: Calculul autorilor bazate pe Eurostat (2017a, 2017b).

3.7. Concluzii

Ponderea veniturilor gospodăriilor cheltuite pentru electricitate și încălzire reprezintă cel mai bine modul în care majorarea tarifelor pentru serviciile energetice poate afecta gospodăriile vulnerabile. Analiza comparativă de mai sus arată că, în ceea ce privește cheltuielile gospodăriilor pentru transportatorii de energie – electricitate și gaz natural pentru gătit și încălzire, Moldova se numără printre cele mai scumpe țări din Europa,

precum și din regiunile Parteneriatului Estic și AC. Astfel, reformele actuale din sectorul energetic vor trebui să țină cont de faptul că pragurile de accesibilitate pot fi depășite și că consumatorii trebuie să ia măsuri pentru a reduce consumul de energie. Gospodăriile vulnerabile vor trebui protejate pentru a se asigura că costurile reformei din acest sector nu influențează disproporționat veniturile acestor gospodării.

Note

1. EC (2017).
2. Eurostat. <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/97149>.
3. Valoarea calorifică de 11.263 kWh per m³.

Referințe

- Agenția de presă a Mării Negre (2017), *Tarifele pentru gazele naturale din Georgia pot crește*, 22 Februarie 2017, Tbilisi. www.newsgeorgia.ge/tarify-na-prirodnij-gaz-v-gruzii-mogut-velichitsya/.
- Cabinetul Miniștrilor din Ucraina (2017), *Decretul Nr. 187 din 22 Mai 2017 cu privire la Tarifele cu amănuntul la gazele naturale pentru populație*, Ministerul Finanțelor al Ucrainei, Kiev. <http://index.minfin.com.ua/tarif/gas/>.
- Cabinetul Miniștrilor din Ucraina (2015), *Decretul Nr. 220 din 26 Februarie 2015 cu privire la Tarifele la electricitate pentru populație*, KiyvEnergo, Kiev. <http://kyivenergo.ua/ru/tarifi>.
- Comisia privind prețurile și tarifele din regiunea Moscovei (2016), *Ordin Nr. 203-p din 16 Decembrie 2016 cu privire la Stabilirea prețurilor la energie (Tarife) pentru populația din regiunea Moscovei pentru anul 201*, Orașul Krasnogorsk. www.mosenergosbyt.ru/website/content/conn/UCM/uuid/dDocName%3aMP047298.
- Consiliul Mondial al Energiei, *Baza de date privind indicatorii de eficiență energetică*. <https://www.worldenergy.org/data/efficiency-indicators/>.
- EC (2017), *Ratele TVA aplicate în statele membre ale Uniunii Europene – Situația de la 1 ianuarie 2017*, Comisia Europeană, Bruxelles. https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/resources/documents/taxation/vat/how_vat_works/rates_vat_rates_en.pdf.
- EnergoVOPROS. Ru (2018), *Tarifele la gaze în Moscova. În vigoare de la 1 ianuarie 2018*, EnergoVOPROS.ru. <http://energovopros.ru/spravochnik/gazosnabzhenie/tarify-na-gaz/moskva/41171/>.

- Eurostat (2018), *Venitul Mediu și Median pe tip de gospodărie – Studiu EU-SILC, Actualizat la 15 Februarie 2018*, Eurostat, Luxembourg. http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_di04&lang=en.
- Eurostat (2017a), *Statistici Explicate, Statistica prețurilor la electricitate, Actualizat în Noiembrie 2017*, Eurostat, Luxembourg. http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Electricity_price_statistics.
- Eurostat (2017b), *Statistici Explicate, Statistici privind prețurile gazelor naturale, Actualizat în Noiembrie 2017*, Eurostat, Luxembourg. http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Natural_gas_price_statistics.
- Ghukasyan, A. și Pasoyan, A. (2006), *Evaluarea politicii de încălzire urbană a Armeniei*, USAID, Yerevan. www.habitat.org/sites/default/files/heating20-armenia_uh_analysis.pdf.
- GoM (2013), *Decretul Nr. 102 cu privire la Strategia energetică a Republicii Moldova până în 2030*, Guvernul Republicii Moldova, Chișinău.
- Grupul Energetic Utilitas (2017), *Încălzire centralizată, Grupul Energetic Utilitas din Estonia*, Talin. www.utilitas.ee/soojuse_hinnad/.
- Ministerul Justiției al Republicii Kârgâzstan (2014), *Decretul Nr. 660 din 20 Noiembrie 2014 cu privire la Aprobarea politicii tarifare pe termen mediu a Republicii Kârgâzstan pentru energia electrică și termică pentru anii 2014-2017*, Baza centralizată de informații juridice a Republicii Kârgâzstan, Guvernul Republicii Kârgâzstan, Bishkek. <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/97149>.
- NSC – KR, *Baza de date a prețurilor și tarifelor*, Comitetul național statistic al Republicii Kârgâzstan, Bishkek. stat.kg/en/statistics/ceny-i-tarify/.
- NCSRESCS (2017), *Decretul Nr. 1 536 din 28 Decembrie 2017 cu privire la Tarifele pentru încălzirea centralizată din 31 Decembrie 2017*, Comisia Națională de Reglementare în Domeniul Energiei și Serviciilor Comunale, Kiev. kyivenergo.ua/ru/te-home/opalennya.
- Prazska teplarenska, *Furnizarea energiei calorice pentru orașul Praga*, Prazska teplarenska (Furnizor de energie termică în Praga). www.ptas.cz/cs/dodavky-tepla/ceny-a-obchodni-podminky/ceniky/.
- Primarul orașului Belgrad (2015), *Decizia privind modificarea prețurilor pentru furnizarea energiei termice de către întreprinderea comunală „Energia Belgradului”*, Septembrie 2015, Administrația orașului Belgrad. www.beoelektrane.rs/wp-content/uploads/2011/01/A-SI-List-BGD-br-56-od-30-septembar-2015-Saglasnost-gradonacelnika-na-cenetoplotne-energije.jpg.
- RADET (2017), *Tariful de facturare a energiei termice Conform HCGMB Nr. 472 din 28 Septembrie 2017*, Distribuția autonomă a energiei termice, București. www.radet.ro/tarife-radet-bucuresti.php.
- Telasi, *Tarife la electricitate, Tbilisi, Georgia*. www.telasi.ge/en/customers/tariffs.
- Vattenfall (2017), *Perspective verzi pentru consumatorii de energie termică*, Vattenfall, Berlin. <https://waerme.vattenfall.de/berlin/produkte/fernwaerme-natur-mix>.
- VEOLIA (2017), *Prețurile actuale la încălzire și ratele de utilizare de către Veolia Energia Warsaw S.A. din 17 Martie 2017*, VEOLIA, Warsaw. www.energiadlawarszawy.pl/sites/default/files/pismo_warszawa_zmiana_taryfy_2_0.pdf.

Capitolul 4

Evitarea sărăciei energetice în Moldova

Având la bază analiza măsurilor menite să protejeze clienții expuși riscului de sărăcie energetică care sunt folosite în Uniunea Europeană și în alte părți, această secțiune propune măsuri eventuale de implementare a acestora în Moldova. Avantajele și dezavantajele acestor măsuri sunt mai apoi analizate detaliat. Prin urmare, sunt selectate șase măsuri de compensare pentru modelarea și testarea ulterioară.

4.1. Prezentare generală a posibilelor măsuri de protecție

Înainte de a analiza măsurile specifice de protecție, este important să se introducă distincția în definițiile privind sărăcia energetică și accesibilitatea energiei. Deși nu există o definiție universal acceptată a accesibilității energiei, conceptul se bazează pe compararea între cheltuielile energetice și venituri. Reducerea accesibilității energiei presupune cheltuieli mari și venituri mici. O definiție a accesibilității energiei este abilitatea gospodăriei de a plăti pentru consumul de energie în cadrul schemelor standarde de cheltuieli. Sărăcia energetică, pe de altă parte, se referă la situațiile în care gospodăriile nu dispun de acces la servicii energetice moderne (în special în țările cu venituri mici) și la accesibilitatea redusă a energiei combinată cu eficiența energetică scăzută (Pye și alții, 2015).

Cea mai importantă avertizare care ar trebui făcută este că o politică eficientă de protejare a clienților expuși riscului sărăciei energetice trebuie să se bazeze atât pe elemente preventive, cât și pe cele curative. Aceasta înseamnă că nu ar trebui să existe o singură măsură, dar, în schimb, politica ar trebui să includă o serie de măsuri destinate să ducă la ameliorare, reducând în același timp cauzele sărăciei energetice. Orice politică care vizează reducerea sărăciei energetice ar trebui să includă o combinație de măsuri financiare, de susținere a investițiilor și de sprijin a consumatorilor.

Măsuri financiare: *Subvenții pentru susținerea celor mai vulnerabile segmente ale populației*

Un program național ar putea fi pus în aplicare pentru a oferi subvenții (plăți generale de bunăstare) pentru segmentele populației expuse riscului sărăciei energetice. Deoarece costurile administrative ale unui astfel de program pot fi foarte mari, se recomandă utilizarea unei măsuri existente a sărăciei, mai degrabă decât crearea unei noi măsuri. În același timp, în Republica Moldova nu ar trebui să se utilizeze o măsură generalizantă care să acopere toate persoanele, de exemplu, care consumă mai puțin de 50% din media națională a energiei termice, din cauza problemelor existente cu fluxurile de numerar ale companiilor de termoficare. De exemplu, o scădere rapidă a consumului de energie termică ar crea doar mai multe provocări financiare pentru industria energiei termice.

Această măsură ar trebui aplicată pe termen mediu în ajutorul pe care clienții îl pot utiliza fie pentru plata parțială a facturilor, fie pentru investiții în eficiența energetică, cum ar fi renovarea termică a locuințelor sau înlocuirea aparatelor electrocasnice ineficiente. Această abordare este o tendință actuală în alte țări, atât în Uniunea Europeană (UE), cât și în vecinătatea apropiată. De exemplu, în Ucraina, reformele privind eficiența energetică sunt planificate să treacă printr-o tranziție spre „monetizarea subvențiilor” în care clientul va alege modul în care se cheltuiește o subvenție energetică, și anume investiții în eficiența energetică, acoperire a costului serviciilor energetice sau ambele. Acest lucru a fost descris mai detaliat în descrierea practicilor internaționale.

Suport pentru investiții: *Eficiența energetică*

Ca măsură preventivă, ar putea fi elaborat și implementat un program de eficiență energetică destinat în special clienților aflați în situație de risc. Acesta ar trebui să includă un program cu o combinație de subvenții și împrumuturi pentru clienții vulnerabili, care să le ajute să efectueze lucrări de reabilitare termică a locuințelor sau să înlocuiască aparatele electrocasnice depășite și ineficiente. În același timp, ar trebui implementat un program nesubvenționat de modernizare a eficienței energetice și de înlocuire a aparatelor pentru locuințele cu mai multe familii.

Măsuri de susținere a consumatorilor: *Garanții de deconectare*

În același timp, clienții identificați ca fiind expuși riscului sărăciei energetice ar putea fi protejați de deconectarea automată de la serviciu. Deoarece deconectarea este rar utilizată în Moldova, formalizarea acestei politici pentru clienții în situație de risc nu ar trebui să fie controversată în ceea ce privește implementarea.

Măsuri informaționale: *Campanii de informare și sensibilizare*

Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică ar putea desfășura o campanie de informare privind facturarea transparentă a serviciilor de încălzire și energie electrică și certificare a eficienței energetice a clădirilor și dispozitivelor. La nivel regional sau raional, pot fi create puncte de informare pentru difuzare a informațiilor privind eficiența energetică.

4.2. Identificarea măsurilor de protecție pentru a fi modelate și testate

Pentru a testa eficacitatea potențială a măsurilor de protecție propuse, aceste măsuri trebuie să fie descrise suficient de detaliat, ceea ce va permite, de asemenea, modelarea lor. Măsurile propuse de sprijin și de informare a clienților nu sunt modelate în acest studiu, deoarece impactul lor este dificil de măsurat și reflectat într-un model dinamic. Indiferent de măsurile de sprijin financiar și investițional selectate, susținerea consumatorilor și măsurile de informare ar trebui să fie suplimentare.

În toate sistemele de susținere analizate, în care se utilizează testarea veniturilor, gospodăriile vulnerabile sunt identificate utilizând următorii indicatori (fiecare independent)¹:

- **Regula celor 10%** – o gospodărie este considerată a fi în sărăcie energetică atunci când cheltuielile mai mult de 10% din venitul disponibil (inclusiv alte beneficii) pe serviciile energetice (gaz, combustibil, electricitate, încălzire) – exemplu: Republica Irlanda.
- **Regula celor 15%** – ca și mai sus, dar un prag de 15% – regula modificată ca și în Republica Irlanda.
- **Regula combustibilului 10%** – o gospodărie este considerată a fi în sărăcie energetică atunci când cheltuielile mai mult de 10% din venitul disponibil (inclusiv alte beneficii) pe combustibil – exemplu: Anglia.
- **Regula combustibilului 15%** – ca și mai sus, dar un prag de 15% – regula modificată ca și în Anglia.
- **Regula 5/10** – o gospodărie este considerată vulnerabilă (și care are nevoie de asistență) dacă cheltuiește mai mult de 5% din venitul disponibil (cu beneficii) pe energie electrică și 10% pe gaz – exemplu: Italia.

Metoda testării veniturilor este simplă de implementat, totuși nu ia în considerare oamenii bogați care dețin un capital mare (de exemplu, dețin proprietăți scumpe) însă, în același timp, au un venit anual redus. Din acest motiv, unele țări preferă utilizarea testării mijloacelor în locul celei a veniturilor. Testarea mijloacelor verifică nu doar veniturile populației, dar și a activelor lor. O modalitate de a verifica această informație este de a cere oamenilor să pregătească declarații proprii, ce vor fi verificate aleator.

Pe baza exemplelor de mai sus, guvernul Republicii Moldova trebuie să identifice indicatorul optim pentru definirea sărăciei energetice și, prin urmare, grupul de persoane care vor beneficia în cele din urmă de sprijin din partea guvernului. Principalul criteriu de selectare a indicatorului ar trebui să fie cel care oferă cel mai mic cost per gospodărie vulnerabilă ajutată.

Caseta 4.1. Prezentare generală a programului de sprijin în Chișinău

Programul de suport în domeniul energetic în Chișinău, descris în această casetă, servește drept exemplu de politici sociale utilizate în Moldova. În prezent, familiile pot beneficia de ajutor dacă venitul mediu lunar nu depășește suma de 3 000 MDL pe persoană. Compensația pentru plățile către resursele energetice este următoarea:

- Pentru încălzirea centralizată, 40% din suma calculată în conformitate cu tariful în vigoare pentru încălzire;
- Pentru apa caldă menajeră, 40% din tariful calculat pentru energia termică;
- Pentru gazele naturale, energia electrică, lemn și cărbune utilizate pentru încălzire, 450 MDL pe lună pe familie;
- Pentru gazele naturale, energia electrică, lemn și cărbune utilizate de soldați, 900 MDL pe lună.

Tabelul 4.1 furnizează date de program pentru anii 2008-13.

Tabelul 4.1. Programul de sprijin energetic, Chișinău, 2008-13

Perioada	Numărul de familii beneficiare	Suma beneficiilor, mii MDL	Media pe familie MDL
2008-2009	19 398	22 851	1 178.01
2009-2010	30 136	40 933	1 358.29
2010-2011	37 085	67 518	1 820.63
2011-2012	38 199	77 093	2 018.20
2012-2013 (Martie)	33 339	68 666	2 026.20

În plus, pentru a se putea califica, potențialii beneficiari trebuie să furnizeze o dovadă a componenței familiei, certificate ce țin de locuință și încălzire, facturi de plată a serviciilor comunale, extrase din conturi personale, certificat cu privire la salariul anual de la locul de muncă și a alte documente care pot confirma necesitatea compensării.

Sursa: Consiliul Municipal al municipiului Chișinău (2016).

În cadrul acestui studiu, au fost luate în considerare o serie de măsuri financiare și investiționale pentru analiza și modelarea ulterioară. Aceste măsuri includ:

- **Transferul sumei forfetare uniform pentru toate gospodăriile – fără a se preciza modul de utilizare a fondurilor.** Această măsură prevede că fiecare familie din Moldova primește un transfer de sume forfetare, în mod efectiv ca supliment la venituri. Nivelul suplimentului la venituri pentru toate gospodăriile ar trebui calculat într-un mod care să conducă la reducerea cu 50%² a numărului de gospodării care se confruntă cu sărăcia extremă. Nu există nicio legătură între plăți și stresul financiar cauzat de facturile la energie și electricitate. În mod alternativ, se poate face o legătură indirectă prin efectuarea plăților forfetare sezoniere – de exemplu, în timpul lunilor de iarnă sau, alternativ, în lunile în care compania de termoficare furnizează căldură (pe baza unui număr consecutiv de zile reci). Această abordare mărește probabilitatea ca aceste contribuții să fie utilizate pentru a compensa impactul creșterii costurilor de utilitate. Plățile sezoniere sunt mai puțin aplicabile la costurile energiei electrice, cu excepția cazului în care energia electrică este principala sursă de încălzire în timpul lunilor de iarnă. Aceasta nu este o practică obișnuită în Moldova.

- **Transferul sumei forfetare uniform pentru toate gospodăriile – cu stipularea utilizării pentru investiții în eficiența energetică.** În cadrul acestei măsuri, fiecare familie din Moldova primește un transfer al sumei forfetare, în mod efectiv ca și contribuție la venit, cu condiția să o utilizeze pentru a reduce costurile la energie (de exemplu, prin investiții în eficiența energetică, cum ar fi înlocuirea surselor de încălzire, renovarea termică, înlocuirea aparatelor ineficiente sau achiziționarea celor eficiente). Nivelul contribuțiilor la venituri pentru toate gospodăriile ar trebui să fie calculat într-un mod care să ducă la reducerea cu 50%³ a numărului de gospodării care se confruntă cu sărăcie extremă. Aceste plăți nu ar trebui să fie sezoniere, deoarece ar limita utilizarea acestora în investiții pentru eficiența energetică.
- **Transferul veniturilor testate către toate gospodăriile – fără a preciza modul în care sunt utilizate fondurile.** În cadrul acestei măsuri, doar familiile vulnerabile din Moldova primesc un transfer de sume forfetare, în mod efectiv ca și contribuție la venituri. Nivelul contribuțiilor la venituri pentru gospodăriile vulnerabile ar trebui calculat astfel încât să reducă cu 50%⁴ numărul gospodăriilor care se confruntă cu sărăcia extremă. Nu există nicio legătură între plăți și stresul financiar cauzat de facturile la energie și electricitate. Alternativ, o legătură indirectă poate fi făcută prin efectuarea plăților forfetare sezoniere – de exemplu, în lunile de iarnă sau în lunile în care compania de termoficare furnizează căldură (pe baza unui număr consecutiv de zile reci). Astfel crește probabilitatea ca aceste contribuții să fie utilizate pentru a compensa impactul costurilor de utilitate. Plățile sezoniere sunt mai puțin aplicabile costurilor energiei electrice, cu excepția cazului în care energia electrică este principala sursă de încălzire în timpul lunilor de iarnă. În Moldova, aceasta nu este o practică obișnuită. Această măsură a fost de fapt testată în modelul în care gospodăriile câștigă 4 000 MDL pe lună sau mai puțin.
- **Transferul veniturilor testate către toate gospodăriile – cu stipularea utilizării în investițiile pentru eficiența energetică.** În cadrul acestei măsuri, doar familiile vulnerabile din Moldova primesc un transfer de sume forfetare, în mod efectiv sub formă de contribuții la venit, cu condiția de a le utiliza pentru a reduce costurile la energie ale gospodăriei (de exemplu, prin investiții în eficiența energetică, cum ar fi înlocuirea surselor de încălzire, renovarea termică, înlocuirea aparatelor ineficiente sau achiziționarea aparatelor eficiente). Nivelul contribuțiilor la venit pentru toate gospodăriile ar trebui calculat astfel încât să reducă cu 50%⁵ numărul gospodăriilor care se confruntă cu sărăcia extremă. Aceste plăți nu ar trebui să fie sezoniere, deoarece ar limita utilizarea acestora în investițiile pentru eficiența energetică.
- **Reducerea taxei pe valoare adăugată (TVA), a costurilor energiei de peste X% din venitul gospodăriei casnice (GC) –** gospodăriile beneficiază de scutire de TVA dacă costurile la energie (electricitate, gaze, încălzire centralizată) depășesc X% din venitul total al gospodăriei. Astfel, gospodăriile vulnerabile primesc scutire de TVA, dacă cheltuielile la energie depășesc un anumit procent. În model, sunt testate diferite procente. Această măsură pune mai mulți bani în mâinile familiilor cu venituri reduse, dar nu garantează că scutirea de TVA va fi cheltuită pentru măsuri curative (cum ar fi creșterea eficienței energetice).
- **Reducerea TVA, a costurilor energiei de peste X% din venitul GC, sistemul de vouchere –** această măsură este analoagă celei precedente, însă gospodăriile vulnerabile primesc vouchere pe care le pot utiliza pentru a-și plăti costurile la energia. Această măsură este mai ieftină decât măsura de scutire de TVA, deoarece solicită costuri administrative mai mici.

- **Reducerea TVA, protecția incrementală** – în cadrul acestei măsuri, gospodăriile cu venituri proprii primesc compensare pentru orice majorare incrementală a TVA pentru serviciile de utilitate (electricitate, gaz, încălzire centralizată, etc.). Astfel, gospodăriile vulnerabile plătesc o rată fixă a TVA și sunt compensate pentru orice creștere ulterioară a TVA pentru aceste servicii. Această măsură generează în mod eficient mai mulți bani în mâinile familiilor cu venituri reduse, dar nu garantează că scutirea de TVA va fi cheltuită pentru măsuri curative (cum ar fi creșterea eficienței energetice).
- **Reducerea TVA, 0% rate** – în cadrul acestei măsuri, gospodăriile cu venituri calculate plătesc o rată de 0% a TVA pentru serviciile de utilități (electricitate, gaze, termoficare etc.). Astfel de gospodării ar primi un voucher care să demonstreze statutul lor calificat. Această măsură generează în mod eficient mai mulți bani în mâinile familiilor cu venituri reduse, dar nu garantează că scutirea de TVA va fi cheltuită pentru măsuri curative (cum ar fi creșterea eficienței energetice).
- **Reducerea TVA, rate mixte** – în cadrul acestei măsuri, gospodăriile cu venituri calculate plătesc o rată de 0% a TVA pentru consumul de energie până la un nivel predeterminat de bază/minim. Pentru consumul suplimentar, aceștia ar plăti cota normală a TVA. Aceasta se aplică serviciilor de utilități (electricitate, gaz, încălzire centralizată, etc.). Astfel de gospodării ar primi un voucher care să demonstreze statutul lor calificat și pentru aceștia ar fi stabilit un grup separat de tarife. Această măsură generează în mod eficient mai mulți bani în mâinile familiilor cu venituri reduse, dar nu garantează că scutirea de TVA va fi cheltuită pentru măsuri curative (cum ar fi creșterea eficienței energetice). Totuși, măsura conține stimulente pentru reducerea consumului, pentru a minimaliza consumul care depășește nivelul calificat pentru pragul de 0%. Este important ca această măsură să vizeze combaterea sărăciei energetice fără ca gospodăriile avute care nu au nevoie de sprijin să beneficieze de ea.
- **Reducerea TVA și compensarea costurilor care depășesc X% din venitul GC** – în cadrul acestei măsuri, gospodăriile vulnerabile primesc atât scutiri de TVA, cât și compensarea cheltuielilor pentru serviciile energetice care depășesc X% din venitul disponibil al gospodăriei.
- **Calcularea veniturilor, compensarea TVA** – reduceri la TVA pentru familiile cu venituri mai mici de 4 000 MDL pe lună.
- **Programe de investiții de tip „retrofit” (de reabilitare), nesubvenționate** – în cadrul acestei măsuri, se acordă subvenții, împrumuturi și stimulente fiscale pentru investiții în eficiența energetică (cum ar fi renovarea clădirilor și modernizarea termică). Programul **nu vizează** consumatorii vulnerabili.
- **Programe de investiții de tip „retrofit” (de reabilitare), subvenționate** – în cadrul acestei măsuri, se acordă subvenții, împrumuturi și stimulente fiscale pentru investiții în eficiența energetică (cum ar fi renovarea clădirilor și modernizarea termică). Programul **vizează** consumatorii vulnerabili.
- **Programe de acordare a finanțării, nesubvenționate** – în cadrul acestei măsuri, se acordă subvenții pentru înlocuirea aparatelor cu consum redus de energie. Programul **nu vizează** consumatorii vulnerabili.
- **Programe de acordare a finanțării, subvenționate** – în cadrul acestei măsuri, sunt acordate subvenții pentru înlocuirea aparatelor cu consum redus de energie. Programul **vizează** consumatorii vulnerabili.

4.3. Principalele rezultate ale modelării măsurilor de protecție propuse

Avantajele și dezavantajele măsurilor de mai sus, precum și concluziile modelării sunt prezentate în Tabelul 4.2.

Tabelul 4.2. Măsuri financiare și investiționale

Măsura	Avantaje	Dezavantaje	Concluzii
Fără compensare	<ul style="list-style-type: none"> Fără costuri suplimentare către guvern sau furnizori de servicii 	<ul style="list-style-type: none"> Fără scutiri pentru gospodăriile vulnerabile. 	Scenariul de bază pentru comparație
Transferul uniform al sumei forfetare pentru toate gospodăriile, fără a subvenționa investițiile în eficiența energetică^a	<ul style="list-style-type: none"> Costuri administrative relativ mai mici per familie la implementare și administrare Ar putea atenua sărăcia extremă Ar putea crește achizițiile consumatorilor și modelele de consum general 	<ul style="list-style-type: none"> Beneficiile subvențiilor nedirecționate pentru gospodăriile care nu au nevoie de ajutor. Fără indicarea plăților pentru gaz, căldură și electricitate, fără stimulente pentru implementarea măsurilor de economisire a energiei, precum modernizarea termică sau înlocuirea surselor de încălzire (deși consumul crescut poate duce la înlocuirea aparatelor ineficiente). În ciuda costurilor administrative reduse per familie, această măsură implică un nivel suplimentar de birocrație care să supravegheze plățile. Plata per familie ar putea fi mică din cauza constrângerilor bugetare naționale. Nu include o combinație a instrumentelor politice (identificarea persoanelor vulnerabile, oferirea de stimulente pentru investițiile în eficiența energetică) și nu asigură faptul că este abordată sursa vulnerabilității față de sărăcia energetică. În funcție de mărimea plăților, poate avea ca efect demotivarea muncii. 	<p>Plățile forfetare sezoniere nu sunt modelate.</p> <p>În prezent, modul ineficient (costul prea ridicat pentru o persoană) și foarte costisitor pentru un buget, de a acorda ajutor familiilor aflate în situație de risc.</p> <p>Sectoarele energiei și electricității din Moldova nu îndeplinesc în prezent condițiile prealabile pentru acest tip de monetizare (pentru explicație, a se vedea descrierea măsurilor din alte țări).</p>
Transferul uniform al sumei forfetare pentru toate gospodăriile, cu subvenționarea investițiilor în eficiența energetică^b	<ul style="list-style-type: none"> Costuri administrative comparativ mai mici per familie la implementare și administrare Oferă motivare pentru a face investiții în eficiența energetică Ar putea atenua sărăcia relativă Poate crește achizițiile consumatorilor și modelele de consum general 	<ul style="list-style-type: none"> Beneficiile subvențiilor nedirecționate pentru gospodăriile care nu au nevoie de sprijin. În ciuda costurilor administrative reduse per familie, implică un nivel suplimentar de birocrație pentru supravegherea plăților și asigurarea că fondurile sunt utilizate pentru investiții în eficiența energetică. Plăți per familie ar putea fi mici din cauza constrângerilor bugetare naționale. Ar putea crește consumul de energie și electricitate al gospodăriilor, de exemplu în gospodăriile care anterior nu dețineau mașină de spălat și ca urmare a programului achiziționează un aparat eficient din punct de vedere energetic în acest scop. 	<p>Plățile sumelor forfetare ne-sezoniere, care vizează măsurile de eficiență energetică, nu sunt modelate.</p> <p>Ca și mai sus.</p>
Transferul venitului calculat în numerar către gospodăriile vulnerabile, fără a subvenționa investițiile în eficiența energetică^c	<ul style="list-style-type: none"> Beneficiile granturilor subvenționate pentru gospodăriile care au nevoie de ajutor Ar putea ameliora sărăcia extremă Poate crește achizițiile consumatorilor și modelele de consum general 	<ul style="list-style-type: none"> Costuri administrative relativ mai mari pentru administrarea schemei, cu excepția cazului în care se utilizează definițiile existente ale gospodăriilor vulnerabile, iar această măsură este adăugată la programul existent de reducere a sărăciei. Fără desemnarea plăților pentru gaz, încălzire și electricitate, fără stimulente pentru implementarea unor măsuri de economisire a energiei, cum ar fi modernizarea termică sau înlocuirea surselor de încălzire (deși consumul crescut poate duce la înlocuirea aparatelor ineficiente). Plata per familie ar putea fi mică din cauza constrângerilor bugetare naționale. Nu include o combinație a instrumentelor politice (identificarea persoanelor vulnerabile, oferirea de stimulente pentru investițiile în eficiența energetică) și nu asigură faptul că este abordată sursa vulnerabilității față de sărăcia energetică. În funcție de mărimea plăților, poate avea ca efect demotivarea muncii. 	<p>Transferul în numerar ar putea fi sezonier (ca în Regatul Unit).</p> <p>Plățile forfetare sunt modelate.</p> <p>Modul prezent, ineficient (costul prea ridicat per persoană) pentru a oferi ajutor familiilor în situație de risc.</p> <p>Sectoarele energiei și electricității din Moldova nu îndeplinesc în prezent condițiile prealabile pentru acest tip de monetizare (pentru explicație a se vedea descrierea măsurilor din alte țări).</p> <p>Modelarea arată că aceasta este o modalitate ineficientă de atenuare a sărăciei energetice.</p>

Tabelul 4.2. Măsurile financiare și investiționale (continuare)

Măsura	Avantaje	Dezavantaje	Concluzii
Transferul venitului calculat în numerar către gospodăriile vulnerabile, cu investiții subvenționate în eficiența energetică ^d	<ul style="list-style-type: none"> Beneficiile granturilor subvenționate pentru gospodăriile care au nevoie de ajutor Oferă stimulente pentru a face investiții în eficiența energetică Ar putea ameliora sărăcia relativă Poate crește achizițiile consumatorilor și modelele de consum general 	<ul style="list-style-type: none"> Costuri administrative relativ mai mari pentru administrarea schemei, cu excepția cazului în care se utilizează definițiile existente ale gospodăriilor vulnerabile, iar această măsură este adăugată la programul existent de reducere a sărăciei. În ciuda costurilor administrative reduse per familie, implică un nivel suplimentar de birocrație pentru supravegherea plăților și asigurarea că fondurile sunt utilizate pentru investiții în eficiența energetică. Plata per familie ar putea fi mică din cauza constrângerilor bugetare naționale. Ar putea crește consumul de energie și electricitate al gospodăriilor, de exemplu în gospodăriile care anterior nu dețineau mașină de spălat și ca urmare a programului achiziționează un aparat eficient din punct de vedere energetic în acest scop. 	Nu a fost modelat.
Compensarea/reducerea TVA pentru familiile cu venituri mici/vulnerabile	<ul style="list-style-type: none"> Gospodării cu venituri mici și vulnerabile protejate de creșterile prețurilor la serviciile de utilitate selectate (de exemplu, electricitate, încălzire centralizată, gaz) 	<ul style="list-style-type: none"> Abordează problemele de vulnerabilitate, dar nu abordează sursele vulnerabilității (fără măsuri curative). Fără stimulente pentru investiții în eficiența energetică. Pot duce la o creștere a consumului de energie. 	<p>TVA incremental modelat pentru gospodăriile cu venituri reduse (diferența dintre rata actuală a TVA și creșterea propusă) la încălzirea centralizată, gaze și energia electrică.</p> <p>Se propun două definiții diferite ale gospodăriilor cu venituri mici și vulnerabile (X% din cheltuielile pe energia sau orice venit personal).</p>
Rata TVA de 0%/8%, pentru familiile cu venituri mici/vulnerabile	<ul style="list-style-type: none"> Gospodării cu venituri mici și vulnerabile protejate de creșterile prețurilor la serviciile de utilitate selectate (de exemplu, electricitate, încălzire centralizată, gaz) 	<ul style="list-style-type: none"> Abordează problemele de vulnerabilitate, dar nu abordează sursele vulnerabilității (fără măsuri curative). Fără stimulente pentru investiții în eficiența energetică. Pot duce la o creștere a consumului de energie. Impact semnificativ asupra bugetului național. 	<p>Rata TVA de 0%/8% modelată pentru gospodăriile cu venituri reduse la încălzirea centralizată, gaze și energie electrică.</p> <p>Se propun două definiții diferite ale gospodăriilor cu venituri mici și vulnerabile (X% din cheltuielile pe energia sau venit personal).</p>
Rata % a TVA variabilă, pentru familiile cu venituri mici/vulnerabile	<ul style="list-style-type: none"> Gospodării cu venituri mici și vulnerabile protejate de creșterile prețurilor la serviciile de utilitate selectate (de exemplu, electricitate, încălzire centralizată, gaz) pentru nivelul consumului de bază Mici stimulente pentru investiții în eficiența energetică 	<ul style="list-style-type: none"> Abordează problemele de vulnerabilitate, dar nu abordează sursele vulnerabilității (fără măsuri curative). Mici stimulente pentru investiții în eficiența energetică, dar puține mijloace de a face aceste investiții. Pot duce la o creștere a consumului de energie. Impact semnificativ asupra bugetului național. 	Nu a fost modelat.
Programul de investiții de tip „retrofit” (de reabilitare), nesubvenționat	<ul style="list-style-type: none"> Abordează măsuri curative (reducere consumul de energie și impactul sărăciei energetice) Abordează alte obiective ale politicii legate de eficiența energetică și schimbările climatice 	<ul style="list-style-type: none"> Costuri administrative ridicate, legate de identificarea, implementarea și monitorizarea impactului investițiilor asupra eficienței energetice. Nu acordă ajutor gospodăriilor cu venituri reduse (consumul de energie poate scădea, dar gospodăriile ar putea avea nevoie în continuare de sprijin la plata facturilor). 	<p>Nu a fost modelat.</p> <p>Crearea unui program de reabilitare necesită un model și un cadru politic separat. Acestea fiind spuse, astfel de programe ar trebui incluse în orice combinație de politici.</p>

Tabelul 4.2. Măsurile financiare și investiționale (continuare)

Măsura	Avantaje	Dezavantaje	Concluzii
Programul de investiții de tip „retrofit” (de reabilitare), subvenționate pentru gospodăriile cu venituri mici/vulnerabile	<ul style="list-style-type: none"> Abordează măsuri curative (reduce consumul de energie și impactul sărăciei energetice) 	<ul style="list-style-type: none"> Costuri administrative ridicate, legate de identificarea, implementarea și monitorizarea impactului investițiilor asupra eficiența energetică, precum și de identificare a gospodăriilor vulnerabile. Nu acordă ajutor gospodăriilor cu venituri reduse (consumul de energie poate scădea, dar gospodăriile ar putea avea nevoie în continuare de sprijin la plata facturilor). 	Ca și mai sus.
Programul de granturi pentru achiziționarea instalațiilor, nesubvenționate	<ul style="list-style-type: none"> Abordează măsuri curative (reduce consumul de energie și impactul sărăciei energetice) Abordează alte obiective ale politicii legate de eficiența energetică și schimbările climatice 	<ul style="list-style-type: none"> Costuri administrative mediu-ridicate, legate de identificarea, implementarea și monitorizarea impactului investițiilor asupra instalațiilor eficiente. Nu acordă ajutor gospodăriilor cu venituri reduse (consumul de energie poate scădea, dar gospodăriile ar putea avea nevoie în continuare de sprijin la plata facturilor). 	Ca și mai sus.
Programul de granturi pentru achiziționarea instalațiilor, subvenționate pentru gospodăriile cu venit redus/vulnerabile	<ul style="list-style-type: none"> Abordează măsuri curative (reduce consumul de energie și impactul sărăciei energetice) 	<ul style="list-style-type: none"> Costuri administrative mediu-ridicate, legate de identificarea, implementarea și monitorizarea impactului investițiilor asupra instalațiilor eficiente, precum și de identificare a gospodăriilor vulnerabile. Nu acordă ajutor gospodăriilor cu venituri reduse (consumul de energie poate scădea, dar gospodăriile ar putea avea nevoie în continuare de sprijin la plata facturilor). 	Ca și mai sus.

Note: a. În plus, aceste tipuri de plăți pot fi împărțite în sezoniere și ne-sezoniere. Descrierea de aici se referă la cele ne-sezoniere (adică plata se efectuează indiferent de sezon, cum ar fi lunar). Pentru plățile sezoniere (de exemplu, plata pentru combustibil pe timp de iarnă sau pentru perioada rece), principalul avantaj este că mai multe fonduri vor fi disponibile în general, deoarece sprijinul este destinat unei anumite perioade de timp. Mai mult ca atât, plățile sezoniere sporesc probabilitatea că sprijinul va satisface costurile crescute la încălzire. Principalul dezavantaj al plăților sezoniere este că vor fi necesare costuri administrative suplimentare pentru a supraveghea programul de susținere.

b. Vezi nota anterioară. Pe de altă parte, plățile sezoniere ar face dificilă realizarea unor investiții în eficiența energetică, dintre care multe ar trebui să aibă loc în afara sezonului de iarnă.

c. Pentru transferurile forfetare, venituri nesolicitate: plățile sezoniere și ne-sezoniere luate în considerare.

d. A se vedea nota de subsol anterioară. Pe de altă parte, plățile sezoniere ar face dificilă realizarea unor investiții în eficiența energetică, multe dintre care ar trebui să aibă loc în afara sezonului de iarnă.

4.4. Concluzii

Pe baza discuțiilor de mai sus, următoarele șase scenarii de compensare au fost identificate pentru analize ulterioare:

- **Scenariul 0:** Fără compensații pentru gospodăriile sărace;
- **Scenariul 1:** Testarea venitului (regula X%), compensarea TVA în numerar;
- **Scenariul 2:** Testarea venitului (regula X%), compensarea TVA în voucher;
- **Scenariul 3:** Testarea venitului (regula X%), compensarea peste Y% din cheltuielile de energie din venitul disponibil al gospodăriei;
- **Scenariul 4:** Definiția sărăciei 4 000 MDL, suma forfetară;
- **Scenariul 5:** Definiția sărăciei 4 000 MDL, compensarea TVA cu voucher.

Aceste scenarii sunt discutate în continuare și mai multe explicații sunt furnizate în capitolul următor. Capitolul 5 prezintă rezultatele modelării impactului reformei ratei TVA la electricitate, gaze naturale și căldură în raport cu fiecare dintre aceste scenarii.

Note

1. Testarea veniturilor sau testarea mijloacelor este un proces utilizat la calificarea pentru anumite beneficii. Plățile beneficiului se acordă acelor persoane sau gospodării care pot demonstra că venitul lor (pentru toate sursele, inclusiv alte beneficii, dacă este cazul) și capitalul sunt sub limitele specificate. Aceasta necesită costuri administrative ridicate pentru a urmări nivelul veniturilor și pentru a monitoriza dacă limitele sunt adecvate. Cazul clasic al acestei situații este în Regatul Unit, unde gospodăriile își raportează veniturile din toate sursele, inclusiv beneficiile, vârsta, statutul familial (starea civilă, numărul de persoane pe gospodărie, tipul de gospodărie), locul de reședință și alți factori, pentru a stabili dacă aceștia beneficiază de careva beneficii. Aceste beneficii pot fi solicitate și calculate online. Vezi de exemplu: <https://www.gov.uk/winter-fuel-payment/overview>.
2. Această reducere de 50% este un număr arbitrar, dar o sugerăm deoarece credem că reducerea sărăciei domestice extreme la jumătate este un obiectiv realist pentru orice astfel de măsură socială.
3. Idem.
4. Idem.
5. Idem.

Referințe

- Consiliul Municipal al municipiului Chișinău (2016), *Decizia Consiliului Municipal „Cu privire la acordarea de compensații pentru plata resurselor energetice persoanelor defavorizate social din municipiul Chișinău în sezonul de încălzire 2016-2017”*. www.chisinau.md/public/files/anul_2016/cmcsedinte/24.11.2016/14.compensatii_resurse_energetice_2016-2017.PDF.
- Pye, S. și alții (2015), *Energy Poverty and Vulnerable Consumers in the Energy Sector across the EU: Analysis of Policies and Measures*, Insight_E, https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/INSIGHT_E_Energy%20Poverty%20-%20Main%20Report_FINAL.pdf.

Capitolul 5

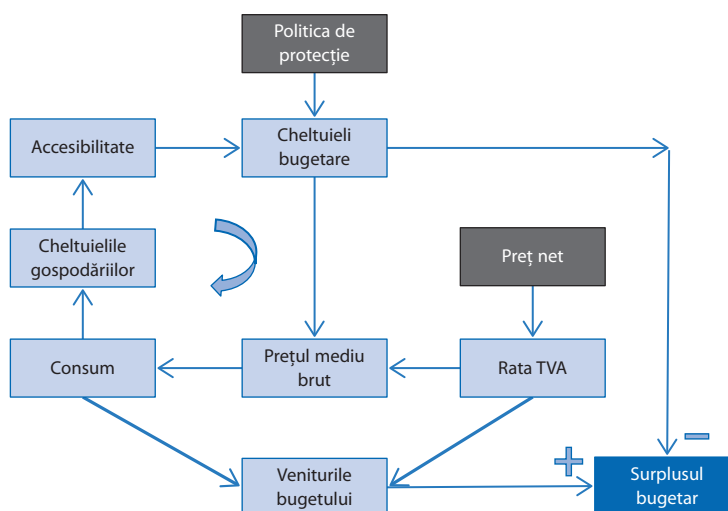
Modelarea impactului reformei subsidiilor în Moldova

Acest capitol descrie modelul bazat pe Excel, folosit pentru a analiza reforma subvențiilor acordate gospodăriilor printr-o valoare redusă a taxei pe valoare adăugată (TVA) la electricitate, gaze naturale și încălzire. De asemenea, în acest capitol este prezentat impactul social al reformei asupra gospodăriilor vulnerabile în raport cu cele 6 scenarii de compensare identificate anterior în analiză, precum și consecințele de mediu și fiscale ale reformei.

5.1. Introducere în modelul și scenariile de compensare analizate

Pentru a analiza impactul reformei schemelor de subvenții selectate, am elaborat o foaie de calcul bazată pe Excel. Aceasta este un model de echilibru parțial care măsoară impactul reformelor asupra accesibilității energiei pentru diferitele grupuri de venit și, în același timp, asupra nivelurilor de emisii de gaze cu efect de seră (GES) și asupra veniturilor și cheltuielilor bugetare (economii nete). Reforma subvențiilor, și anume creșterea ratei taxei pe valoarea adăugată (TVA) până la rata standard de 20% pentru gaze, electricitate și căldură, va avea impact direct asupra prețurilor la energie. Aceasta, la rândul său, va afecta consumul gospodăriilor, cheltuielile și accesibilitatea energiei. În general, modelul propus este ilustrat în Figura 5.1.

Figura 5.1. Ilustrație a modelului de algoritm



Se presupune că prețul net al furnizorului de energie este stabil. Aceasta este o simplificare deoarece teoria echilibrului general afirmă că partea ofertei răspunde la scăderea consumului prin ajustarea prețului. Simplificarea este justificată din cauza schimbărilor relativ mici ale consumului final și a situației furnizorilor de energie din Moldova, care, în general, înregistrează pierderi și, prin urmare, nu pot scădea prețul. O explicație suplimentară a modelului de echilibru parțial este prezentată în Caseta 5.1.

Caseta 5.1. Explicarea modelului de echilibru parțial

Modelul de echilibru parțial este un model simplu de cerere și ofertă a unei piețe unice. Se compune din două ecuații, cerere și ofertă, și două variabile, preț și cantitate.

În ceea ce privește oferta, răspunsul la o creștere a cererii, este un preț mai mic. În mod similar, răspunsul la scăderea cererii ar fi un preț mai mare. În ceea ce privește consumatorii, răspunsul este opus, deoarece un preț mai ridicat înseamnă o cerere mai mică și un preț mai mic înseamnă o cerere mai mare.

Caseta 5.1. Explicarea modelului de echilibru parțial (continuare)

Pentru a formula problema, se propune o formulă simplă pentru consumatori:

$$Q \geq iQ + dQ * P, \quad iQ > 0 \text{ și } dQ < 0 \text{ și } P > 0$$

Unde:

P este prețul pentru transportatorul de energie

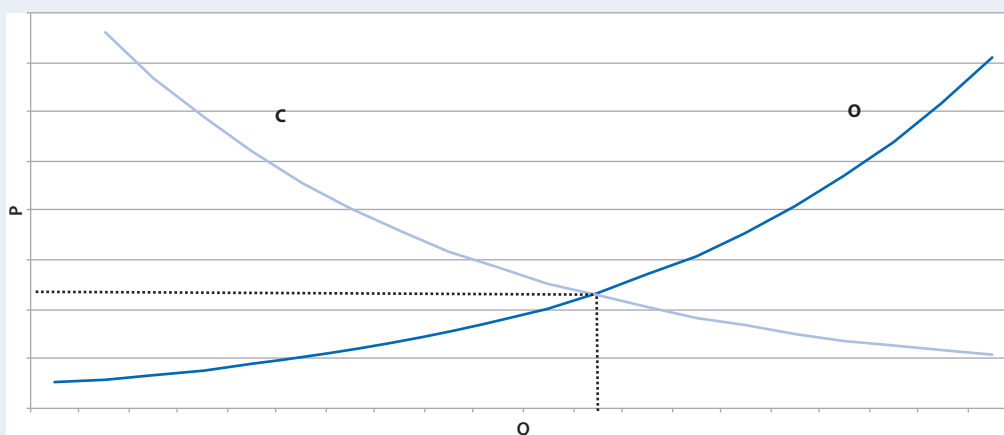
Q este cantitatea energiei consumate

iQ este interceptul cererii pe axa Q (cererea la $P = 0$)

dQ este răspunsul cererii la modificarea prețului (cu alte cuvinte 1/elasticitatea prețurilor)

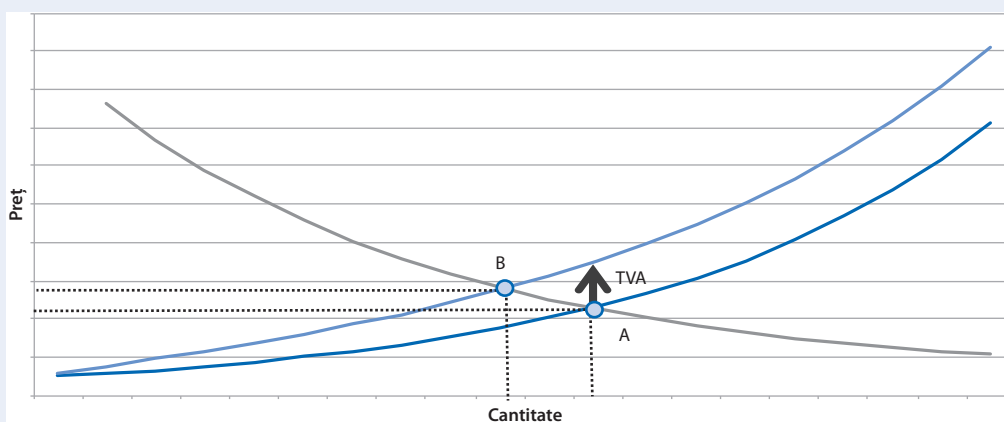
Cele două funcții propuse se intersectează într-un punct al cererii și prețului actual, după cum se arată în Figura 5.2 (O – Oferta, C – Cerere).

Figura 5.2. Ilustrație a modelului de echilibru parțial



În situația dinaintea creșterii echilibrului TVA, prețul producătorului (TVA mai mic) se egalează cu prețul consumatorului. Acest lucru este ilustrat în Figura 5.3 de punctul A. Creșterea cotei TVA la 20% ar determina o reducere a cantității energiei comercializate. Acest lucru este ilustrat de noua curbă a ofertei O. Atât prețul furnizorului, cât și prețul consumatorului ar scădea, adică povara fiscală ar fi împărțită între aceste două părți. Se va ajunge la un nou punct de echilibru B, determinând o scădere a cererii de furnizare a energiei și o scădere a prețului net (și o creștere a prețului brut (utilizator final)).

Figura 5.3. Ilustrația creșterii prețului într-un model de echilibru parțial



Metoda simplificată propusă presupune că, consumatorii vor răspunde la o creștere a prețurilor (consumul va scădea), dar producătorul nu va răspunde. Astfel, noul preț este pur și simplu prețul vechi + TVA majorat.

Modelul testează, de asemenea, opțiunile politicii propuse de protejare a gospodăriilor vulnerabile. Opțiunile politicii de protecție a gospodăriilor sărace sunt testate împreună cu consecințele reformei datorită impactului acesteia asupra consumului de energie și, indirect, asupra veniturilor și cheltuielilor bugetare.

Următoarele scenarii pentru protejarea gospodăriilor sărace sunt testate:

1. **Scenariul 0:** Nicio compensație pentru gospodăriile sărace – este o simulare de bază care descrie ceea ce s-ar întâmpla dacă se majorează TVA pentru transportatorii de energie și nu este pusă în aplicare nicio politică de protecție a gospodăriilor sărace. Rezultatul de bază al acestei simulări este creșterea prețurilor, scăderea consumului și creșterea poverii costului la energie.
2. **Scenariul 1:** Testarea veniturilor (regula X%), compensarea TVA în numerar – acest scenariu implică o măsură de protecție prin care gospodăriile sărace sunt compensate pentru majorarea TVA (înțeală ca diferența dintre suma cheltuită înainte și după majorarea TVA, ținând cont de modificările consumului). Această măsură se va referi la acele gospodării care cheltuiesc mai mult de X% din venitul disponibil pentru un anumit transportator de energie. Proporția propusă din veniturile disponibile ale gospodăriilor casnice este diferită pentru fiecare furnizor energetic și se propune a fi după cum urmează:
 - 6% pentru energie electrică;
 - 3% pentru gazele naturale folosite la gătit;
 - 10% pentru gazele naturale folosite la gătit și încălzire;
 - 15% pentru energia termică furnizată centralizat.

Procentele propuse reprezintă un compromis între lecțiile învățate din alte țări și costurile realiste ale compensației (nu este eficient ca întreaga populație să fie eligibilă pentru compensare). Totuși, aceste cote de compensare pot fi ajustate în cazul în care guvernul Republicii Moldova consideră că este necesar.

3. **Scenariul 2:** Testarea veniturilor (regula X%), compensarea TVA prin voucher – acest scenariu este similar cu cel precedent, diferența fiind că, în loc să plătească compensații în numerar, acestea sunt plătite prin voucher, ceea ce autorizează furnizorul de energie să utilizeze un TVA mai mic. Această soluție reduce costurile administrative de distribuire a compensației. Sistemul de vouchere poate funcționa în modul următor: o dată pe an, autoritatea responsabilă a Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale efectuează o verificare a veniturilor și a cheltuielile gospodăriilor pentru un anumit furnizor de energie și eliberează un voucher care dă dreptul gospodăriei la o scutire TVA de la furnizorul de energie. Voucherul este livrat furnizorului de energie care emite facturi fără TVA pentru familiile eligibile¹.
4. **Scenariul 3:** Testarea veniturilor (regula X%), compensare peste X% în numerar – această opțiune ia în considerare nu numai creșterea TVA, ci și sărăcia energetică, în general. Aceasta înseamnă că toate gospodăriile care cheltuiesc mai mult de X% din venitul disponibil pentru un anumit furnizor de energie, au dreptul să primească compensații în numerar. Valoarea compensației este diferența dintre cheltuielile actuale și suma care ar fi cheltuită, care nu depășește X% din venitul

disponibil al gospodăriei. Evident, acest scenariu va necesita un efort de colectare atât a datelor privind veniturile, cât și a cheltuielilor și calcularea valorii corecte a compensațiilor, lucru care ar putea determina creșterea costurilor administrative pentru managerul de programe sociale.

5. **Scenariul 4:** Definiția sărăciei de 4 000 MDL, sumă forfetară în numerar – în această opțiune, gospodăriile cu venituri disponibile mai mici decât o anumită sumă (propunem 4 000 MDL pe lună) au dreptul la compensații forfetare. Suma forfetară se calculează ca diferență dintre cheltuielile efectuate înainte și după majorarea TVA pentru un anumit furnizor de energie pentru o familie cu venituri medii. Testarea veniturilor ar putea fi efectuată o dată pe an, în timp ce suma forfetară se plătește lunar.

Suma propusă de 4 000 MDL pe lună este o ipoteză a autorilor. Această sumă reflectă nivelul veniturilor peste care consumatorii își pot permite să își plătească facturile la energie fără nici o compensație. Această sumă a fost aleasă pentru corelarea cu nivelurile de compensare definite în alte scenarii, în special cu scenariul 1. Această corelație implică faptul că este mai mult sau mai puțin același grup de populație care va fi compensat prin creșterea TVA, în acest scenariu și în alte scenarii.

6. **Scenariul 5:** Definiția sărăciei de 4 000 MDL, compensarea TVA cu voucher – regula venitului disponibil este folosită ca mai sus, dar în loc să plătească compensația cu o sumă forfetară, ea este plătită prin voucher, ceea ce permite furnizorului de energie să aplice un TVA mai redus. Ca și în scenariul 2, sistemul de vouchere poate funcționa după cum urmează: o dată pe an autoritatea responsabilă a Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale verifică veniturile și emite un voucher care dă dreptul gospodăriei la o scutire de TVA de la furnizorul de energie. Voucherul este livrat furnizorului de energie care emite facturi fără TVA către familiile eligibile².

Modelul include, de asemenea, mai multe ipoteze cheie care sunt descrise mai jos. Acestea includ ipoteze cu privire la venitul gospodăriilor, distribuția veniturilor și mărimea familiilor, consumul de energie, elasticitatea cererii, costurile administrative ale distribuirii compensațiilor, nivelurile de emisii de CO₂.

5.1.1. Ipoteze privind venitul consumatorului, distribuția și mărimea familiei

Distribuția venitului

În loc să testeze venitul mediu sau median disponibil al gospodăriei, modelul ia în considerare repartizarea venitului pe cap de locuitor, așa cum prevede Biroul Național de Statistică a Republicii Moldova.

Deoarece există diferențe semnificative între zonele urbane și cele rurale, toate calculele din model au fost împărțite în următoarele categorii: orașul Chișinău, orașul Bălți (care are și încălzire centralizată), alte orașe și zone rurale. Pentru fiecare, a fost utilizată o distribuție diferită a venitului disponibil și a mărimii familiei.

Tabelul 5.1. Distribuția venitului disponibil al gospodăriei pe cap de locuitor, %

Distribuția venitului disponibil	Urban	Rural
	%	
Total	100.0	100.0
Dintre care, venitul mediu lunar disponibil pe cap de locuitor, MDL:		
până la 200	0.9	3.0
200.1-400.0	0.7	4.9
400.1-600.0	1.9	6.6
600.1-800.0	2.2	10.4
800.1-1 000.0	4.6	12.4
1 000.1-1 200.0	5.8	11.5
1 200.1-1 400.0	9.4	11.2
1 400.1-1 600.0	8.9	8.3
1 600.1-1 800.0	8.3	5.3
1 800.1-2 000.0	7.4	4.9
2 000.1-2 200.0	7.5	4.1
2 200.1-2 400.0	5.8	3.4
2 400.1-2 600.0	5.8	2.5
2 600.1-2 800.0	4.2	2.2
2 800.1-3 000.0	3.6	1.2
3 000.1 și mai mult	22.8	8.1

Sursa: Biroul Național de Statistică a Republicii Moldova. www.statistica.md/index.php?l=en. Accesat în aprilie 2017.

Mărimea medie a gospodăriei

Tabelul 5.2. Mărimea medie a gospodăriei, numărul de oameni

	2016
În medie	2.3
Urban	2.3
Rural	2.4
Orașe mari (Chișinău și Bălți)	2.3
Orașe mici	2.3

Sursa: Biroul Național de Statistică a Republicii Moldova. www.statistica.md/index.php?l=en. Accesat în Aprilie 2017.

Mărimea medie a unei gospodării în Moldova este estimată la 2.3 persoane. Această informație este necesară și este utilizată în model pentru a converti consumul de energie a gospodăriilor în consum de energie pe cap de locuitor.

5.1.2. Ipoteze privind consumul de energie

Având în vedere că nu există date specifice privind distribuția consumului de energie în gospodăriile din Moldova, autorii acestui raport aveau nevoie de o serie de ipoteze legate de nivelul consumului în cadrul grupurilor de venit (de exemplu, cel mai mic consum, cel mai ridicat consum). Aceste ipoteze se bazează pe experiența altor țări cu privire la distribuția consumului de energie în rândul utilizatorilor finali.

Energia electrică

Consumul mediu al energiei electrice în Moldova este de 1 277.67 kWh/an, luând în considerare consumul energiei electrice al gospodăriilor și numărul gospodăriilor conectate. Modelul presupune că această cantitate este consumată de gospodăriile cu venituri de aproximativ 3 700 MDL pe lună. Se presupune totuși că familiile mai sărace și mai bogate consumă mai puțin și respectiv mai mult. Cel mai mic consum se presupune a fi jumătate din această medie, pe când cel mai mare consum se presupune că ar crește până la 1 500 kWh/an.

Gaze naturale pentru gătit

Având în vedere că consumul de gaze naturale pentru gătit este de obicei mic, în medie reprezintă mai puțin de 30 m³/lună, legislația permite ca prețul gazului pentru gătit să aibă un tarif mai mic. În acest caz, consumul anual de gaze a fost estimat la 2 027.34 kWh, corespunzând consumului de 15 m³ de gaze naturale pe lună. Modelul presupune că această sumă este consumată de gospodăriile cu venituri de aproximativ 3 700 MDL pe lună. Se presupune totuși că familiile mai sărace și mai bogate consumă mai puțin și respectiv mai mult. Cel mai mic consum se presupune a fi jumătate din această medie, pe când cel mai mare consum este calculat la 2 382.12 kWh/an.

Gaze naturale pentru gătit și încălzire

Se presupune că, consumul de gaze naturale pentru gătit și încălzire este mai mare de 30 m³/lună, astfel prețul pentru acest tip de consum combinat este mai mare. Consumul anual a fost calculat la 8 109.36 kWh, ceea ce corespunde consumului de 60 m³ de gaze naturale pe lună (media pe parcursul anului). În timp ce această valoare este mai mare decât în multe alte țări, este important de menționat că majoritatea locuințelor din Moldova sunt slab izolate, fapt ce explică acest consum ridicat. Modelul presupune că această sumă este consumată de gospodăriile cu venituri de aproximativ 3 700 MDL pe lună. Se presupune totuși că familiile mai sărace și mai bogate consumă mai puțin și respectiv mai mult. Cel mai mic consum se presupune a fi jumătate din această medie, pe când cel mai mare este calculat la 9 528.50 kWh/an.

Încălzire

Consumul de energie termică a fost estimat la 8 250 kWh, corespunzând consumului anual de 150 kWh/m² pentru un apartament de 55 m². Această valoare este mai mare decât în multe alte țări, ceea ce se explică prin faptul că majoritatea locuințelor din Moldova sunt slab izolate, ducând la un consum mai mare de căldură. Modelul presupune că această sumă este consumată de gospodăriile cu venituri de aproximativ 3 700 MDL pe lună. Familiile mai sărace și mai bogate consumă mai puțin și respectiv mai mult. Cel mai mic consum se presupune a fi jumătate din această medie, pe când cel mai mare este calculat la 9 693.75 kWh/an.

Ipoteze pentru modificarea consumului de energie – elasticitatea prețurilor

Parametrul cheie utilizat pentru a evalua modificarea cererii consumatorilor ca urmare a modificării prețului unui anumit bun sau serviciu este elasticitatea prețului cererii. În acest caz, elasticitatea prețurilor arată modul în care cererea de energie (sau consumul de energie electrică, gaze și căldură) se va schimba ca urmare a creșterii prețului energiei. Pentru a estima variația consumului (care reprezintă o scădere) în baza altor analize similare, a fost folosită o elasticitate a prețului la gaze naturale și încălzirea de -0.113^3 . În mod similar, a fost utilizată o elasticitate a prețului la energie electrică de -0.111 . O elasticitate relativ scăzută a cererii (sub 1), reprezintă faptul că oamenii nu dispun de opțiuni pentru trecerea la alte surse de energie, și continuă să utilizeze sursele disponibile, în ciuda creșterii prețului. O modalitate de a face economii la factura de energie, ar fi prin reducerea confortului termic în case, însă aceste economii nu vor fi semnificative și aceasta nu este o opțiune bună din punct de vedere social.

În timp ce alegerea elasticității pentru Moldova pare a fi destul de scăzută în comparație cu alte țări cu venituri mici, trebuie remarcat faptul că punctul de plecare (în Moldova) este oarecum diferit. În primul rând, gospodăriile din Moldova au costuri energetice foarte mari comparativ cu veniturile acestora. În timp ce o elasticitate ridicată a cererii de energie a fost observată la începutul creșterii prețurilor (în anii 1990), acum există foarte puțin spațiu pentru ajustarea consumului de energie. Elasticități mult mai mari sunt raportate, de obicei, în țările care înregistrează o creștere bruscă a prețurilor la energie – mergând de la prețuri scăzute la prețuri ridicate. În al doilea rând, alegerea elasticității influențează calculele doar pentru gospodăriile cu venituri mai mari. Întrucât gospodăriile cu venituri mici se așteaptă să primească compensații, creșterea prețurilor nu implică o modificare a cererii în acest grup de gospodării. În același timp, gospodăriile cu venituri mai mari au, de obicei, o elasticitate scăzută a cererii. În acest caz și având în vedere condițiile specifice ale Moldovei, o elasticitate relativ scăzută a cererii – mai apropiată de elasticitatea cererii gospodăriilor cu venituri mai mari, aleasă pentru această analiză, este considerată mai relevantă.

Costuri administrative pentru repartizarea compensației

Distribuirea compensației pentru majorarea TVA va implica costuri administrative. Având la bază programe similare din alte țări, se poate estima că până la 2% din compensație trebuie să fie cheltuite pentru administrarea programului. De exemplu, în Polonia, programul de repartizare a ajutoarelor sociale pentru 3.8 milioane de familii a solicitat angajarea a 7 000 de persoane sau 0.001842105 locuri de muncă pentru fiecare gospodărie care primește ajutor. Acest indicator a fost utilizat pentru a estima costurile administrative în Moldova, presupunând un salariu mediu lunar pentru angajații administrativi de 6 144.2 MDL (conform Biroului Național de Statistică) și 50% din cheltuielile generale (asigurări sociale și alte costuri administrative pentru organizarea și transferarea ajutorului social). Costul anual per gospodărie care primește ajutor pentru costurile la energie se estimează la 203.73 MDL.

În cazul în care programul de susținere folosește vouchere, se presupune că munca administrativă ar consuma mult mai puțin timp, iar costurile sunt estimate la 1/12 din distribuția ajutorului în numerar. Voucherele vor implica o administrare mai redusă datorită faptului că acestea sunt verificate și distribuite o dată pe an, în timp ce controlul fiscal al distribuitorilor de energie electrică/gaz/energie termică este mult mai eficient. În cazul unei sume forfetare în numerar, se presupune că, costurile administrative ar fi reduse la jumătate întrucât nu va fi necesară monitorizarea facturilor individuale la energie, iar aceeași sumă de ajutor va fi distribuită tuturor beneficiarilor.

Emisiile unitare de CO₂

Emisia unitară de 0.41205 kgCO₂/kWh (DEFRA 2016) a energiei furnizate prin rețea a fost utilizată pentru estimarea emisiilor de CO₂ înainte și după punerea în aplicare a reformei. Același indicator a fost utilizat la încălzire. În ceea ce privește gazele naturale, pentru estimarea emisiilor de CO₂, înainte și după punerea în aplicare a reformei, s-a folosit indicatorul de 0.18404 kgCO₂/kWh (Carbon Trust, 2013).

5.2. Rezultatele modelării

Modelul calculează separat impactul reformei pentru fiecare tip de furnizor de energie și tip de urbanizare, după cum urmează:

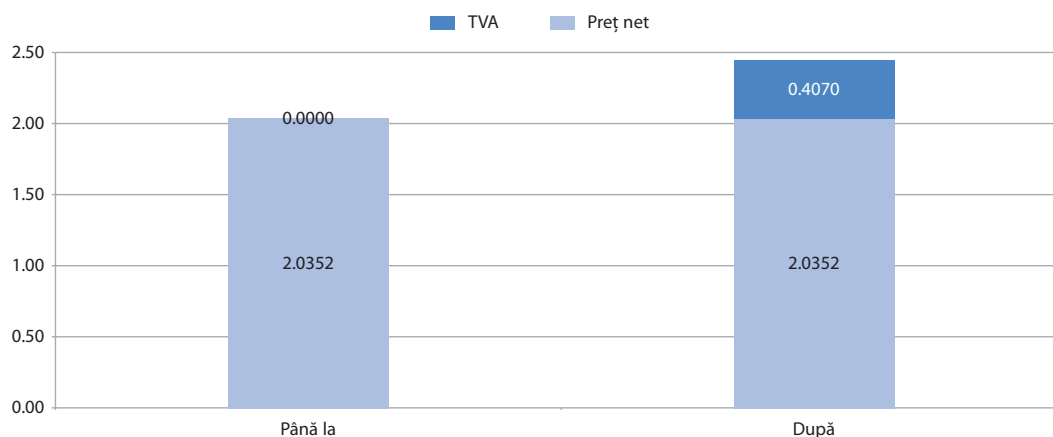
- Energie electrică (Chișinău, Bălți, orașe, zone rurale);
- Gaze naturale folosite la gătit (Chișinău, Bălți, orașe, zone rurale);
- Gaze naturale folosite la gătit și încălzire (Chișinău, Bălți, orașe, zone rurale);
- Încălzire (Chișinău, Bălți).

Deși rata standard a TVA este de 20%, această reformă ar putea să nu fie implementată imediat. În acest caz, este rezonabil să se ia în considerare unele soluții intermediare de creștere treptată. O posibilă opțiune ar fi creșterea TVA la electricitate și încălzire la o cotă redusă a TVA de 8%. Pentru comparație, oferim și rezultate ale modelării pentru o rată redusă a TVA de 5%.

5.2.1. Energia electrică

Simulările modelului arată impactul pe care l-ar avea creșterea ratei TVA asupra prețului utilizatorului final pentru energie electrică, consumului de energie electrică și emisiilor de GES. Rezultatele modelului oferă nu numai o imagine a impactului creșterii ratei TVA asupra economiei în ansamblu și asupra bugetului public, dar și asupra impactului social.

Figura 5.4. Impactul reformei subvențiilor în sectorul energetic asupra prețului pentru consumatorii finali, MDL



Sursa: Calculul autorilor bazat pe model.

Impactul asupra prețurilor pentru consumatorii finali

Prețul mediu brut al consumatorului final ar crește de la 2.0352 la 2.4422 MDL pe kWh. Aceasta reprezintă o creștere de 20% față de valoarea actuală.

Din Figura 5.4 se observă că majoritatea modificărilor prețurilor ar determina o creștere a prețului pentru gospodării.

Impactul asupra consumului energiei electrice

Dacă nu este implementată nicio politică de protecție, consumul energiei electrice va scădea cu aproximativ 3%. În cazul în care va fi pusă în aplicare o politică de compensare, scăderea consumului de electricitate va fi vizibilă, însă va ajunge la aproximativ 1%. Acest lucru va fi determinat în mare parte de scăderea consumului gospodăriilor mai bogate, întrucât familiile sărace nu își vor schimba consumul datorită compensației pe care o vor primi.

Impactul asupra emisiilor de GES

Emisiile de GES asociate cu scăderea consumului de energie electrică nu ar fi semnificative: 1 179 tCO₂ anual. Dacă se implementează o politică de compensare, scăderea va fi de aproximativ 400-550 tone de CO₂ anual. În cazul în care măsura de protecție compensează gospodăriile nu doar pentru majorarea TVA, ci și acoperă toate gospodăriile care cheltuiesc mai mult de 6% din venitul disponibil pentru energie electrică, scăderea va fi de aproximativ 101 tone CO₂ anual, datorită creșterii consumului de către gospodăriile mai sărace.

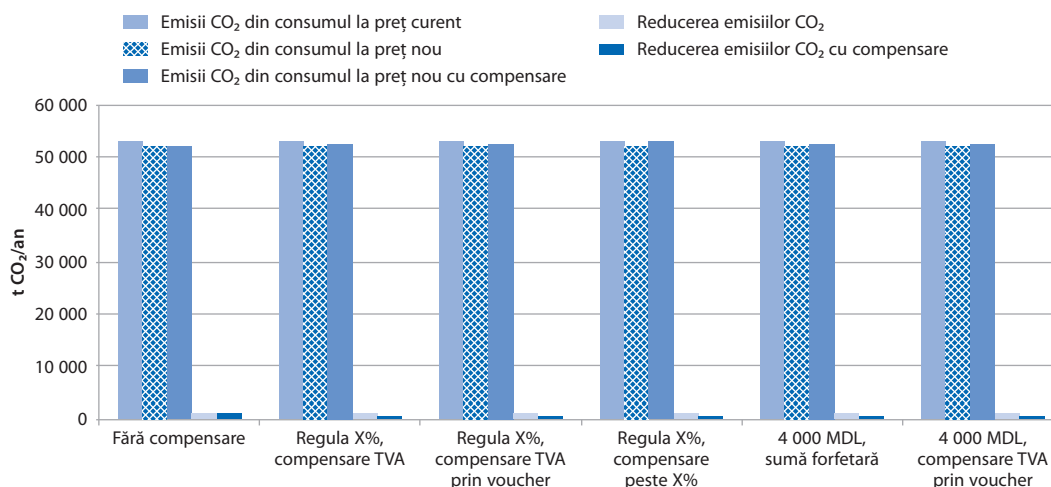
Tabelul 5.3 și Figura 5.5 ilustrează impactul majorării TVA asupra emisiilor de GES în toate scenariile.

Tabelul 5.3. Impactul reformei subvențiilor în sectorul energetic asupra emisiilor de GES în diferite scenarii, tCO₂ anual (TVA 20%)

Scenariu	Fără compensare	Regula X%, compensarea TVA în numerar	Regula X%, compensarea TVA cu voucher	Regula X%, compensarea peste X% în numerar	4 000 MDL, suma forfetară	4 000 MDL, compensarea TVA cu voucher
Emisiile CO ₂ din consum la prețul curent	53 110	53 110	53 110	53 110	53 110	53 110
Emisiile CO ₂ din consum la preț nou	51 931	51 931	51 931	51 931	51 931	51 931
Emisiile CO ₂ din consum la preț nou, cu compensare	51 931	52 613	52 613	53 009	52 681	52 567
Scăderea emisiilor de CO ₂	1 179	1 179	1 179	1 179	1 179	1 179
Scăderea emisiilor de CO ₂ , cu compensare	1 179	497	497	101	429	542

Sursa: Calculele autorilor bazate pe model.

Figura 5.5. Impactul reformei subvențiilor în sectorul energetic asupra emisiilor de GES în diferite scenarii, tCO₂ anual (TVA 20%)



Sursa: Calulele autorilor bazate pe model.

Tabelele 5.4 și 5.5 prezintă impactul creșterii reduse a TVA asupra emisiilor de GES în toate scenariile.

Emisiile de GES asociate cu scăderea consumului de energie electrică ar constitui: 482 tCO₂ pe an la cota TVA de 8% și 295 tCO₂ anual la TVA de 5%. Dacă se implementează o politică de compensare, scăderea va fi în intervalul de 174-232 tone de CO₂ anual la cota TVA de 8% și 111-142 tCO₂ anual la TVA de 5%. În cazul scenariului „Regula X%, compensarea peste X%” va exista o creștere a emisiilor de GES datorită creșterii consumului în gospodăriile mai sărace.

Tabelul 5.4. Impactul reformei subvențiilor în sectorul energetic asupra emisiilor de GES în diferite scenarii, tCO₂ anual (TVA 8%)

Scenariu	Fără compensare	Regula X%, compensarea TVA în numerar	Regula X%, compensarea TVA cu voucher	Regula X%, compensarea peste X% în numerar	4 000 MDL, suma forfetară în numerar	4 000 MDL, compensarea TVA cu voucher
Emisiile CO ₂ din consum la prețul curent	53 110	53 110	53 110	53 110	53 110	53 110
Emisiile CO ₂ din consum la preț nou	52 638	52 638	52 638	52 638	52 638	52 638
Emisiile CO ₂ din consum la preț nou, cu compensare	52 638	52 877	52 877	53 359	52 935	52 889
Scăderea emisiilor de CO ₂	472	472	472	472	472	472
Scăderea emisiilor de CO ₂ , cu compensare	472	232	232	-250	174	221

Sursa: Calulele autorilor bazate pe model.

Tabelul 5.5. Impactul reformei subvențiilor în sectorul energetic asupra emisiilor de GES în diferite scenarii, tCO₂ anual (TVA 5%)

Scenariu	Fără compensare	Regula X%, compensarea TVA în numerar	Regula X%, compensarea TVA cu voucher	Regula X%, compensarea peste X% în numerar	4 000 MDL, suma forfetară în numerar	4 000 MDL, compensarea TVA cu voucher
Emisiile CO ₂ din consum la prețul curent	53 110	53 110	53 110	53 110	53 110	53 110
Emisiile CO ₂ din consum la preț nou	52 815	52 815	52 815	52 815	52 815	52 815
Emisiile CO ₂ din consum la preț nou, cu compensare	52 815	52 967	52 967	53 453	52 999	52 972
Scăderea emisiilor de CO ₂	295	295	295	295	295	295
Scăderea emisiilor de CO ₂ , cu compensare	295	142	142	-343	111	138

Sursa: Calcululele autorilor bazate pe model.

Impactul asupra bugetului public

Creșterea cotei TVA pentru consumul de energie electrică ar duce la creșterea veniturilor bugetare. Veniturile bugetare vor crește cu 546 milioane MDL anual. Costurile compensației ar varia de la 296 până la 521 milioane MDL anual, în funcție de scenarii de compensare. Costurile administrative de repartizare a compensației ar fi cele mai mari în cazul compensării în numerar și ar fi de 156 milioane MDL anual. În cazul distribuției în numerar a sumei forfetare, costurile administrative s-ar ridica la un total de 69 milioane MDL anual, iar în cazul voucherelor, s-ar ridica la 11-12 milioane MDL anual.

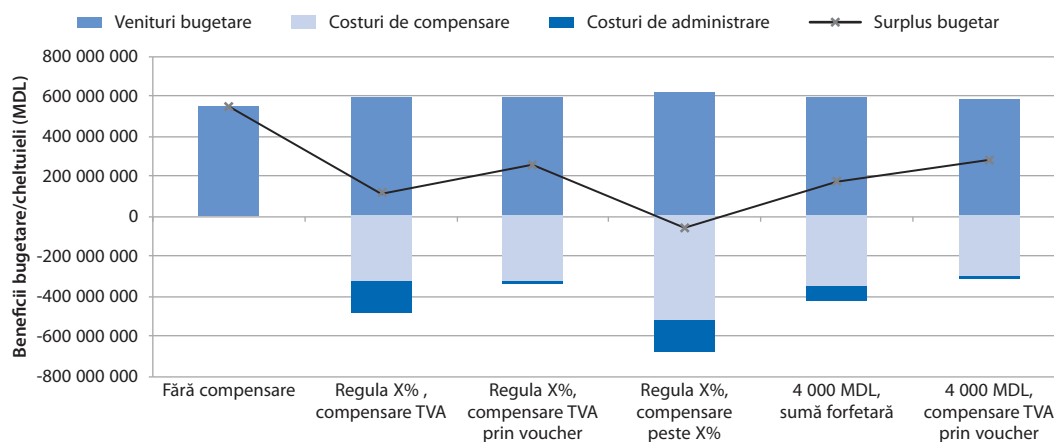
Excedentul bugetar de la reformarea subvențiilor ar fi semnificativ, de la 112 milioane MDL la 283 milioane MDL, excepție fiind scenariul 3 (regula X%, compensare peste X%). În acest caz, în buget cheltuielile vor fi mai mari ca veniturile. Tabelul 5.6 și Figura 5.6 ilustrează impactul reformei TVA asupra bugetului în toate scenariile.

Tabelul 5.6. Impactul reformei subvențiilor în sectorul energetic asupra bugetului național în diferite scenarii, MDL anual (TVA 20%)

Scenariu	Fără compensare	Regula X%, compensarea TVA în numerar	Regula X%, compensarea TVA cu voucher	Regula X%, compensarea peste X% în numerar	4 000 MDL, suma forfetară în numerar	4 000 MDL, compensarea TVA cu voucher
Venituri bugetare	545 699 462	594 232 440	594 232 440	622 361 359	599 047 372	590 972 967
Costuri de compensare	0	-326 394 759	-326 394 759	-521 125 764	-353 097 393	-296 049 112
Costuri de administrare	0	-155 717 780	-12 976 482	-155 717 780	-69 165 049	-11 527 508
Excedent bugetar	545 699 462	112 119 902	254 861 200	-54 482 185	176 784 930	283 396 347

Sursa: Calcululele autorilor bazate pe model.

Figura 5.6. **Impactul reformei subvențiilor în sectorul energetic asupra bugetului național – venituri bugetare, cheltuieli și surplus în diferite scenarii, MDL**



Sursa: Calulele autorilor bazate pe model.

Tabelele 5.7 și 5.8 prezintă impactul creșterii reduse a TVA asupra bugetului public în toate scenariile.

Tabloul 5.7. **Impactul reformei subsidiilor în sectorul energetic asupra bugetului public în diferite scenarii, MDL anual (TVA 8%)**

Scenariu	Fără compensare	Regula X%, compensarea TVA în numerar	Regula X%, compensarea TVA cu voucher	Regula X%, compensarea peste X% în numerar	4 000 MDL, suma forfetară în numerar	4 000 MDL, compensarea TVA cu voucher
Venituri bugetare	221 634 061	236 949 633	236 949 633	267 802 514	240 670 772	237 681 956
Costuri de compensare	0	-114 757 473	-114 757 473	-356 308 931	-141 238 957	-117 930 586
Costuri de administrare	0	-138 330 099	-11 527 508	-138 330 099	-69 165 049	-11 527 508
Excedent bugetar	221 634 061	-16 137 939	110 664 652	-226 836 516	30 266 765	108 223 861

Sursa: Calulele autorilor bazate pe model.

Tabloul 5.8. **Impactul reformei subsidiilor în sectorul energetic asupra bugetului public în diferite scenarii, MDL anual (TVA 5%)**

Scenariu	Fără compensare	Regula X%, compensarea TVA în numerar	Regula X%, compensarea TVA cu voucher	Regula X%, compensarea peste X% în numerar	4 000 MDL, suma forfetară în numerar	4 000 MDL, compensarea TVA cu voucher
Venituri bugetare	139 045 394	148 524 297	148 524 297	178 741 253	150 476 438	148 816 022
Costuri de compensare	0	-72 600 738	-72 600 738	-316 999 245	-88 274 348	-73 888 287
Costuri de administrare	0	-138 330 099	-11 527 508	-138 330 099	-69 165 049	-11 527 508
Excedent bugetar	139 045 394	-62 406 540	64 396 051	-276 588 091	-6 962 960	63 400 227

Sursa: Calulele autorilor bazate pe model.

Veniturile bugetare vor crește cu 221 milioane MDL anual, dacă TVA va crește la 8% și cu 139 milioane MDL anual dacă TVA va crește la 5%. Costurile de compensare ar varia de la 114 la 356 milioane MDL anual, în funcție de scenariul de compensare dacă TVA va crește la 8% și de la 73 la 317 milioane MDL anual dacă TVA va crește la 5%.

Costurile administrative ale distribuirii compensației ar fi cele mai mari în cazul compensării în numerar și ar însuma 138 milioane MDL anual. În cazul distribuirii în numerar a sumelor forfetare, costurile administrative ar însuma 69 milioane MDL anual, iar în cazul voucherelor, s-ar reduce la 11-12 milioane MDL anual. Costurile administrative sunt similare în cadrul diferitelor scenarii de creștere a TVA, deoarece compensațiile vor acoperi același sau aproape același grup de gospodării.

Excedentul bugetar de la reformarea subvențiilor ar fi de 108-111 milioane MDL pentru scenariile cu compensare prin vouchere și o majorare a cotei TVA la 8% și de 63-64 MDL pentru o majorare a TVA la 5%. Toate celelalte scenarii vor genera deficit bugetar.

Impactul social

Impactul social al majorării ratei TVA este semnificativ. Creșterea prețului pentru utilizatorul final va duce la creșterea cheltuielilor gospodăriilor la energie electrică. Suma medie în factură ar crește de la 217 la 254 MDL pe lună, ceea ce reprezintă o creștere de 17,34%. Ponderea facturii în venitul gospodăriei ar crește de la 6% la 7%. Compensarea ar duce la scăderea cotei facturii, în funcție de scenariul propus. Compensarea TVA (Scenariul 1 și 2) are un impact relativ limitat asupra ponderii costurilor energiei electrice

Tabelul 5.9. **Impactul social al reformei subvențiilor – Ponderea costurilor electricității din venitul disponibil al gospodăriei în diferite scenarii (TVA 20%)**

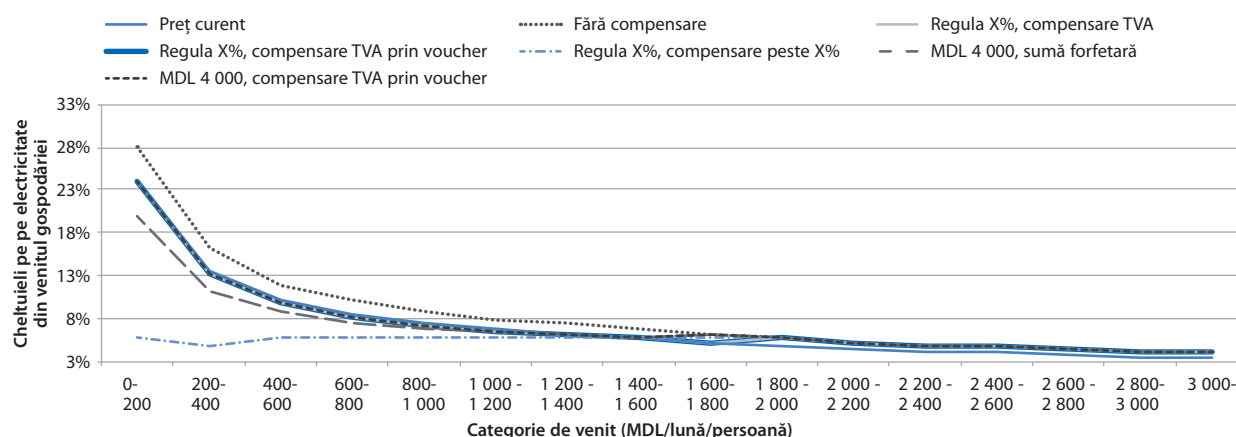
Venitul gospodăriei pe cap de locuitor	Scenariu						
	Prețului curent	Fără compensare	Regula X%, compensarea TVA în numerar	Regula X%, compensarea TVA cu voucher	Regula X%, compensarea peste X% în numerar	4 000 MDL, suma forfetară în numerar	4 000 MDL, compensarea TVA cu voucher
0-200	24.0%	28.2%	24.0%	24.0%	6.0%	19.8%	24.0%
200-400	13.7%	16.1%	13.3%	13.3%	4.7%	11.3%	13.3%
400-600	10.3%	12.1%	10.0%	10.0%	6.0%	8.9%	10.0%
600-800	8.6%	10.1%	8.3%	8.3%	6.0%	7.7%	8.3%
800-1 000	7.5%	8.9%	7.3%	7.3%	6.0%	6.9%	7.3%
1 000-1 200	6.9%	8.0%	6.6%	6.6%	6.0%	6.4%	6.6%
1 200-1 400	6.4%	7.5%	6.2%	6.2%	5.8%	6.1%	6.2%
1 400-1 600	6.0%	7.0%	6.0%	6.0%	6.0%	5.8%	5.8%
1 600-1 800	5.3%	6.2%	5.3%	5.3%	6.0%	6.2%	6.2%
1 800-2 000	4.9%	5.8%	5.8%	5.8%	5.8%	5.8%	5.8%
2 000-2 200	4.6%	5.4%	5.4%	5.4%	5.4%	5.4%	5.4%
2 200-2 400	4.3%	5.0%	5.0%	5.0%	5.0%	5.0%	5.0%
2 400-2 600	4.0%	4.7%	4.7%	4.7%	4.7%	4.7%	4.7%
2 600-2 800	3.8%	4.5%	4.5%	4.5%	4.5%	4.5%	4.5%
2 800-3 000	3.7%	4.3%	4.3%	4.3%	4.3%	4.3%	4.3%
3 000-	3.5%	4.1%	4.1%	4.1%	4.1%	4.1%	4.1%

Sursa: Calulele autorilor bazate pe model.

în veniturile disponibile ale gospodăriilor pentru familiile vulnerabile. Acest lucru se datorează faptului că pachetul de compensare oferit face ca situația unor astfel de familii să fie similară cu cea ce ar fi fost înainte de majorarea TVA.

Dacă se alocă o sumă forfetară, cele mai sărace familii se vor bucura de o scădere mai mare a costurilor la energia electrică ca o cotă din venitul disponibil. Cea mai bună situație pentru familiile vulnerabile este cea din scenariul 3 (regula X%, compensare peste X%), unde compensația se calculează pentru a menține ponderea cheltuielilor la un nivel care nu depășește 6% din venitul disponibil al gospodăriei. Rezultatele acestei analize sunt prezentate în Tabelul 5.9 și Figura 5.7.

Figura 5.7. Impactul social al reformei subvențiilor – Ponderea cheltuielilor la electricitate din venitul disponibil al gospodăriei în diferite scenarii, %



Sursa: Modelul.

Tabelele 5.10 și 5.11 prezintă impactul creșterii reduse a TVA asupra ponderii costurilor energiei electrice din veniturile disponibile ale gospodăriilor în cadrul diferitor scenarii. Această comparație se efectuează pentru venitul gospodăriilor cărora le revine 1600-1800 MDL/lună pe cap de locuitor. Acest interval a fost ales deoarece este un venit mediu în Chișinău și în Bălți. Rezultatele sunt similare, indiferent de creșterea TVA (o creștere a ponderii costurilor energiei electrice în scenariul venitului disponibil al gospodăriei de la 5,3% la 5,7%), cu excepția scenariului fără compensare. Acest lucru se datorează faptului că majorarea TVA este compensată cu măsuri de protecție.

Tabelul 5.10. Impactul social al reformei subvențiilor – Ponderea costurilor electricității din venitul disponibil al gospodăriei în diferite scenarii (TVA 8%)

Venitul gospodăriei pe cap de locuitor	Scenariu						
	Prețul curent	Fără compensare	Regula X%, compensarea TVA în numerar	Regula X%, compensarea TVA cu voucher	Regula X%, compensarea peste X% în numerar	4 000 MDL, suma forfetară în numerar	4 000 MDL, compensarea TVA cu voucher
1 600-1 800	5.3%	5.7%	5.7%	5.7%	5.7%	5.7%	5.7%

Sursa: Calculul autorilor bazate pe model.

Tabelul 5.11. **Impactul social al reformei subvențiilor – Ponderea costurilor electricității din venitul disponibil al gospodăriei în diferite scenarii (TVA 5%)**

Venitul gospodăriei pe cap de locuitor	Scenariu						
	Prețul curent	Fără compensare	Regula X%, compensarea TVA în numerar	Regula X%, compensarea TVA cu voucher	Regula X%, compensarea peste X% în numerar	4 000 MDL, suma forfetară în numerar	4 000 MDL, compensarea TVA cu voucher
1 600-1 800	5.3%	5.5%	5.5%	5.5%	5.5%	5.5%	5.5%

Sursa: Calulele autorilor bazate pe model.

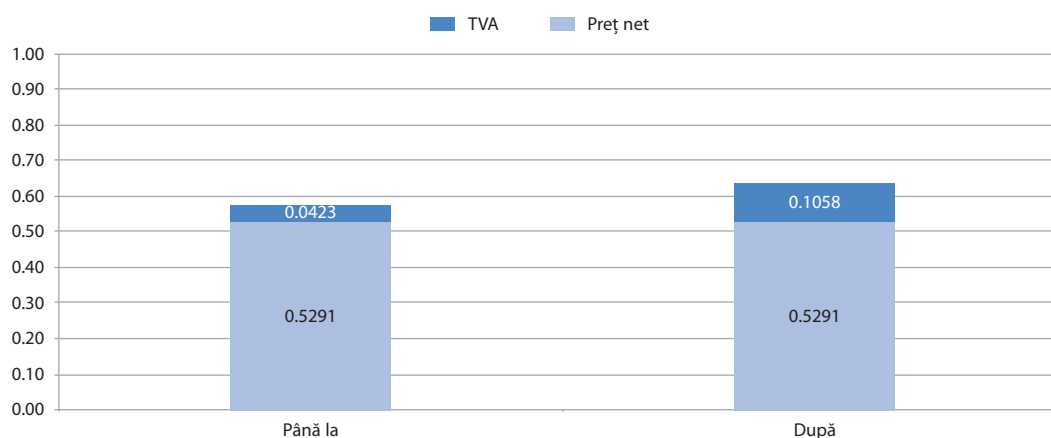
5.2.2. Gazele naturale

Simulările modelului arată impactul creșterii ratei TVA asupra prețului pentru utilizatorii finali pentru gazele naturale, consumul de gaze naturale și emisiile de GES. Rezultatele modelului oferă, de asemenea, unele informații asupra impactului creșterii ratei TVA asupra economiei, bugetului public și asupra bugetelor gospodăriilor casnice.

Impactul asupra prețului pentru utilizatorii finali

Prețul mediu brut pentru utilizatorii finali ar crește de la 0.5714 MDL până la 0.6394 MDL pe kWh atunci când gazele naturale se utilizează numai în scopuri de gătit (consum lunar sub 30 m³).

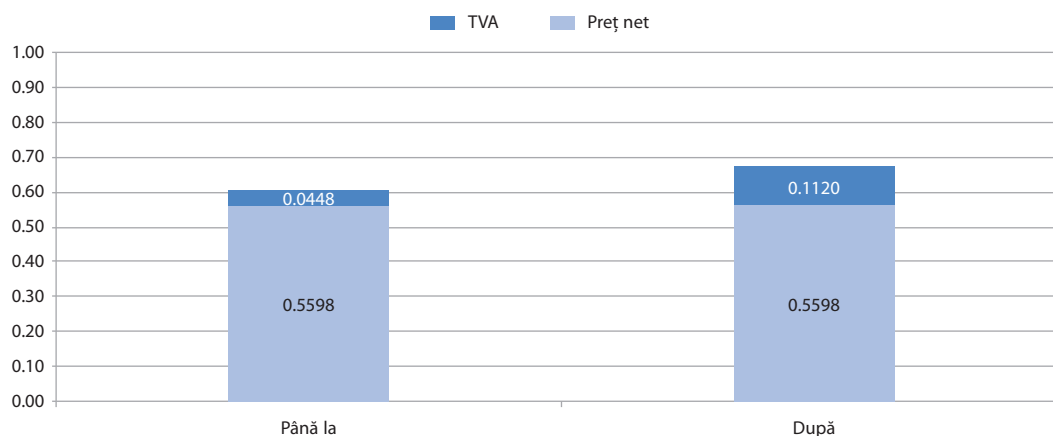
Figura 5.8. **Impactul reformei subvențiilor asupra prețului la gazele naturale pentru gătit pentru consumatorul final, MDL**



Sursa: Calulele autorilor bazate pe model.

Prețul brut al utilizatorilor finali ar crește de la 0.6046 la 0.6718 MDL/kWh la utilizarea gazelor naturale atât pentru gătit, cât și pentru încălzire (consum lunar de peste 30 m³).

Figura 5.9. Impactul reformei subvențiilor asupra prețului la gazele naturale pentru gătit și încălzire pentru consumatorul final, MDL



Sursa: Calulele autorilor bazate pe model.

Impactul asupra consumului

Dacă nu se implementează nicio politică de compensare, consumul de gaze naturale ar putea scădea cu aproximativ 1,3%. Dacă se introduce o politică de compensare, scăderea consumului de gaze naturale este încă vizibilă, dar ar însemna mai puțin de 1%, în special datorită scăderii consumului de către gospodăriile mai înstărite. Gospodăriile sărace nu își vor schimba nivelul de consum datorită pachetului de compensare pe care îl vor primi.

Impactul asupra emisiilor de GES

Emisiile de GES asociate cu scăderea consumului de gaze naturale nu ar fi semnificative: 1 236 Mg anual. Dacă se implementează o politică de compensare, scăderea va fi de aproximativ 500-600 de tone de CO₂ anual. Dacă măsura de protecție prevede compensarea gospodăriilor nu numai în cazul majorării TVA, ci și pentru toate gospodăriile care cheltuiesc mai mult de 3% din venitul disponibil (10% în cazul gătitului și încălzirii luate împreună), emisiile de GES ar crește cu aproximativ 516 mg anual din cauza creșterii consumului în gospodăriile mai sărace.

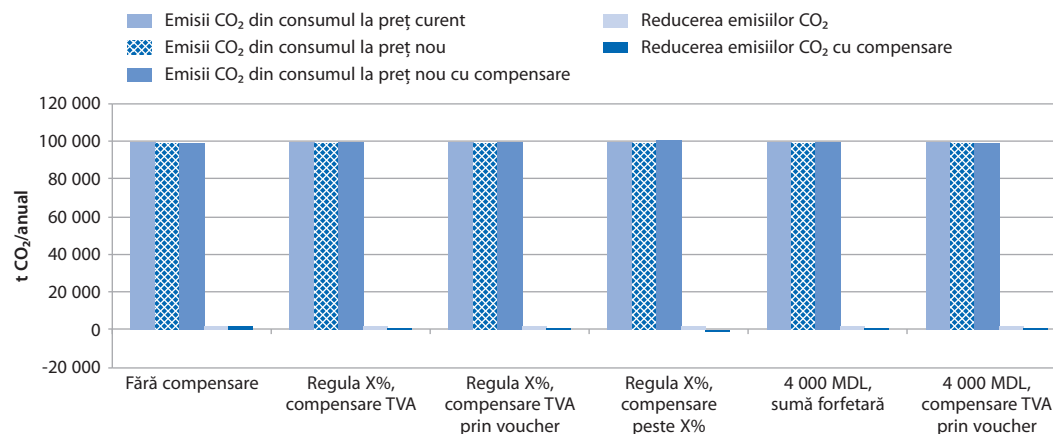
Tabelul 5.12. Impactul reformei subvențiilor în sectorul gazelor asupra emisiilor de GES în diferite scenarii, tCO₂ anual

Scenariu	Fără compensare	Regula X%, compensarea TVA în numerar	Regula X%, compensarea TVA cu voucher	Regula X%, compensarea peste X% în numerar	4 000 MDL, suma forfetară în numerar	4 000 MDL, compensarea TVA cu voucher
Emisiile CO ₂ din consum la prețul curent	99 790	99 790	99 790	99 790	99 790	99 790
Emisiile CO ₂ din consum la preț nou	98 554	98 554	98 554	98 554	98 554	98 554
Emisiile CO ₂ din consum la preț nou, cu compensare	98 554	99 202	99 202	100 306	99 255	99 148
Scăderea emisiilor de CO ₂	1 236	1 236	1 236	1 236	1 236	1 236
Scăderea emisiilor de CO ₂ , cu compensare	1 236	588	588	-516	535	642

Sursa: Calulele autorilor bazate pe model.

Tabelul 5.12 și Figura 5.10 ilustrează impactul reformei asupra emisiilor de GES în toate scenariile.

Figura 5.10. Impactul reformei subvențiilor în sectorul gazelor asupra emisiilor de GES în diferite scenarii, tCO₂ anual



Sursa: Calulele autorilor bazate pe model.

Impactul asupra bugetului public

Creșterea cotei TVA pentru consumul de gaze naturale ar duce la creșterea veniturilor bugetare. Veniturile bugetare vor crește cu 222 milioane MDL anual. Costurile de compensare ar varia de la 100 la 301 milioane MDL anual, în funcție de scenariul de compensare. Costurile administrative de repartizare a compensațiilor ar fi cele mai mari, în cazul compensării în numerar și ar însuma 66 milioane MDL anual.

În cazul distribuirii sumei forfetare în numerar, costurile administrative ar ajunge la 31 milioane MDL anual, în timp ce, în cazul voucherelor, acestea ar ajunge la 5 milioane MDL anual.

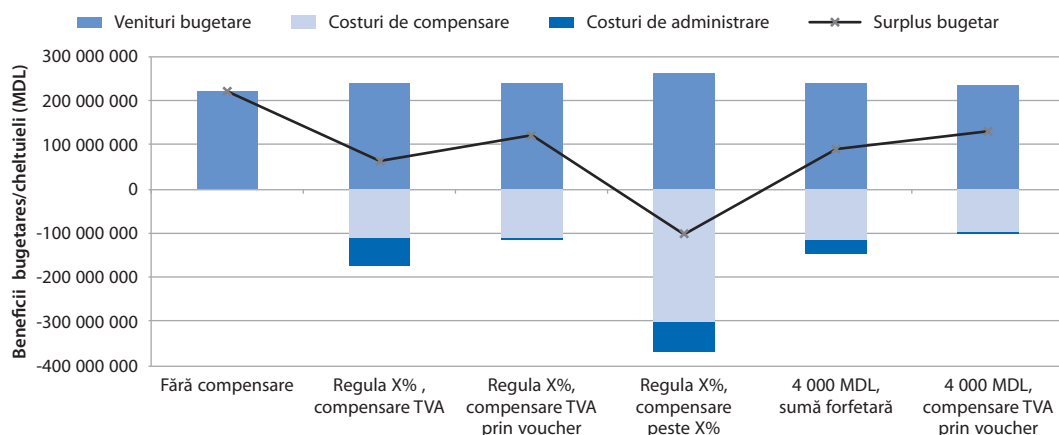
În toate cazurile, cu excepția unuia dintre ele, excedentul bugetar rezultat din majorarea TVA la gazele naturale ar varia de la 63 milioane la 131 milioane MDL. Într-un singur caz (scenariul 3) cheltuielile vor fi mai mari ca veniturile din buget. Tabelul 5.13 și Figura 5.11 ilustrează impactul asupra bugetului în toate scenariile.

Tabelul 5.13. Impactul reformei subsidiilor în sectorul gazelor asupra bugetului public în diferite scenarii, MDL anual

Scenariu (nu doar)	Fără compensare	Regula X%, compensarea TVA în numerar	Regula X%, compensarea TVA cu voucher	Regula X%, compensarea peste X% în numerar	4 000 MDL, suma forfetară în numerar	4 000 MDL, compensarea TVA cu voucher
Venituri bugetare	222 107 322	237 651 104	237 651 104	262 774 386	238 605 514	236 214 929
Costuri de compensare	0	-111 032 762	-111 032 762	-300 837 781	-117 746 352	-100 018 799
Costuri de administrare	0	-63 255 290	-5 271 274	-66 057 117	-30 851 667	-5 141 945
Excedent bugetar	222 107 322	63 363 051	121 347 067	-104 120 512	90 007 495	131 054 185

Sursa: Calulele autorilor bazate pe model.

Figura 5.11. Impactul reformei subsidiilor în sectorul gazelor asupra bugetului public – venituri, cheltuieli și surplus de pe urma reformei pentru diferite scenarii, MDL



Sursa: Calculul autorilor bazat pe model.

Impactul social

Impactul social al majorării ratei TVA este semnificativ. Creșterea prețului pentru utilizatorul final va duce la o creștere a cheltuielilor gospodăriilor populației pentru gazele naturale. Costurile medii din factură ar crește de la 285 la 313 MDL pe lună, ceea ce reprezintă o creștere de 9,7%. Compensația va scădea cota facturii, în funcție de scenariul

Tabelul 5.14. Impactul social al reformei subvențiilor – Ponderea costurilor la gaze naturale din venitul disponibil al gospodăriei în diferite scenarii, %

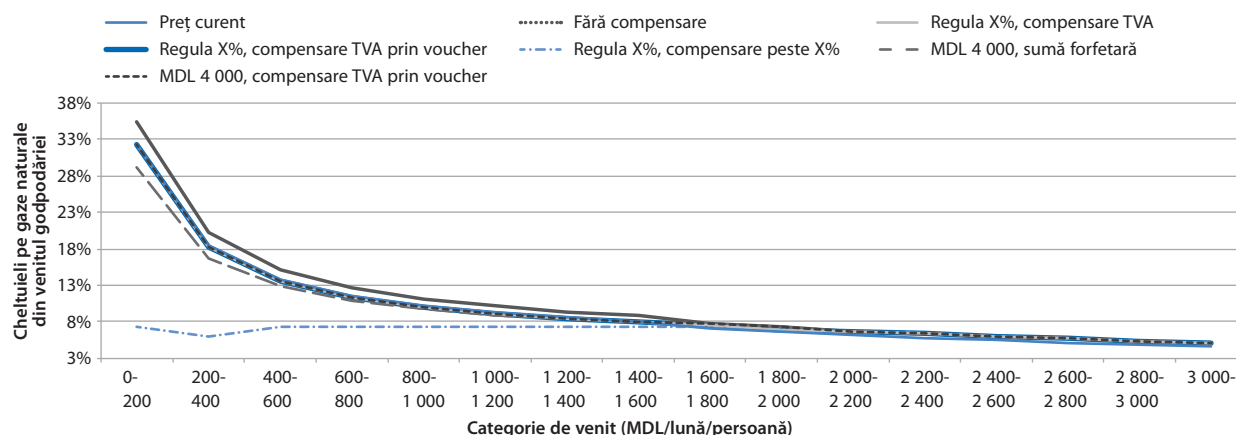
Venitul gospodăriei pe cap de locuitor	Scenariu						
	Prețului curent	Fără compensare	Regula X%, compensarea TVA în numerar	Regula X%, compensarea TVA cu voucher	Regula X%, compensarea peste X% în numerar	4 000 MDL, suma forfetară în numerar	4 000 MDL, compensarea TVA cu voucher
0-200	32.3%	35.5%	32.3%	32.3%	7.4%	29.2%	32.3%
200-400	18.5%	20.3%	18.2%	18.2%	6.0%	16.7%	18.2%
400-600	13.8%	15.2%	13.6%	13.6%	7.4%	12.8%	13.6%
600-800	11.5%	12.7%	11.4%	11.4%	7.4%	10.9%	11.4%
800-1 000	10.2%	11.1%	10.0%	10.0%	7.4%	9.7%	10.0%
1 000-1 200	9.2%	10.1%	9.1%	9.1%	7.4%	8.9%	9.1%
1 200-1 400	8.6%	9.4%	8.4%	8.4%	7.4%	8.4%	8.4%
1 400-1 600	8.1%	8.8%	8.0%	8.0%	7.4%	7.9%	7.9%
1 600-1 800	7.2%	7.8%	7.5%	7.5%	7.3%	7.8%	7.8%
1 800-2 000	6.6%	7.2%	7.0%	7.0%	7.2%	7.2%	7.2%
2 000-2 200	6.1%	6.7%	6.7%	6.7%	6.7%	6.7%	6.7%
2 200-2 400	5.8%	6.3%	6.3%	6.3%	6.3%	6.3%	6.3%
2 400-2 600	5.4%	6.0%	6.0%	6.0%	6.0%	6.0%	6.0%
2 600-2 800	5.2%	5.7%	5.7%	5.7%	5.7%	5.7%	5.7%
2 800-3 000	4.9%	5.4%	5.4%	5.4%	5.4%	5.4%	5.4%
3 000-	4.7%	5.2%	5.2%	5.2%	5.2%	5.2%	5.2%

Sursa: Calculul autorilor bazat pe model.

propus. Politica de compensare a TVA (Scenariul 1 și 2) are un impact relativ limitat asupra ponderii costurilor la gazele naturale în veniturile disponibile ale gospodăriilor vulnerabile. Acest lucru se datorează faptului că măsura de compensare face ca situația unor astfel de familii să fie similară cu cea dinaintea majorării TVA.

Dacă se alege plata forfetară, cele mai sărace familii se vor bucura de o reducere mai mare a costurilor la gazele naturale ca o parte din venitul disponibil al gospodăriei. Familiile vulnerabile beneficiază cel mai mult în cazul scenariului 3, când se calculează compensația pentru a menține ponderea costurilor la un nivel care să nu depășească 7,4% din venitul disponibil al gospodăriei. Rezultatele sunt prezentate în Tabelul 5.14 și Figura 5.12.

Figura 5.12. Impactul social al reformei subvențiilor – Ponderea cheltuielilor la gaze naturale din venitul disponibil al gospodăriei în diferite scenarii, %

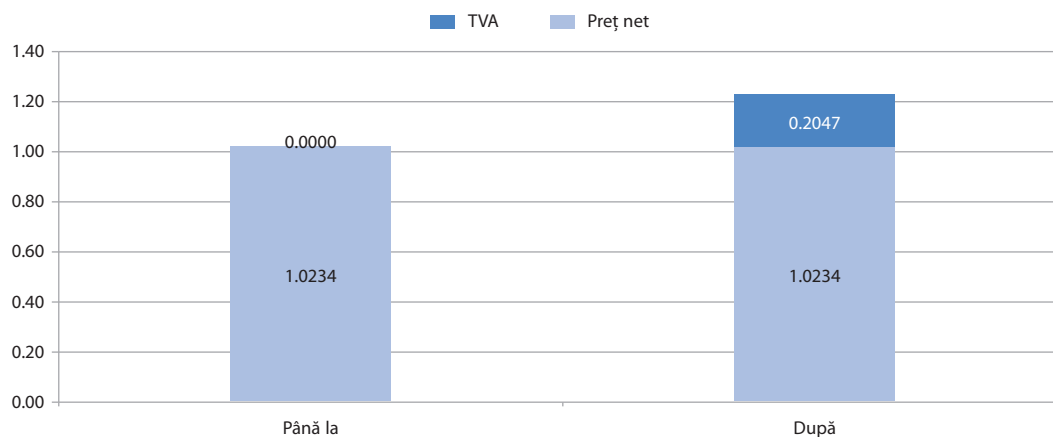


Sursa: Calculele autorilor bazate pe model.

5.2.3. Încălzirea

Simulările modelului arată impactul creșterii cotei TVA asupra prețului utilizatorului final la încălzire, consumul de energie termică și nivelul emisiilor de GES. Rezultatele modelului oferă, de asemenea, o imagine asupra impactului creșterii ratei TVA asupra economiei, bugetului public și în termeni de efecte sociale.

Figura 5.13. Impactul reformei subvențiilor asupra prețului pentru utilizatorii finali la încălzire, MDL



Sursa: Calculele autorilor bazate pe model.

Impactul asupra prețului pentru utilizatorii finali

Prețul mediu brut pentru utilizatorul final ar crește de la 1.0234 la 1.2281 MDL/kWh. Aceasta reprezintă o creștere de 20% față de valoarea actuală.

Impactul asupra emisiilor de GES

Emisiile de GES asociate cu scăderea consumului energiei termice nu ar fi semnificative: 2 066 tone de CO₂ anual. Dacă se aplică o politică de compensare, scăderea va fi de aproximativ 600 tone de CO₂ anual, pe când în cazul compensării, nu doar pentru TVA, ci și pentru toate gospodăriile care consumă căldură cu un cost mai mare de 15% din venitul disponibil al gospodăriei, creșterea ar fi de aproximativ 224 tone de CO₂ anual datorită creșterii consumului de către gospodăriile mai sărace.

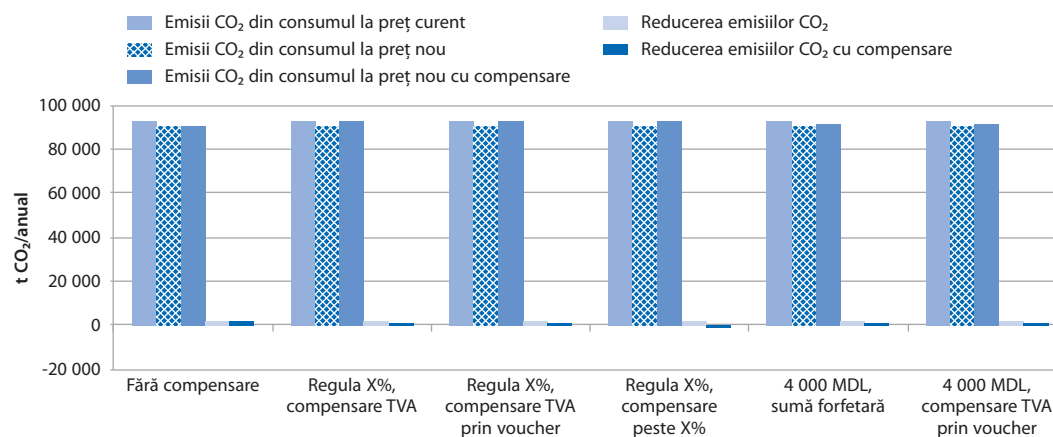
Tabelul 5.15 și Figura 5.14 ilustrează impactul asupra emisiilor de GES pentru toate scenariile.

Tabelul 5.15. Impactul reformei subsidiilor în sectorul termic asupra emisiilor de GES în diferite scenarii, tCO₂ anual (TVA 20%)

Scenariu	Fără compensare	Regula X%, compensarea TVA în numerar	Regula X%, compensarea TVA cu voucher	Regula X%, compensarea peste X% în numerar	4 000 MDL, suma forfetară în numerar	4 000 MDL, compensarea TVA cu voucher
Emisiile CO ₂ din consum la prețul curent	93 063	93 063	93 063	93 063	93 063	93 063
Emisiile CO ₂ din consum la preț nou	90 997	90 997	90 997	90 997	90 997	90 997
Emisiile CO ₂ din consum la preț nou, cu compensare	90 997	92 467	92 467	93 287	91 792	91 707
Scăderea emisiilor de CO ₂	2 066	2 066	2 066	2 066	2 066	2 066
Scăderea emisiilor de CO ₂ , cu compensare	2 066	596	596	-224	1 272	1 356

Sursa: Calulele autorilor bazate pe model.

Figura 5.14. Impactul reformei subsidiilor în sectorul termic asupra emisiilor de GES în diferite scenarii, tCO₂ anual



Sursa: Calulele autorilor bazate pe model.

Tabelele 5.16 și 5.17 prezintă impactul creșterii reduse a TVA asupra emisiilor de GES în toate scenariile.

Emisiile de GES asociate cu scăderea consumului de energie termică ar fi: 826 tCO₂ anual dacă TVA este majorată la 8% și 517 tCO₂ anual dacă TVA crește la 5%. Dacă se aplică o politică de compensare, scăderea în cazul unei majorări la 8% a TVA va fi de la 340 la 547 tCO₂ anual. În cazul compensării nu numai a TVA, dar și a cheltuielilor pentru toate gospodăriile care consumă căldură la un cost mai mare de 15% din venitul disponibil al gospodăriei, creșterea va fi de 734 tCO₂ anual datorită creșterii consumului în gospodăriile mai sărace. În cazul majorării cu 5% a TVA, scăderea emisiilor de GES se va realiza în intervalul 213-342 tCO₂ anual, în timp ce în cazul compensării nu numai TVA, ci și a cheltuielilor pentru toate gospodăriile care consumă căldură la un cost mai mare de 15% din venitul disponibil al gospodăriei, creșterea va fi de 880 tCO₂ anual datorită creșterii consumului în gospodăriile mai sărace. Toate aceste reduceri nu reprezintă o scădere semnificativă a emisiilor de CO₂.

Tabelul 5.16. Impactul reformei subsidiilor în sectorul termic asupra emisiilor de GES în diferite scenarii, tCO₂ anual (TVA 8%)

Scenariu	Fără compensare	Regula X%, compensarea TVA în numerar	Regula X%, compensarea TVA cu voucher	Regula X%, compensarea peste X% în numerar	4 000 MDL, suma forfetară în numerar	4 000 MDL, compensarea TVA cu voucher
Emisiile CO ₂ din consum la prețul curent	93 063	93 063	93 063	93 063	93 063	93 063
Emisiile CO ₂ din consum la preț nou	92 237	92 237	92 237	92 237	92 237	92 237
Emisiile CO ₂ din consum la preț nou, cu compensare	92 237	92 724	92 724	93 797	92 551	92 516
Scăderea emisiilor de CO ₂	826	826	826	826	826	826
Scăderea emisiilor de CO ₂ , cu compensare	826	340	340	-734	512	547

Sursa: Calculele autorilor bazate pe model.

Tabelul 5.17. Impactul reformei subsidiilor în sectorul termic asupra emisiilor de GES în diferite scenarii, tCO₂ anual (TVA 5%)

Scenariu	Fără compensare	Regula X%, compensarea TVA în numerar	Regula X%, compensarea TVA cu voucher	Regula X%, compensarea peste X% în numerar	4 000 MDL, suma forfetară în numerar	4 000 MDL, compensarea TVA cu voucher
Emisiile CO ₂ din consum la prețul curent	93 063	93 063	93 063	93 063	93 063	93 063
Emisiile CO ₂ din consum la preț nou	92 547	92 547	92 547	92 547	92 547	92 547
Emisiile CO ₂ din consum la preț nou, cu compensare	92 547	92 850	92 850	93 944	92 743	92 721
Scăderea emisiilor de CO ₂	517	517	517	517	517	517
Scăderea emisiilor de CO ₂ , cu compensare	517	213	213	-880	320	342

Sursa: Calculele autorilor bazate pe model.

Impactul asupra bugetului public

Creșterea cotei TVA pentru consumul de energie termică ar duce la creșterea veniturilor bugetare. Veniturile bugetare vor crește cu 480 milioane MDL anual. Costurile de compensare ar varia de la 166 la 553 milioane MDL anual, în funcție de scenariul de compensare. Cheltuielile administrative de repartizare a compensațiilor ar fi cele mai mari în cazul compensării în numerar și ar însuma 45 milioane MDL anual. În ceea ce privește repartizarea forfetară în numerar, costurile administrative ar însuma 11 milioane MDL anual, pe când în cazul voucherelor, acestea ar fi de 4 milioane MDL anual.

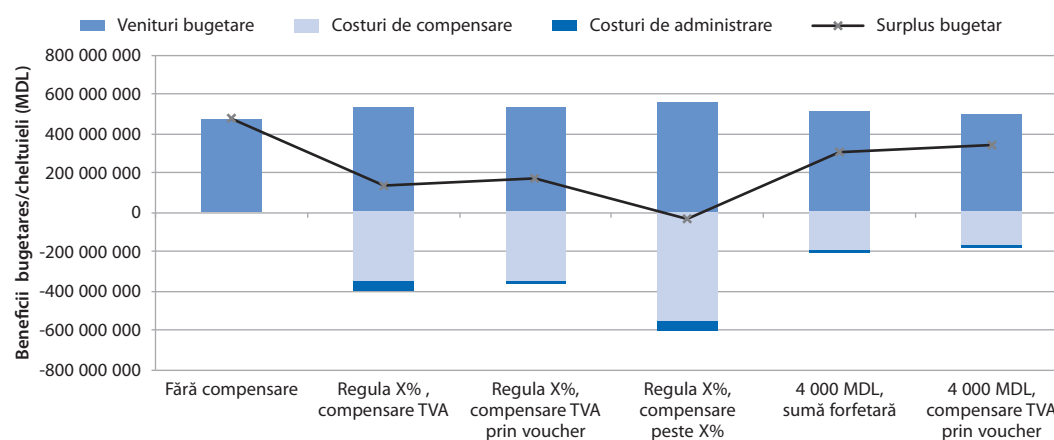
În toate cazurile, cu excepția unuia, excedentul bugetar care va rezulta din majorarea TVA, ar fi semnificativ, de la 134 milioane la 338 milioane MDL. Într-unul din cazuri (scenariul 3), veniturile bugetare vor fi mai mici decât cheltuielile bugetare. Tabelul 5.18 și Figura 5.15 ilustrează impactul asupra bugetului în toate scenariile.

Tabelul 5.18. Impactul reformei subsidiilor în sectorul termic asupra bugetului public în diferite scenarii, MDL anual (TVA 20%)

Scenariu	Fără compensare	Regula X%, compensarea TVA în numerar	Regula X%, compensarea TVA cu voucher	Regula X%, compensarea peste X% în numerar	4 000 MDL, suma forfetară în numerar	4 000 MDL, compensarea TVA cu voucher
Venituri bugetare	480 863 350	533 443 560	533 443 560	562 772 520	509 276 999	506 261 545
Costuri de compensare	0	-353 391 635	-353 391 635	-553 171 605	-187 150 100	-166 249 357
Costuri de administrare	0	-45 457 807	-3 788 151	-45 457 807	-11 289 260	-1 881 543
Excedent bugetar	480 863 350	134 594 117	176 263 774	-35 856 893	310 837 639	338 130 645

Sursa: Calculele autorilor bazate pe model.

Figura 5.15. Impactul reformei subsidiilor în sectorul termic asupra bugetului public – venituri, cheltuieli și surplus de pe urma reformei pentru diferite scenarii, MDL



Sursa: Calculele autorilor bazate pe model.

Tabelele 5.19 și 5.20 prezintă impactul creșterii reduse a TVA asupra bugetului public în toate scenariile.

Veniturile bugetare vor crește cu 195 milioane MDL anual în cazul majorării la cota de 8% a TVA și a 123 milioane MDL anual în cazul majorării la cota de 5% a TVA. Costurile compensației ar varia de la 75 la 384 milioane MDL anual, în funcție de scenariul de compensare pentru o majorare a TVA la 8% și de 41 la 346 milioane MDL anual, în funcție de scenariul de compensare pentru o majorare a TVA la 5%.

Costurile administrative de repartizare a compensațiilor ar fi cele mai mari în cazul compensării în numerar și ar însuma 38 milioane MDL anual. În ceea ce privește repartizarea forfetară în numerar, costurile administrative ar însuma 11 milioane MDL anual, în timp ce în cazul voucherilor ar constitui 3 milioane MDL anual.

În toate scenariile (cu excepția unuia), excedentul bugetar care va rezulta din majorarea TVA ar fi pozitiv, de la 56 la 136 milioane MDL în cazul majorării TVA la 8% și de la 21 la 85 milioane MDL în cazul unei TVA de 5%. Într-un singur caz (scenariul 3), venitul bugetar va fi mai mic decât cheltuielile bugetare.

Tabelul 5.19. **Impactul reformei subsidiilor în sectorul termic asupra bugetului public în diferite scenarii, MDL anual (TVA 8%)**

Scenariu	Fără compensare	Regula X%, compensarea TVA în numerar	Regula X%, compensarea TVA cu voucher	definiția X%, compensarea peste X% în numerar	4 000 MDL, suma forfetară în numerar	4 000 MDL, compensarea TVA cu voucher
Venituri bugetare	195 301 085	210 964 995	210 964 995	245 528 817	205 421 028	204 297 536
Costuri de compensare	0	-116 760 603	-116 760 603	-384 437 870	-74 860 040	-66 215 113
Costuri de administrare	0	-37 817 990	-3 151 499	-37 817 990	-11 289 260	-1 881 543
Excedent bugetar	195 301 085	56 386 403	91 052 893	-176 727 043	119 271 728	136 200 879

Sursa: Calulele autorilor bazate pe model.

Tabelul 5.20. **Impactul reformei subsidiilor în sectorul termic asupra bugetului public în diferite scenarii, MDL anual (TVA 5%)**

Scenariu	Fără compensare	Regula X%, compensarea TVA în numerar	Regula X%, compensarea TVA cu voucher	Regula X%, compensarea peste X% în numerar	4 000 MDL, suma forfetară în numerar	4 000 MDL, compensarea TVA cu voucher
Venituri bugetare	122 525 013	132 014 820	132 014 820	166 235 650	128 659 131	127 975 827
Costuri de compensare	0	-72 969 722	-72 969 722	-345 909 237	-46 787 525	-41 370 337
Costuri de administrare	0	-37 817 990	-3 151 499	-37 817 990	-11 289 260	-1 881 543
Excedent bugetar	122 525 013	21 227 108	55 893 599	-217 491 577	70 582 346	84 723 947

Sursa: Calulele autorilor bazate pe model.

Impactul social

Impactul social al majorării ratei TVA este semnificativ. Creșterea prețului pentru utilizatorul final ar determina o creștere a cheltuielilor gospodăriilor pentru încălzire. Costurile medii din factură ar crește de la 704 la 826 MDL pe lună. Ponderea facturii în veniturile gospodăriilor ar crește de la 19,1% la 22,4%. Compensarea ar duce la scăderea cotei facturii, în funcție de scenariul propus. Compensarea TVA (Scenariul 1 și 2) are un impact relativ limitat asupra ponderii costurilor de încălzire în veniturile disponibile ale gospodăriei familiilor vulnerabile. Acest lucru se datorează faptului că pachetul de compensare face ca situația unor astfel de familii să fie similară cu cea dinaintea majorării TVA.

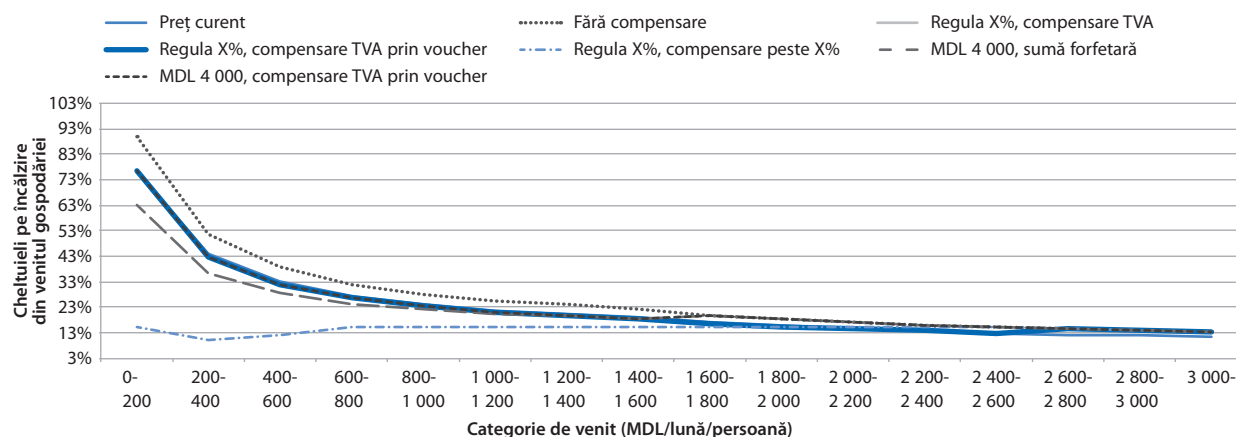
În cazul plăților forfetare, cele mai sărace familii se vor bucura de o scădere mai mare a ponderii costurilor energiei termice în venitul disponibil. Familiile vulnerabile ar beneficia cel mai mult în scenariul 3, unde se calculează compensarea pentru a menține ponderea costurilor la un nivel care să nu depășească 15% din venitul disponibil al gospodăriei. Rezultatele sunt prezentate în Tabelul 5.21 și Figura 5.16.

Tabelul 5.21. Impactul social al reformei subvențiilor – Ponderea cheltuielilor pentru energia termică din venitul disponibil al gospodăriei în diferite scenarii, % (TVA 20%)

Venitul gospodăriei pe cap de locuitor	Scenariu						
	Prețul curent	Fără compensare	Regula X%, compensarea TVA în numerar	Regula X%, compensarea TVA cu voucher	Regula X%, compensarea peste X% în numerar	4 000 MDL, suma forfetară în numerar	4 000 MDL, compensarea TVA cu voucher
0-200	76.5%	89.8%	76.5%	76.5%	15.0%	63.2%	76.5%
200-400	43.7%	51.3%	42.3%	42.3%	10.1%	36.0%	42.3%
400-600	32.8%	38.5%	31.8%	31.8%	11.8%	28.3%	31.8%
600-800	27.3%	32.1%	26.5%	26.5%	15.0%	24.4%	26.5%
800-1 000	24.0%	28.2%	23.3%	23.3%	15.0%	22.1%	23.3%
1 000-1 200	21.9%	25.7%	21.2%	21.2%	15.0%	20.6%	21.2%
1 200-1 400	20.3%	23.8%	19.7%	19.7%	15.0%	19.4%	19.7%
1 400-1 600	19.1%	22.4%	18.5%	18.5%	15.0%	18.6%	18.5%
1 600-1 800	17.0%	20.0%	16.5%	16.5%	15.0%	20.0%	20.0%
1 800-2 000	15.7%	18.4%	15.2%	15.2%	15.0%	18.4%	18.4%
2 000-2 200	14.6%	17.1%	14.6%	14.6%	15.0%	17.1%	17.1%
2 200-2 400	13.7%	16.1%	13.7%	13.7%	15.0%	16.1%	16.1%
2 400-2 600	12.9%	15.2%	12.9%	12.9%	15.0%	15.2%	15.2%
2 600-2 800	12.3%	14.4%	14.4%	14.4%	14.4%	14.4%	14.4%
2 800-3 000	11.7%	13.8%	13.8%	13.8%	13.8%	13.8%	13.8%
3 000-	11.2%	13.2%	13.2%	13.2%	13.2%	13.2%	13.2%

Sursa: Calculele autorilor bazate pe model.

Figura 5.16. Impactul social al reformei subvențiilor – Ponderea cheltuielilor pentru încălzirea centralizată din venitul disponibil al gospodăriei în diferite scenarii, %



Sursa: Modelul.

Tabelele 5.22 și 5.23 prezintă impactul creșterii reduse a TVA asupra ponderii costurilor pentru electricitate în venitul disponibil al gospodăriei în diferite scenarii. Această comparație se efectuează pentru venitul gospodăriilor cărora le revine 1 600-1 800 MDL/lună pe cap de locuitor. Așa cum am menționat mai sus, acest interval a fost ales deoarece este un venit mediu în Chișinău și în Bălți. Rezultatele sunt similare, indiferent de creșterea TVA (o creștere a ponderii costurilor la încălzire în scenariul venitului disponibil al gospodăriei de la 15% la 18%), cu excepția scenariului fără compensare. Acest lucru se datorează faptului că majorarea TVA este compensată cu măsuri de protecție.

Tabelul 5.22. **Impactul social al reformei subvențiilor – Ponderea cheltuielilor pentru încălzire din venitul disponibil al gospodăriei în diferite scenarii, % (TVA 8%)**

Venitul gospodăriei pe cap de locuitor	Scenariu						
	Prețul curent	Fără compensare	Regula X%, compensarea TVA în numerar	Regula X%, compensarea TVA cu voucher	Regula X%, compensarea peste X% în numerar	4 000 MDL, suma forfetară în numerar	4 000 MDL, compensarea TVA cu voucher
1 600-1 800	17,0%	18,2%	16,8%	16,8%	15,0%	18,2%	18,2%

Sursa: Calulele autorilor bazate pe model.

Tabelul 5.23. **Impactul social al reformei subvențiilor – Ponderea cheltuielilor pentru încălzire din venitul disponibil al gospodăriei în diferite scenarii, % (TVA 5%)**

Venitul gospodăriei pe cap de locuitor	Scenariu						
	Prețul curent	Fără compensare	Regula X%, compensarea TVA în numerar	Regula X%, compensarea TVA cu voucher	Regula X%, compensarea peste X% în numerar	4 000 MDL, suma forfetară în numerar	4 000 MDL, compensarea TVA cu voucher
1 600-1 800	17,0%	17,8%	16,9%	16,9%	15,0%	17,8%	17,8%

Sursa: Calulele autorilor bazate pe model.

Analiza comparativă a rezultatelor modelării este prezentată în capitolul final al raportului. Cele mai importante constatări și concluzii sunt oferite spre examinare Guvernului Republicii Moldova.

Note

1. Alternativa ar fi implementarea unui sistem simplificat care utilizează un proxy pentru verificarea veniturilor (adică un număr de persoane angajate în gospodărie) și pentru pragurile consumului de energie. În acest caz, furnizorul de energie primește un set de condiții care ar permite compensarea TVA. Furnizorul de energie emite o factură scutită de TVA, iar autoritatea responsabilă a Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale efectuează o verificare aleatorie. Aceasta metodă este similară sistemului britanic de compensare a TVA.

2. Similar scenariului 2, poate fi introdus un sistem simplificat. Furnizorul de energie primește un set de condiții care ar permite compensarea TVA. Aceste condiții ar putea include o analiză a gospodăriei (adică un număr de persoane angajate în gospodărie, o reprezentare a definiției sărăciei de 4 000 MDL) sau emiterea unui certificat din partea autorității fiscale care să confirme venitul gospodăriei sub 4 000 MDL. Ulterior, furnizorul de energie eliberează o factură scutită de TVA.
3. Datele pentru Spania au fost folosite ca proxy, așa cum se specifică în Asche, F. et al. (2001).

Referințe

- Asche, F. et al. (2001), *Impozitele energetice și cererea la gaze naturale în țările UE*, Document de lucru CESifo No. 516, Centrul de Studii Economice și Institutul Ifo pentru Cercetări Economice, München. www.cesifo-group.de/DocDL/cesifo_wp516.pdf.
- Carbon Trust (2013), *Factori de conversie: Actualizări ale conversiei energiei și carbonului – 2013*, Raport tehnic. Carbon Trust, Londra. <https://www.carbontrust.com/resources/guides/carbon-footprinting-and-reporting/conversion-factors/>.
- Caterina Ruggeri Laderchi, Anne Olivier, și Chris Trimble (2013), *Act de echilibru: Reducerea subvențiilor pentru energie protejând accesibilitatea*, Washington, DC: banca Mondială. doi: 10.1596/978-0-8213-9803-6 Licență: Creative Commons Attribution CC BY 3.0. <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/12296/9780821397893.pdf;sequence=7>.
- DEFRA (2016), *Raport cu privire la gazele cu efect de seră – Factori de conversie 2016*, Departamentul pentru Mediu, Alimentație și Afaceri Rurale din Regatul Unit, Londra. <https://www.gov.uk/government/publications/greenhouse-gas-reporting-conversion-factors-2016>.

Capitolul 6

Concluzii și recomandări pentru Moldova

Acest capitol prezintă concluziile și recomandările care rezultă din această analiză. Propune cele mai bune scenarii de politică care pot fi luate în considerare de Guvernul Republicii Moldova pentru a avansa la capitolul reformei subvențiilor energetice în țară.

6.1. Concluzii

Reformarea subvențiilor energetice în Moldova, prin majorarea taxei de valoare adăugată (TVA) la standardul de 20% pentru energie electrică, gaze naturale și energie termică centralizată, va aduce venituri bugetare importante și va avea un impact socio-economic semnificativ. Aceste efecte au fost luate în considerare datorită celor cinci măsuri de compensare care ar putea fi aplicate pentru a proteja gospodăriile vulnerabile. Aceste măsuri includ:

- **Scenariul 0:** Fără compensații pentru gospodăriile sărace;
- **Scenariul 1:** Testarea venitului (regula X%), compensarea TVA în numerar;
- **Scenariul 2:** Testarea venitului (regula X%), compensarea TVA cu voucher;
- **Scenariul 3:** Testarea venitului (regula X%), compensarea în numerar peste Y% din cheltuielile de energie din venitul disponibil al gospodăriei;
- **Scenariul 4:** Definiția sărăciei 4 000 MDL, suma forfetară;
- **Scenariul 5:** Definiția sărăciei 4 000 MDL, compensarea TVA cu voucher.

Analiza cu privire la impactul reformei asupra mediului, care a fost abordată în acest studiu, în special în ceea ce privește emisiile de gaze cu efect de seră (GES), prezintă o influență limitată în comparație cu nivelul actual al emisiilor din acest sector. De fapt, Scenariul 3 (compensarea costurilor în numerar peste X% din venitul disponibil al gospodăriei) ar avea chiar un impact negativ asupra emisiilor de GES din cauza creșterii consumului total de energie.

Experiența arată că cea mai simplă măsură de protecție socială de implementat (administrativ) este un sistem de vouchere care va compensa gospodăriile sărace pentru o creștere a cotei TVA. Acest scenariu are (aproape) cele mai mici costuri administrative. Nivelul costurilor administrative reprezintă un factor important având în vedere numărul de persoane care vor avea nevoie de sprijin în cazul implementării reformei. Studiul estimează că vor fi necesare măsuri de compensare pentru a acoperi aproximativ 60% din gospodăriile care beneficiază de servicii în cazul energiei electrice, 60% în cazul gazelor naturale și chiar 70% în cazul încălzirii. Dacă venitul gospodăriilor va crește în viitor, numărul persoanelor care vor avea nevoie de sprijin va scădea.

Scenariul 5 (stabilirea arbitrară a nivelului de venit care se va califica pentru compensații din partea statului) la fel are costuri administrative reduse. Acest scenariu este chiar mai simplu de implementat, deoarece necesită mai puțină activitate administrativă în ceea ce privește testarea cheltuielilor; totuși ar putea fi mai dificil de implementat din punct de vedere social, întrucât cheltuielile pentru energie nu au fost testate.

6.2. Selectarea măsurilor optime de protecție socială

Sectorul energiei electrice

Tabelul 5.12 prezintă o comparație și o evaluare globală a celor 5 măsuri principale de protecție în sectorul energiei electrice, discutate în acest raport. Aceste criterii sunt evaluate în baza a 5 criterii:

- Impactul asupra bugetului public (în termeni monetari);
- Impactul asupra bugetului public (din punct de vedere a calității);
- Ușurința gestionării măsurilor de protecție;

- Nivelul de protecție oferit de măsură pentru familiile vulnerabile;
- Legătura măsurii de protecție socială cu consumul de energie;
- Stimularea implementării măsurilor de eficiență energetică (EE).

Fiecare criteriu este evaluat printr-un simbol „+” și „-”, ceea ce reprezintă un impact pozitiv sau negativ. Un semn unic indică un impact redus, două semne – reprezintă un impact mediu, iar trei semne – un impact mare. Semnele sunt apoi rezumate și prezintă evaluarea globală.

Această evaluare complexă, multicriterială demonstrează că **cea mai eficientă măsură de a fi implementată este „Testarea venitului (regula X%), compensarea TVA în voucher”** urmată de „Definiția sărăciei 4 000 MDL, compensarea TVA cu voucher”. „Definiția sărăciei prin 4 000 MDL, compensare sumă-forfetară” are o serie de avantaje, cea mai promițătoare fiind aceea că suma forfetară poate fi utilizată ca un imbold pentru stimularea măsurilor de eficiență energetică. Pe de altă parte, acest scenariu va avea un impact redus asupra bugetului public, deoarece fondurile publice vor fi cheltuite pe măsurile de protecție (177 milioane MDL, față de 255 milioane MDL pentru scenariul „Testarea venitului, compensarea TVA cu voucher”).

O creștere a ratei TVA la electricitate va fi cea mai simplă măsură de a fi implementată. Motivul este consumul relativ scăzut și impactul redus asupra veniturilor gospodăriei, prin urmare, compensația este relativ ieftină. În timp ce excedentul bugetar al acestei măsuri nu este cel mai semnificativ (aproximativ 250 milioane MDL anual), având în vedere și celelalte criterii, acest scenariu rămâne a fi pe locul întâi.

Tabelul 6.1. Evaluarea comparativă a scenariilor de protecție socială în sectorul energiei electrice

Scenariu	Fără compensare	Testarea venitului, compensarea TVA în numerar	Testarea venitului, compensarea TVA cu voucher	Testarea venitului, compensarea peste 6% în numerar	Definiția sărăciei 4 000 MDL, suma forfetară în numerar	Definiția sărăciei 4 000 MDL, compensarea TVA cu voucher
Impact asupra bugetului public (MDL)	545 699 462	112 119 902	254 861 200	-54 482 185	176 784 930	283 396 347
Impact asupra bugetului public (calitativ)	+++	+	++	-	+	++
Ușurința gestionării măsurii	+++	-	++	-	+	++
Nivelul de protecție oferit de măsură pentru familiile vulnerabile	---	++	++	+++	++	++
Legătura măsurii de protecție socială cu consumul de energie	---	+	+	++	-	-
Stimularea implementării măsurilor de eficiență energetică (EE)	+	-	-	-	+	-
Evaluarea generală	-/+	+++	+++++	+++	+++	+++++

Notă: + = impact pozitiv; - = impact negativ.

În ceea ce privește alegerea cotei TVA (20% sau redusă), Tabelul 6.2 oferă o evaluare a modului în care cele trei rate analizate (5%, 8% și 20%) sunt comparate cu principalele criterii de evaluare.

Tabelul 6.2. Evaluarea comparativa a ratei TVA

Rata TVA	20%	8%	5%
Venit bugetar [MDL anual]	594 232 440	236 949 633	148 524 297
Costuri de compensare [MDL anual]	-326 394 759	-114 757 473	-72 600 738
Costuri de administrare [MDL anual]	-12 976 482	-11 527 508	-11 527 508
Excedent bugetar [MDL anual]	254 861 200	110 664 652	64 396 051
Reducerea emisiilor CO ₂ , cu compensare [tCO ₂ anual]	497	232	142
Ponderea costurilor electricității în venitul disponibil al gospodăriei pentru un venit de 1 600-1 800 MDL/lună pe cap de locuitor [%]	5.3%	5.7%	5.5%

Sursa: Modelul.

După cum observăm în această comparație, TVA de 20% generează cel mai ridicat excedent bugetar și impact asupra emisiilor de CO₂. Totuși, costurile de compensare (transferurile sociale) sunt cele mai ridicate pentru această rată: aproape de 3 ori mai mari decât cele pentru TVA de 8% și de 4 ori mai mari ca cele pentru rata TVA de 5%. În consecință, ponderea costurilor pentru electricitate în venitul disponibil al gospodăriei pentru grupul median (cu un venit de 1 600-1 800 MDL/lună pe cap de locuitor) este puțin mai mică decât cota costurilor atât la rata de 8% cât și la cea de 5%. Aceste cote a costurilor sunt caracteristice familiilor cu venituri mai mici, în timp ce în cazul familiilor cu venituri mai mari situația este opusă.

Costurile administrative sunt doar puțin mai mari pentru o rată a TVA de 20%, deoarece compensația pentru TVA de 8% și 5% va acoperi un număr similar de familii (puțin mai multe în cazul ratei de 20%) în timp ce sumele compensațiilor unice vor fi mai mici, ceea ce pe general, nu modifică costurile administrative.

Sectorul gazelor naturale

În același timp, ar fi mai dificilă implementarea unei creșteri a ratei TVA pentru gazele naturale. O parte semnificativă a gazelor naturale este utilizată pentru încălzire, iar ponderea cheltuielilor pentru gazele naturale în venitul disponibil al gospodăriei este semnificativă. Excedentul bugetar de la cel de-al doilea scenariu (testarea venitului, compensarea TVA cu voucher) de aproximativ 121 milioane MDL ar putea și, în mod ideal, ar trebui să fie alocat programelor de eficiență energetică pentru clădirile rezidențiale care reduc consumul de energie pentru încălzire.

După cum a fost menționat mai sus scenariul „Definiția sărăciei 4 000 MDL, suma forfetară” are numeroase avantaje, inclusiv folosirea sumei forfetare ca stimulent pentru implementarea măsurilor de eficiență energetică. Cu toate acestea, acest lucru nu este sigur deoarece nu există nicio garanție că gospodăriile vor utiliza sumele forfetare pentru implementarea acestor măsuri. Prima provocare majoră ține de faptul că măsurile de eficiență energetică sunt dificil de implementat la nivel de apartament, în blocuri cu mai multe apartamente. Oamenii care locuiesc în astfel de clădiri în Moldova nu fac întotdeauna un efort comun pentru a îmbunătăți eficiența energetică în blocurile lor. Prin urmare, implementarea programelor de eficiență energetică pentru clădirile rezidențiale ar putea fi o modalitate mai eficientă de a cheltui excedentul bugetar. A doua provocare este că gospodăriile pot trece la utilizarea altor surse de energie în loc să facă investiții în eficiența energetică. În cazul caselor, oamenii pot folosi lemnul sau cărbunele, în timp ce, în același timp, primesc compensații pentru o majorare a TVA în sectorul gazelor naturale.

La fel ca și în cazul energiei electrice, Tabelul 5.13 oferă o simplă evaluare a scenariilor propuse în sectorul gazelor naturale. Rezultatul general al acestei evaluări este similar cu cel al sectorului energetic. Cea mai bună măsură de implementat este „Testarea venitului, compensarea TVA cu voucher”, urmată de măsura „Definiția sărăciei 4 000 MDL, compensarea TVA cu voucher”.

Tabelul 6.3. Evaluarea comparativă a scenariilor de protecție socială în sectorul gazelor naturale

Scenariu	Fără compensare	Testarea venitului, compensarea TVA în numerar	Testarea venitului, compensarea TVA cu voucher	Testarea venitului, compensarea peste 10% în numerar	Definiția sărăciei 4 000 MDL, suma forfetară în numerar	Definiția sărăciei 4 000 MDL, compensarea TVA cu voucher
Impact asupra bugetului public (MDL)	222 107 322	63 363 051	121 347 067	-104 120 512	90 007 495	131 054 185
Impact asupra bugetului public (calitativ)	+++	+	++	-	+	++
Ușurința gestionării măsurii	+++	-	++	-	+	++
Nivelul de protecție oferit de măsură pentru familiile vulnerabile	---	++	++	+++	++	++
Legătura măsurii de protecție socială cu consumul de energie	---	+	+	++	-	-
Stimularea implementării măsurilor de eficiență energetică (EE)	+	-	-	-	+	-
Evaluarea generală	-/+	+++	+++++	+++	+++	+++++

Notă: + = impact pozitiv; - = impact negativ.

Sectorul de încălzire

Cea mai dificilă politică este implementarea creșterii TVA la încălzire. Motivul ar fi că, costurile energiei termice sunt deja foarte ridicate: de două ori mai mari decât energia din gazele naturale. În același timp, este mult mai dificil pentru utilizatorii finali de a-și controla costurile la energia termică atunci când sunt furnizate de sistemul centralizat de termoficare. Astfel, majorarea prețului la încălzirea centralizată ar face ca consumatorii să ia în considerare în primul rând deconectarea de la rețeaua termică și să nu întreprindă măsuri de eficiență energetică. Aceasta ar duce totuși la o creștere a costurilor unitare a energiei termice și electrice, a cărei producție este legată de încălzire. Prin urmare, se recomandă ca implementarea creșterii TVA pentru încălzire să fie amânată până când venitul disponibil al gospodăriei va crește. După o astfel de creștere, un număr mai mic de persoane din municipiile Chișinău și Bălți vor avea nevoie de sprijin social.

Totuși, dacă se ia o decizie de majorare a TVA la încălzire, cel mai bine este ca această politică să fie implementată în paralel cu un program social și/sau de eficiență energetică. Astfel, scenariul 3 (compensare pentru toate familiile care cheltuiesc mai mult de 15% din venitul gospodăriei pentru energia termică) este interesant chiar dacă are un impact negativ asupra bugetului național. De asemenea, scenariul 2 (compensarea creșterii TVA prin voucher) poate fi implementat dacă excedentul bugetar este utilizat pentru susținerea programelor de eficiență energetică a clădirilor rezidențiale din orașele Chișinău și Bălți.

Analiza arată că această reformă merită realizată, iar politica recomandată este cea sugerată în scenariul 2. Reforma este, de asemenea, justificată din punct de vedere social, deoarece este mai bine să protejăm doar gospodăriile sărace decât toate gospodăriile, inclusiv cele care sunt îndestulate.

6.3. Recomandări principale

Analiza din acest studiu ne demonstrează că reforma subvențiilor energetice cu privire la rata TVA în Moldova merită implementată, deoarece poate genera venituri bugetare semnificative și o scădere (deși modestă) a emisiilor de GES. Cu toate acestea, având în vedere impactul semnificativ al creșterii TVA asupra prețului final al consumatorului și a cheltuielilor gospodăriilor aferente energiei, reforma nu ar trebui pusă în aplicare înainte de instituirea unui sistem fiabil de măsuri de protecție socială.

Analiza indică faptul că mai ușor de implementat ar fi reformele din sectorul de electricitate, urmate de cele din sectorul gazelor naturale. În această etapă, nu se recomandă o creștere a ratei TVA pentru căldură, deoarece prețurile din acest sector sunt deja foarte ridicate în Moldova, iar impactul social va fi semnificativ. Din acest motiv, ar fi mai bine ca reformele din sectorul încălzirii să fie amânate până când veniturile gospodăriilor vor crește.

Rezumând, cele mai optime măsuri de siguranță socială identificate prin intermediul acestei analize, care pot asigura accesibilitatea energiei gospodăriilor vulnerabile, sunt:

- În sectorul energetic: „Testarea venitului, compensarea TVA cu voucher”, urmată de măsura „Definiția sărăciei 4 000 MDL, compensarea TVA cu voucher”;
- În sectorul gazelor naturale: „Testarea venitului, compensarea TVA cu voucher”, urmată de măsura „Definiția sărăciei 4 000 MDL, compensarea TVA cu voucher”.

Pentru a implementa aceste măsuri de reformă, Moldova va trebui să depună mai mult efort în a transpune această analiză în propuneri legislative actuale. Oricare alt pachet de politici fiscale ar trebui să includă, printre altele, o definiție clară a gospodăriilor cu venituri reduse ce vor fi vizate, și un sistem, atent proiectat, de asistență bazat pe resurse.

ORGANIZAȚIA PENTRU COOPERARE ȘI DEZVOLTARE ECONOMICĂ

OCDE reprezintă un for unic ce vizează cooperarea interguvernamentală eliminării provocărilor economice, sociale și ecologice aferente globalizării. Totodată, caută să înțeleagă și să ajute guvernele să facă față noilor evoluții și preocupări, precum guvernanta corporativă, economia informației și provocările reprezentate de îmbătrânirea populației. Organizația oferă un cadru ce permite guvernelor să compare politicile, să găsească soluții la problemele comune, să identifice bunele practici și să coordoneze politicile interne și internaționale.

Statele membre ale OCDE sunt: Australia, Austria, Belgia, Canada, Chile, Coreea, Danemarca, Elveția, Estonia, Finlanda, Franța, Germania, Grecia, Irlanda, Islanda, Israel, Italia, Japonia, Letonia, Luxemburg, Marea Britanie, Mexic, Norvegia, Noua Zeelandă, Olanda, Polonia, Portugalia, Republica Cehă, Republica Slovacă, Slovenia, Spania, Statele Unite ale Americii, Suedia, Turcia și Ungaria. În activitatea OCDE este implicată și Uniunea Europeană.

OECD Publishing diseminează, la scară largă, rezultatele statisticilor și ale cercetărilor realizate de Organizație cu privire la o serie de aspecte economice, sociale și de mediu, dar și convențiile, ghidurile și standardele aprobate de către membrii săi.

Reforma subvențiilor energetice în Republica Moldova

ACCESIBILITATEA LA ENERGIE, IMPACTUL FISCAL ȘI DE MEDIU

Acest raport prezintă principalele constatări și concluzii ale analizei accesibilității energiei ca urmare a reformării schemelor majore de subvenționare energetică în Moldova. Cele trei mari scheme de sprijin guvernamental care reprezintă cea mai mare parte a subvențiilor pentru consumatorii de combustibili fosili din Moldova sunt cota redusă a taxei pe valoarea adăugată (TVA) pentru consumul de gaze naturale și scutirea de TVA pentru consumul de energie electrică și termică de către utilizatorii casnici. Cota standard a TVA-ului în Moldova este de 20%, însă TVA-ul pentru gazele consumate de gospodării este de 8%, iar pentru consumul de energie electrică și termică este de 0%. Stabilirea unei cote mai mici decât cea standard a TVA-ului pentru consumul de gaze, energie electrică și termică a generat subvenția.

Reformarea celor trei scheme de subvenționare energetică va implica o majorare a cotei TVA-ului, care va duce la o creștere ulterioară a tarifelor la gaz, electricitate și energie termică pentru gospodării. Această majorare a tarifelor va afecta nivelul consumului casnic și cheltuielile aferente, și va avea un impact asupra accesibilității la energie a gospodăriilor. Prin urmare, măsurile de reformă vor trebui să fie însoțite de o politică socială bine concepută care să protejeze gospodăriile sărace.

Accesibilitatea energiei este o preocupare politică esențială pentru factorii de decizie din Moldova. Obiectivul principal al acestei analize este de a informa guvernul Republicii Moldova cu privire la impactul fiscal, ecologic și, în special, social al reformării acestor subvenții și de a-l ajuta să ia decizii bine justificate.

Consult this publication on line at <https://doi.org/10.1787/9789264306462-ro>.

This work is published on the OECD iLibrary, which gathers all OECD books, periodicals and statistical databases. Visit www.oecd-ilibrary.org for more information.

